

**U raljama stranačkog života:
Nisam član nijedne partije**

**Makedonija:
Napad na Sobranje**

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; CG 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 200 RSD

01305

9 770353 802002

VREME

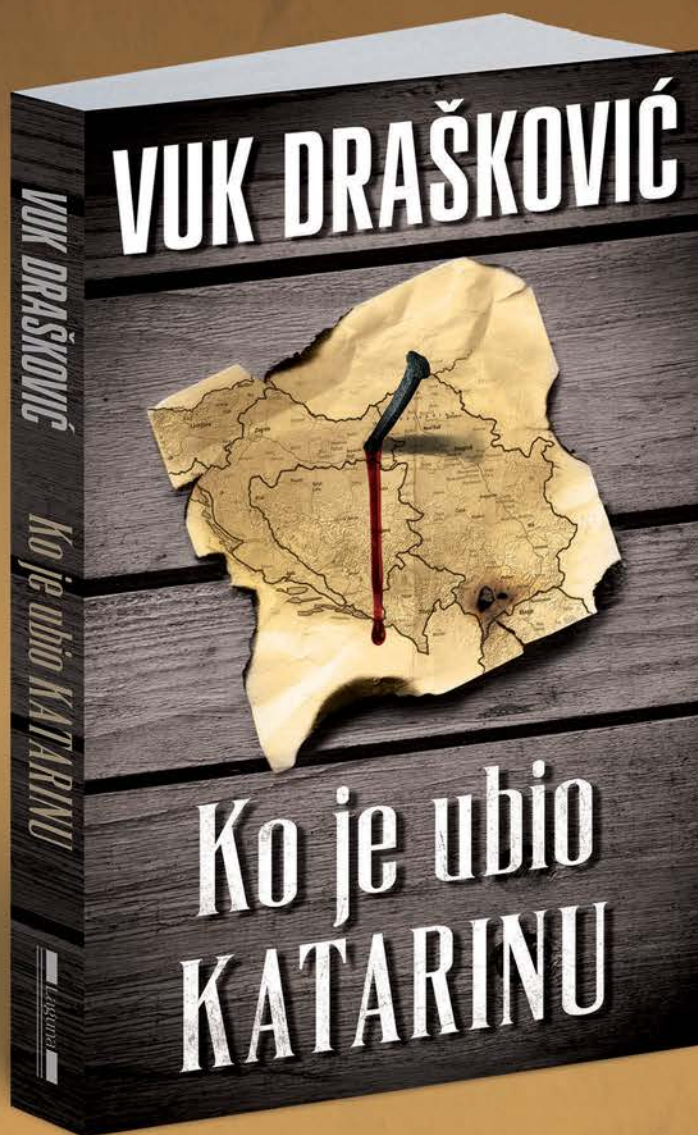
broj
1374

4. maj 2017.

**JELENA ĐORĐEVIĆ O
KULTURNOM OBRASCU REŽIMA**

**RADIKALNA
LAŽ, NASILJE
I BANALNOST**

UBILI SU NAM DRŽAVU, ISTORIJU, PROŠLOST, BUDUĆNOST

Ova knjiga je optužnica protiv njih.

www.laguna.rs

Laguna

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarn

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorićević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Dejan Anastasijević,
Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,
Radoslav Čebić, Sonja Čirić (kultura),
Zora Drčelić, Slobodan Georgijev,
Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević,
Tatjana Jovanović, Zoran Majdin,
Radmilo Marković, Saša Marković,
Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković (foto),
Milan Milošević, Teofil Pančić,
Saša Rakezić, Mirko Rudić,
Tamara Skrozza, Zoran Stanojević,
Tatjana Tagirov, Dragan Todorović,
Tanja Topić, Biljana Vasić,
Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić,
Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović,
Ana Čuk Dragomirović,
Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

04 **Zoom:** Predsedniku, s ljubavlju

06 **U raljama stranačkog života:**
Nisam član nijedne partije

10 **Lokalni izbori: Zaječar**

12 **Prvomajska i svesrpska narodna moba na Zlatiboru:** Mora se 'vako

14 **Intervju:** Jelena Đorđević

19 **Nuspojave:**
Skoplje, pogled u budućnost

20 **Srbija i evropska sudska praksa:**
Presumpcija nevinosti i fantomi

22 **Reagovanje:**
Podsvesno priznanje za rad

24 **Ko će preuzeti Agrokorove poslove u Srbiji:** Koliko košta ideja

28 **Železnica:**
Obnova srpskih pruga

30 **Portret savremenika:**
Veliki župan Nemanja

33 **Lisica i ždral:**
Plači, Francusko

KULTURA

34 **Deklaracija i komentari:** **Mučno, zabavno i poučno**

36 **Država i kultura:** Ženski glasovi

38 **Intervju:** Snežana Trišić

40 **Opera:** Da li smo podobni

41 **Strip iz Skoplja:** Strasti šarenih boja

42 **Intervju:** Irena Blagojević

43 **TV manijak:** Serija sa ordenom

SVET

44 **Makedonija:** Napad na Sobraanje

48 **Hrvatska:** Bankrot vlade

50 **SAD:** Sto dana Donalda Trampa

53 **Nemačka:** Slučaj Franka A.

MOZAIK

54 **Fudbal i nameštaljke:** **Super nameštena liga**

56 **Jubilej albuma The Clash:**

Najbolji podrumski bend

59 **Navigators:** Fakturisanje naivnosti

60 **Strip:** Lepenski Vir

62 **Vreme uživanja:** Tako treba

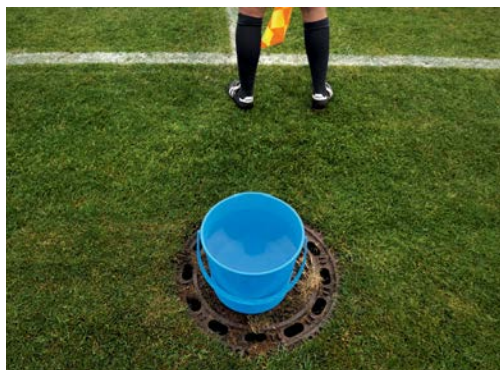
Ništa nije i ne sme biti prepušteno slučaju, svaki SNS glas je svetinja, i biće učinjeno sve da svaki taj glas i završi u kutiji. I sve je, zapravo, završeno pre dana za glasanje: dan za glasanje je formalnost, koji ne donosi nikakvu neizvesnost

PIŠE: **CIRIL CİCMİL**

Deklaracija o zajedničkom jeziku je mnogima ponudila ogledalo, ili ih povukla za jezik i pustila ih da pričaju: manje o jeziku, više o sebi, najviše o pogubnim "politikama identiteta"

PIŠE: **TEOFIL PANČIĆ**

Ko god iole prati i razume se u fudbal mogao je u prošlu nedelju da posumnja da je Crvena zvezda potpomognuta sudijama uspela da pobedi Vojvodinu i tako ostane u trci za titulu. Međutim, slabo da to ikoga više zanima

PIŠE: **SLOBODAN GEORGIEV**

Fotografija na naslovnoj strani: Marija Janković

Predsedniku, s ljubavlju: Može li se očekivati neka razlika u ponašanju premijera kad se ukaže kao predsednik

Vučićeva trenutna dominacija počiva na medijskoj agresiji i svojevrsnom monopolisanju narodne bede u kojoj se glad i besperspektivnost pretaču u "ljubim ruku, gospodaru". Ali ni to ne traje večno

OBRAĆANJE NACIJI:

SVAKI POVOD JE DOBAR ZA PROVOD

Kada se Aleksandar Vučić sastane sam sa sobom u svoja tri aktuelna svojstva – premijer, izabrani predsednik Srbije i koordinator svih službi bezbednosti – ima običaj da uključi električnog zeca i onda gleda kako njegovi doglavnici jure zeca ne bi li mu stavili soli na rep.

Tako je bilo i u slučaju nereda i krize u Makedoniji. Jureći zeca koga je Vučić pustio, oni su preko noći postali veći Nikola Gruevski nego sam Gruevski. Obratio se Vučić srpskoj naciji pre nego što se makedonski predsednik Ivanov obratio Makedoncima.

Sada se manje-više banalne konferencije za štampu nazivaju "obraćanje naciji" i biće onih koji će svaku Vučićevu reč gledati da uklešu u kamenu. Onda je Vučić učutao kada je reč o Makedoniji, ali inercija onih koji idu iz televizora u televizor noseći prstohvat soli toliko je jaka da još jure tog električnog zeca.

Tako je bilo i tek će biti i u "slučaju Haradinaj". Slutim i u svakom drugom slučaju, po principu – on okom, a oni skokom. Kad bi Vučić imao smisla za humor – možda ga i ima, ali ga ne ispoljava javno – tek bi on, onako izbliza, sagledao crnohumorni aspekt vratolomija onih koji i najmanju dozu dostojanstva odbacuju radi dokazivanja pravovernosti.

VULINOV ARGUMENT:

KAD PREDSEDNIK KAŽE...

Evo i svežeg primera. Aleksandar Vulin, gostujući u programu RTS-a, kaže: "Kada predsednik Vlade kaže da će biti povećanje plata i penzija, to je tako. Mi smo sada u ovom budžetu omogućili da obezbedimo sredstva da to bude do kraja godine. Vrlo brzo će se znati i koliko će to povećanje biti."

Dobro, Vulin je već osvedočeni trbuhozborac, ali bi i on morao znati, barem kao ministar rada, da su Vučićeva stalna obećanja o većim platama materijalizovana samo u novim obećanjima i da to "kad Vučić kaže" ne znači baš ništa.

Ovogodišnji privredni rast Srbije ugrožen je ekstremno lošim poslovanjem EPS-a u prvom tromesečju. To pretilo da inače bednu projekciju rasta bruto društvenog proizvoda od tri odsto učini nereálnom i da ugrozi i bilo kakve planove o smanjivanju smanjenja plata u javnom sektoru i penzija. Vučić je, prilikom prvomajske posete kopovima u Kolubari, obećao ulaganje od 250 miliona evra radi održanja prošlogodišnjeg nivoa proizvodnje, a to ne obećava nikakav napredak u odnosu na 2016. godinu, pa je malo verovatno da će primanja biti povećana bez obzira na to šta Vučić kaže.

Uostalom, on će za dvadesetak dana preuzeti predsedničku funkciju i moći će da ta pipava posla oko napretka privrede i plata posmatra s određene visine, zabavljen mirom u regionu i svetu i svim drugim što žele mladi.

Ali, ne radujte se unapred. Nije on takav čovek. Biće aktivni arbitar u svim poslovima, i u onima o kojima može da sudi i u onim poslovima o kojima pojma nema, i u tom naumu može da ga spreči samo uspostavljanje nove parlamentarne većine kojoj će moći tek da zvoca.

Ta perspektiva nikako nije nadohvat ruke, ali razvoj događaja neumitno vodi ka uravnoteženju političke scene i već bi naredni parlamentarni izbori – verovatno prevremeni i verovatno izazvani krizom Vučićeve koalicije, potpomognute eventualnim porazom na beogradskim izborima – mogli da oslikaju realniju političku scenu srpskog društva.

Vučićeva trenutna dominacija počiva na medijskoj agresiji i monopolisanju narodne bede u kojoj se glad i besperspektivnost pretaču u "ljubim ruku, gospodaru". Ali ni to ne traje večno.

Foto: Sava Radovanović/ Tanjug

ISKUSTVO TOME NIKOLIĆA:

KAO TRUN SA REVERA

Vučić se nalazi u fazi kada mora da razmišlja drugačije nego što je razmišljao do sada. Kao neposredni izabranik građana Srbije, on će imati delikatan zadatak da izabere da li će u istoriji ostati upamćen kao predsednik glasača SNS-a ili kao predsednik i onih koji prepoznaju tanku oblandu konvertitstva bivših radikala i koji s dozom prezrenja gledaju na gotovo čitav upravljački sloj kojim se okružio i kome, kad bismo se šalili, preti lustracija zbog podrške petooktobarskom prevratu.

Sam način izbora predsednika Srbije traži jedan drugi moralni i kulturološki pristup društvenim problemima svih građana.

Toma Nikolić je bio očigledan primer nesposobnosti da bude moralni i politički arbitar u bilo kom osetljivom društvenom pitanju. Niste valjda od njega očekivali da, na primer, prozbori koju o lažnim diplomama i doktoratima, o Savama-li, napadnoj novoj kriminalizaciji društva ili o bilo čemu drugom a da nije miris tamjana i eventualno domaćinske rakije.

On je ostao u raljama stranke koju je stvorio – uz nesebičnu pomoć drugara s druge strane političkog spektra – i koja ga se tako lako otresla, kao truna prašine s revera. Kad ga je stranka napustila, on je verovatno shvatio da ne može da nađe ni onih deset hiljada potpisa građana koliko je neophodno za formalnu kandidaturu. On nije bio predsednik građana, mada je s tim ciljem napustio SNS.

Vučić će, s druge strane, verovatno ostati predsednik SNS-a, ali sudeći po njegovim ispoljenim prevelikim ambicijama, on će gledati – iskreno ili ne – da se svima omili, i čim stekne malo sigurnosti na novom položaju pokušać da se predstavi u drugom svetlu, drugačijem nego sad kad od svih osobina najviše ispoljava agresivni cinizam prema onima koji ne misle kao on.

Dobro, ne očekujem baš da me grli s ljubavlju koju je pokazao kada je na grudi privio Nebojšu Stefanovića... Ali, ako ja prihvatom činjenicu da je on legalno i legitimno izabran predsednik, i on bi morao da uvaži činjenicu da je i meni predsednik.

NISAM ČLAN NI

Kako je došlo do toga da gotovo sve stranke u Srbiji izađu na loš glas i kuda ide društvo koje otvoreno prezire političku klasu

Aktuelni studentski protesti, to jest njihovi neformalni organizatori, bili su izričiti u tome da ne žele prisustvo političara ni njihovu podršku. Slično su se, svojevremeno, izjasnili i predstavnici Inicijative "Ne da(vi)mo Beograd" kada su počinjali masovne proteste protiv izgradnje Beograda na vodi. Oni su, doduše, bili manje rigorozni: tražili su samo da se na njihove proteste ne dolazi sa stranačkim obeležjima. U pojedinačnim intervjuima, međutim, vrlo su oštri u kritici kako vlasti tako i opozicije, ali isključivo kada je reč o političkim strankama. Zapravo, svaki građanski protest od 2012. godine naovamo nastojao je da jasno i glasno stavi do znanja kako nema veze ni sa jednom političkom partijom. Sa druge strane, zastave raznih pokreta, formalnih i neformalnih grupa, sindikata itd. u neverovatnom od Levog samita do libertarijanskog Libeka, ni za koga ne predstavljaju problem. Štaviše, veliki je broj onih koji su spremni da se pohvalno izraze o tome što tako ideološki raznorodne grupacije stoje na istom mestu i imaju iste zahteve prema vladajućoj eliti.

U prilog tezi da je antistranačko raspoloženje u Srbiji dominantno, možemo da dodamo još nekoliko činjenica. Tu je, pre svega, tužno slaba izlaznost, kako na nedavno održanim predsedničkim tako i na prošlogodišnjim parlamentarnim izborima, i generalno, sve slabiji odziv birača na izborima u Srbiji iz godine u godinu. Dalje, na predsedničkim izborima, najjači opozicioni kandidat bio je Saša Janković, koji je na izbore izašao kao predstavnik grupe građana. Da li je činjenica da ga je podržala Demokratska stranka (DS) Jankoviću donela ili odnela glasove, tek će

biti predmet analiza, ali postoje jaki argumenti u prilog obeju teza. Osim toga, on je na predsedničkim izborima osvojio deset odsto više glasova nego DS na parlamentarnim. I naravno, imamo fascinantniji rezultat Luke Maksimovića, odnosno Ljubiše Belog Preletačevića. Ko čini tih 9,5 odsto ljudi koji su na predsedničkim izborima glasali za izmišljenog lika, manje je bitno u odnosu na činjenicu da onih spremnih na artikulisanje i ciljano ismevanje i potiranje političkog sistema ima u tolikom broju. Kad na tih Preletačevićevih 9,5 odsto dodamo gotovo polovinu

biračkog tela koje nije ni izašlo na izbore, ispada da je najmoćnija politička opcija u Srbiji ona koja je protiv svake stranke, grupe ili pojedinca koji uopšte učestvuju na izborima.

GODINE RASPADA

O čemu je reč, kako je i zašto došlo do toga da ljudi pokazuju otvoreno gađenje na sam pomen reči "stranka" i da zadiru od doslovno svih političkih partija? Deo krivice je svakako na samim opozicionim strankama jer su njihovi lideri zapravo bili deo vladajuće elite do 2012. godine.

JEDNE PARTIJE

PROTIV REŽIMA I STRANAKA: Okupljanja u Srbiji

Foto: Zoran Žestić/ Tanjug

Sociolog Jovo Bakić kaže u razgovoru za "Vreme" da je antistranačko raspoloženje biračkog tela izazvano time što su političke stranke koje su vladale Srbijom od 2000. do 2012. godine učinile jako malo za građane, a jako mnogo na gubitku sopstvenog kredibiliteta: "Ljudi koji su danas na ulicama jesu logično biračko telo opozicije. Ali te stranke više nemaju kredibilitet, jer im je bilans u drugoj fazi srpskog višestranačja katastrofalan."

Bakić smatra da trenutno živimo u trećoj fazi višestranačja koju obeležava autoritarni režim Aleksandra Vučića:

"Upravo je taj autoritarni režim razbio ionako trošne opozicione stranke, koje danas personifikuju Dragan Šutanovac i Zoran Živković."

Tu dolazimo do drugog dela priče o propasti opozicionih stranaka u Srbiji. Jer, ako su sami sebe razbili do pola načinom na koji su se ponašali dok su bili na vlasti, od pola ih je dotukao režim Aleksandra Vučića, koji je, zapravo, samo dovršio posao koji su sami započeli. Ako se setimo atmosfere uoči izbora 2012, setićemo se da se Demokratska stranka predvođena Borisom Tadićem

zaista nonšalantno ophodila prema biračkom telu. Mislili su da je dovoljno reći "ako ne glasate za nas, doći će vam bivši radikali" i da će na talasu straha od SNS-a vladati zauvek. Paralelno su podjarmili medije (ne, nismo zaboravili ko su rodonačelnici tabloidnih hajki i paradržavnih tabloida) i uzurpirali sve institucije, počev od institucije predsednika koju je Tadić, danas je jasno, uzurpirao na razne načine, ali ni izbliza koliko aktuelni režim. Prosečan srpski birač verovatno ne zna šta tačno piše u Ustavu i koja su predsednička ovlašćenja, ali mu je i te kako jasno kad ga vladajuća elita ne uvažava i svakodnevno mu demonstrira da uopšte ne misli na njega. Tu vidimo bitnu razliku između ondašnjeg i današnjeg režima: Vučić se ne da uljuljkati u moći koju gomila u sopstvenim rukama. Stalno pomaže kako mu rade o glavi i kako sve radi samo i jedino u interesu Srbije. Zapravo, on se ne opušta ni na sekund, dok su njegovi prethodnici poslednje godine svog mandata proveli, ne samo opušteno, nego potpuno raspušteno.

POLITIČKA KLASA ILI STRANAČKA KASTA

Prvi znaci antistranačkog raspoloženja javili su se 2012. godine kroz projekat "belih listića". Pet godina kasnije, svi glasnogovornici ove ideje su se pokajali, a neki se čak i konkretno politički angažovali. Vladimir Pavićević, profesor Fakulteta političkih nauka, najpoznatiji je takav primer. Nakon temeljnog davanja teorijske podloge "belim listićima" zajedno sa Zoranom Živkovićem osnovao je Novu stranku. Ostao je upamćen kao jedan od najaktivnijih opozicionih poslanika u prošlom sazivu Skupštine Srbije. Međutim, nezadovoljan rezultatom koji je Nova stranka postigla u koaliciji sa DS-om 2016. podneo je ostavku na mesto zamenika predsednika partije, a nekoliko meseci kasnije napustio je i stranku. Ostavku je obrazložio kao čin poštovanja "principa etike odgovornosti, koji podrazumeva da se politika mora meriti rezultatima".

■ 2017. nam je donela i talas izrazito antistranačkih, ali nipošto antipolitičkih protesta. Oni jesu u zatišju poslednjih dana, ali ih to svakako neće obrisati iz istorije političkog života u Srbiji

U razgovoru za "Vreme" Vladimir Pavićević omraženost političkih stranaka vidi kao posledicu dve stvari: "Stvorena je slika da se politička elita pretvorila u političku klasu u okviru koje svi dobro žive, bez obzira na to da li su vlast ili opozicija. Stvoren je utisak da se oni i dogovaraju o svemu pa nekada građanima njihove političke razlike deluju kao maskiranje oligarhijskog principa upravljanja. To se negde naziva i simulacijom pluralizma. I onda jača želja da se građani suprotstavljaju političkoj klasi, jer po prirodi stvari politička klasa ne nosi dobro. Manifestacija tog suprotstavljanja može da bude i prezir prema političkim strankama." Druga stvar, prema Pavićevićevim rečima, jeste "patologija koja najčešće obuhvati stranke koje sa pozicija vlasti deluju u državi i u društvu". Ta patologija tiče se razumevanja da je funkcijama stranke moguće zameniti i neke funkcije koje treba da vrše druge organizacije ili nekada i institucije: "Na primer, ovde je stvorena slika da do diplome možeš da dođeš i preko stranke, da škola ne mora da bude mesto za to. Ili još jasnije, za posao te ne kvalifikuje sposobnost, već stranačka pripadnost. I onda čovek ne može, a da o strankama ne razmišlja kao o nečemu što je loše."

Da elitizam i oligarhijski sindrom postoje u stranačkom životu Srbije, saglasan je i Jovo Bakić: "Ako je prethodna garnitura bila klasična oligarhija, današnja vlast je autoritarna oligarhija. Do 2012. političari današnje takozvane demokratske opozicije bili su agenti Miškovića, Beka i drugih tajkuna. Hapšenjem Miškovića, ostavimo po strani da li je za to bilo razloga i dokaza, Vučić se stavio na čelo oligarhije i svojim tajkunima zapretio da će ih poslati u zatvor ako ga ne budu slušali. I kao što vidimo na primerima ljudi poput Miodraga Kostića ili Bogoljuba Karića, oni ga vrlo lepo slušaju."

Krizu poverenja u partije Bakić objašnjava jednim vrlo univerzalnim, i na koncu, vrlo moćnim uzrokom – novcem. On kaže da je politika postala skupa i da danas, ne samo u Srbiji, već u čitavom svetu, bez ozbiljnog novca ne možete da obezbedite sebi ni osnovnu vidljivost na političkoj sceni "osim incidentno, kao u slučaju Belog Preletačevića, koji je pokazao da se bez novca može napraviti rezultat": "Ali, kada je reč o Belom, to je opet glasanje iz revolta i bunta, a ne glasanje za konkretnu politiku", kaže Bakić. On dalje zaoštava ovu tezu i kaže da mi zapravo uopšte i ne živimo u demokratiji, već u sistemu koji su politikolozi s polovine XX veka nazvali demokratijom: "Demokratija nije isto što i višestranačje u kom su izbori tek puko takmičenje međusobno suprotstavljenih političkih elita. Pobeduje onaj ko ima više novca i ne postoji aktivno učešće svih društvenih slojeva u političkom životu."

Na ovo se nadovezuju i reči Vladimira Pavićevića koji kaže da u ovakvim uslovima građani tragaju za alternativnim načinima organizovanja u političkom polju i otud sve više ideja o formiranju političkih pokreta, javlja se sve više različitih inicijativa i slično. "To je i logično i razumno ukoliko se prihvati da je ona slika omraženosti političkih stranaka opravdana", dodaje Pavićević, i iznosi strepnju da sve veći broj ljudi da uočava ograničenja u delanju političkih pokreta i da efekat može da bude opšti defetizam. "Takvi uslovi uvek najviše pogoduju onim političkim formacijama koje u jednom društvu ne vole ni pluralizam ni demokratiju", kaže on.

Za ovu tvrdnju nisu potrebni posebni dokazi. Dovoljno je prisetiti se ponašanja vladajuće elite do 2012. godine, a onda uključiti TV i videti da se ovaj Pavićevićev scenario već delimično ostvario.

OTKUD ONDA PARTOKRATIJA

Ako se većini građana Srbije zaista gade političke stranke, legitimno je pitanje otkud nama toliko stranaka (za registraciju je potrebno 10.000 ljudi). Takođe, koliko je građana Srbije učlanjeno u neku stranku i šta možemo da zaključimo, a šta da nagađamo iz zvaničnih podataka o broju članova stranaka u Srbiji? Prema informacijama do kojih je "Vreme" uspeo da dođe, možemo da napravimo grubu procenu da je oko 800.000 građana učlanjeno u bar jednu stranku, a s obzirom na konstantnu modu preletanja, razumno je pretpostaviti da mnogi među njima imaju bar još jednu člansku kartu. Vladajuća Srpska napredna stranka diči se brojem od 600.000 članova. Kolika je članarina i koliko je članovi redovno plaćaju, nije poznato. Demokratska stranka ima, prema rečima predsednika ove stranke Dragana Šutanovca, oko 30.000 članova. Za zaposlene, godišnja članarina iznosi 500, a za nezaposlene 100 dinara. Ni ovde ne znamo koliki je procenat naplativosti, ali se sećamo vremena kad su od republičkog do lokalnog nivoa, svi stranački funkcioneri koji su postavljeni na rukovodeća mesta u javnim preduzećima imali obavezu da stranci uplaćuju određeni deo mesečne zarade. Logika je, dakle, čista: nisi postao direktor zato što si stručan, nego zato što si u stranci i sada je red da uzvратиš, u kešu.

Jedina stranka od koje smo uspeali da dobijemo precizne odgovore, bez vrdanja i umotavanja jeste Nova stranka. Imaju 9827 članova, godišnja članarina za zaposlene je 1000, a za sve ostale 300 dinara. Procenat naplativosti je oko 40 odsto. Ako baš želite da se učlanite u neku stranku ili pokret, najjeftinije je u Levici Srbije – džabe. Članarine nema, pa nema ni prostorija u svim gradovima gde ovaj

pokret od 6000 članova ima odbore, jer nema para za zakup. Lider pokreta Borko Stefanović kaže da razmišlja o registraciji stranke, ali da to neće biti skoro. Logično, jer mu za to treba bar još 4000 članova. Na pitanja "Vremena" o broju članova, te visini i naplati članarine odgovorio je još samo Pokret za preokret Janka Veselinovića, nekada iz DS-a, pa iz Tadićevog SDS-a (koji nema ni sajt). Oni imaju oko 2000 članova, a propisana članarina ne postoji, već žive od dobrovoljnih priloga članstva. U ovom pokretu kažu da novac za prostorije i režijske troškove pokriva oko 20 odsto bolje stojećih članova.

I bez ovih podataka bilo je jasno da se u opozicionim strankama i pokretima odavno više ne vrti ozbiljan novac. Koliko važnu ulogu novac ima za stranke, jasno je iz izbornih rezultata opozicionih stranaka 2016. godine. Pitanje je samo čega je prvo ponestalo, novca ili glasača.

Kada je reč o parama i politici, 2017. se nešto ozbiljno promenilo u odnosu na prošlu godinu. Ako je neko (pored Aleksandra Vučića) uložio veliki novac u predsedničku kampanju, onda je to Vuk Jeremić, koji je spektakularno podbacio, osvojivši 5,6 odsto glasova. Ispred njega bila su dva kandidata koji su kampanju vodili uz pomoć štapa i kanapa: pomenuti Beli i drugoplasirani Saša Janković. U krajnjoj liniji, 2017. nam je donela i talas izrazito antistranačkih, ali nipošto antipolitičkih protesta. Oni jesu u zatišju poslednjih dana, ali ih to svakako neće obrisati iz istorije političkog života u Srbiji kao odraz antistranačkog i antielitističkog raspoloženja građana. Opasnost koja vreba iza čoška jeste to što nas čekaju gradski izbori u Beogradu, a kako god se zvao sistem u kom živimo, jedini konkretan alat koji građani imaju jeste glas na izborima. Na izborima se mora glasati za konkretnu listu i opciju, a ne za neimenovane studente koji organizuju labavo artikulisane proteste niti za grupu aktivista koji sav politički sadržaj temelje na protivljenju Beogradu na vodi. Da li su izborni rezultati realan odraz političkog raspoloženja građana? Sama pomisao na to kakav je odgovor na ovo pitanje izaziva egzistencijalnu strepnju.

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

MARKO PANTIĆ

Dnevnik jednog posmatrača

Svaki SNS glas je svetinja i biće učinjeno sve da završi u kutiji. Dan za glasanje je formalnost koji ne donosi nikakvu neizvesnost. Stranka zna rezultate mnogo ranije i uglavnom joj nikakve izborne nepravilnosti ne idu naruku. Negde pre pet, SNS predsednik zove prisutne članove biračkog odbora da potpišu zapisnik. "Da ubrzamo stvari, da završimo sad ono što možemo", kaže. Prisutni članovi potpisuju bez pogovora. Jasno je da je većina došla samo po dnevnicu

Šta god da se dalje dešavalo tokom lokalnih izbora tog 23. aprila u jednom zaječarskom selu, osećaj je tokom celog dana bio isti: hladno. Malo se tešim: čuti, hteo si da odeš u kaputu, dobro je, košulja, džemper i perjana jakna sa kapuljačom. Zima, koja se neočekivano seoce na oko pola sata vožnje od centra Zaječara, i hladnoća koja se uvukla u noge u 5.30 ujutru, otklonjena je tek nekih dvadesetak sati kasnije, stajanjem u toploj vodi u tuš-kabini hotela. U međuvremenu, limena peć – bubnjara, koju su članovi biračkog odbora ložili tokom celog dana, nije bila od prevelike koristi: poljela je mnogo drva, čunak joj baš i nije dihtovao, a i teško je zagrejati prostoriju sa betonskim podom. Sa druge strane, taj je poduhvat još teži kad su ulazna vrata nabrekla i ne mogu da se zatvore, pa stoje odškrinuta tokom celog dana, a postaje gotovo nemoguć kad iznad te iste bubnjare zjapi ogromna rupa u plafonu od trske, metar-sa-metar-i-po, pa veći deo toplote ide direkt uvis i napolje... Ne rekoh, to je lokalni dom kulture.

Vidi se ko od članova biračkog odbora u selu živi, a ko je iz sela otišao, pa se vratio na jedan dan da zaradi koji dinar; više ženskih nego muških članova odbora; različite starosne dobi, sa vidljivim "prelomom" – uglavnom su ili u dvadesetim, ili imaju oko 45, uz pokoji izuzetak. Još i pre otvaranja biračkog mesta, uspostavljala se hijerarhija, verovatno dobro utvrđena na ranijim izborima: jedini autoritet je predsednik biračkog odbora iz SNS-a.

On maltene sve sam radi: sve kontroliše, veoma retko napušta biračko mesto, uglavnom zna proceduru, i kad je šta na redu, i po tome postupaju; on komanduje, objašnjava, inicira; on je i mozak i telo izbora na ovom biračkom mestu. Ostali – a na početku ih je bilo toliko da su dugo bili u bročanoj prednosti u odnosu na broj izašlih glasača – uglavnom se nisu mešali u svoj posao. Postojalo je dvoje ili troje koji su "bili od koristi", pregledajući prste glasača UV lampom, odnosno prskajući nevidljivi sprej. Ali, oni su se menjali, a izbornim procesom je apsolutno i neumoljivo komandovao SNS predsednik.

VREME RUČKA

Nakon početka glasanja u 7.00, broj članova odbora se veoma brzo prepolovio. Možda i s razlogom – niko nije glasao u prvih sat i po, jer se prvi glasač pojavio tek oko pola devet izjutra. U međuvremenu, stariji članovi biračkog odbora su se uglavnom naglas prepirali i dobacivali, a mlađi su ili odmah otišli, ili su se odvojili u stranu i tiho pričali između sebe. Očito je bilo da su uigrana ekipa, koja se "u glavu" zna ceo život: kao da se odigravalo takmičenje u dosetkama i šalama na tuđ račun.

Kako se približava vreme ručka, sve je manje članova biračkog odbora na svom mestu. No, uprkos tome što se članstvo osipa, birački dan postaje sve zanimljiviji za dvoje koji spadaju u onu veoma retku kategoriju "20-45 godina". On je oniči, tamnopus, ima urednu frizuru, fazoniranu bradicu, i veoma svetle, plave oči.

Ujedno, ima i oko 120 kilograma, leđa bar metar široka i ogromne šake – ljude skara sa viškom kilograma. Ona je lepa, do terana, našminkana, nosi kožne pantalone. On joj najpre pokazuje slike svoje dece na telefonu, potom seda pored nje, a nakon izvesnog vremena počinje da joj masira vrat i ramena. Potom nastavljaju razgovor, ovog puta sa njegovom rukom na njenoj butini. Razgovor im postaje sve tiši, i napokon prelazi u nečujan šapat.

Na biračkom mestu vlada mrtva tišina – mnogo članova odbora je otišlo, nema glasača, a ovi stariji i razgovorniji članovi odbora su napustili položaj: tu su SNS predsednik koji gleda svoja posla i neumorno lista papire, mlada devojka, još mlađi momak, dve starice i pomenu to dvoje. Niko ništa ne govori bar pola sata, a muklu tišinu narušava samo gotovo nečujan šapat, pucketanje vatre i prelaženje ogromne šake preko ženskih kožnih pantalona. "Ljubavnici" neće to i postati: jasno je da ona to ne želi, ali da mu dopušta da ide do izvesne granice, a on tu granicu spremno poštuje, trenutno se zadovoljivši milovanjem njenih butina ispod drvene klupe. Sve ovo fascinira mladu devojku koja sedi preko puta njih i netremice zuri u dešavanja ispod stola...

NEPRAVILNOSTI

Pita me u nekom trenutku SNS predsednik: "I, ima li nepravilnosti?" Kažem mu: "Ima", i prijavljujem samo onu najočitiju – iskosa, na nekih 40-ak koraka od biračkog mesta, prvi sprat kuće je oblepljen plakatima Boška Ničića, a na samo nekoliko metara od Doma kulture nalepljen je isti plakat, ali na banderi, na četiri metara visine. Rečju, propaganda u krugu od 50 m od biračkog mesta. Stiže spreman odgovor: Ono prvo je izvan 50m, a ovaj na banderi sam probao da skinem motkom od zastave, al nisam uspeo. Ne postavljam naredno pitanje – a zašto ste skidali plakate sa prizemlja kuće, ako nije unutar 50 metara? Nego, verovatno je i to bilo previsoko, vlasnik kuće ko zna gde je, i tako ostade.

Isto tako, ne pominjem ni učestalo korišćenje mobilnih telefona. Iako je njihovo korišćenje na biračkom mestu izričito zabranjeno, SNS predsednik dobija pozive na svaki pun sat, javlja se ne pomerajući se od kutije, i saopštava dva broja:

jedan je broj izašlih, a za drugi, manji, pretpostavljao sam da je broj "njihovih" glasača. Pretpostavka će se obistiniti na kraju glasačkog dana, kada ću, putem osluškivanja razgovora, saznati tačno u glas koliko SNS kandidat ima u susednom selu. "Svi kažu za te mobilne da ne smeju da se koriste, ali to je više zbog slikanja, ne sme da se slika, pa zato", kaže u jednom trenutku SNS predsednik, neupitan.

No, čak ni ovo nisu velike nepravilnosti, u odnosu na one koje su se dešavale tokom dana. Paradoksalno je, ali se SNS "voditelj izbora" zbilja trudio da sve protekne bez nepravilnosti, da ne bude nikakvih zamerki. S te strane, velika većina nepravilnosti primećenih tog dana ide na račun neobučenosti biračkog odbora, ili pak neke prećutne ocene da tolika formalnost nije važna – realno, za tako minijaturno mesto od par desetina birača i nije. Na primer, samo biračko mesto je loše organizovano, pa glasači ne idu kružno, nego odlaze na kraj prostorije, pa se vraćaju do ulaza da glasaju iza paravana, pa se opet vraćaju na kraj da ubace listić. Na većim biračkim mestima, ovo bi verovatno napravilo veliku gužvu, ovde gužve nije moglo da bude.

Slično, formalno gledajući, nijedan glasač nije glasao po proceduri, jer mu je odmah nakon gledanja prsta ultraljubičastom (UV) lampom prskan sprej, pa tek onda utvrđivan identitet. Šta ako je zaboravio dokumenta, ili je slučajno došao na pogrešno biračko mesto? Ništa, neće moći da glasa, jer mu je već isprskan prst. No, opet, ovde nema takve opasnosti – svi znaju svakog birača, i često razgovaraju o tome ko će još da izađe, a ko neće. (– Taj neće da glasa, nije ni prošli put. Ljut je na kuma. – E i to me baš briga.)

Međutim, postojale su dublje, suštinske, strukturne nepravilnosti koje su sprečavale svaku pomisao da su ovi – a nema razloga da ne verujemo i mnogi prethodni – izbori iole fer i poštjeni. Naime, kako su glasači napokon počeli da dolaze, postalo je vidljivo da SNS predsednik vodi svoju, partijsku evidenciju o tome ko je glasao, a ko nije. U fascikli na kojoj je krupnim fontom bio napisan broj biračkog mesta, nalazio se spisak birača: kako ko dođe da glasa, predsednik zaokruži broj u zvaničnom biračkom

spisku, a potom izvuče fasciklu, pa zaokruži i broj u tom paralelnom biračkom spisku, koji nije smeo da se nađe na biračkom mestu. U toj drugoj, "alternativnoj" tabeli, koja sasvim fino opisuje težnju SNS-a da napravi paralelno društvo – od medija i nevladinih organizacija, pa do pojedinih institucija, piše uglavnom sve što piše i u biračkom spisku (nema JMBG), ali i još malko više. Dakle, "partijski birački spisak" sadrži tabelu sa sledećim podacima: ime, prezime, ulica i broj, sprat, broj stana, fiksni telefon, mobilni telefon, status (jednocičfreni broj), i napomena. Kolona "napomena" je retko gde popunjena; tamo gde jeste, u tom polju piše "prevoz".

"Aha", kažem sebi, "prevoz". To objašnjava svrhu crnog fijata punto sa borskim tablicama, koji je celog dana parkiran ispred biračkog mesta, a da vozač nije glasao. Potvrda svrhe parkiranog punta stiže vrlo brzo. Oko pola šest po podne vraća se članica biračkog odbora, koja više od pola dana nije bila na biračkom mestu; došla i kaže SNS predsedniku: "A što ne dovedete Olgu da glasa?". Predsednik izađe, kaže vozaču punta ime, prezime i adresu, objasni mu kako da dođe do tamo i doda: "Ubaci je i dovedi da glasa." Punto odlazi. Punto se vraća za petnaestak minuta. Glasala i gospođa Olga.

Kasnije od drugih posmatrača saznajem potpuni sadržaj fascikli koje su se našle na biračkim mestima: ono što nisam video, jeste legenda koja bliže objašnjava kolonu "status", i kolonu "napomena". U legendi piše:

STATUS: 0 – član, 1 – siguran glas, 2 – neopredeljen, 3 – protiv, 4 – zatvorena vrata, 5 – koalicija.

NAPOMENA: Odseljen, Preminuo, Ne glasa, Napuštena kuća, Ne postoji.

I JOŠ NEPRAVILNOSTI

Iz ovoga se može zaključiti ili da je Partija direktno nakačena na izbornu komisiju – ovog puta gradsku, tri nedelje ranije republičku – koja im je velikodušno dala podatke o svakom biraču, ili da su SNS aktivisti prepešačili i prešpartali apsolutno svaki kvadratni metar zemlje, pokušali na svaka vrata i izvukli informacije od značaja za Partiju, pri čemu jedno ne isključuje drugo. I tek tu, pred kraj dana, kada sam napokon uhvatio sadržaj paralelne SNS tabele, ošinula me je spoznaja koliko je mašina za skupljanje glasova razrađena i efikasna. Ništa nije i ne sme biti prepušteno slučaju, svaki SNS glas je svetinja, i biće učinjeno sve da svaki taj glas i završi u kutiji. I sve je, zapravo, završeno pre dana za glasanje: dan za glasanje je formalnost, koji ne donosi nikakvu neizvesnost. Partija zna rezultate mnogo ranije, maltene u glas, i u najvećem broju slučajeva nikakve izborne nepravilnosti ne idu joj naruku.

U tim trenucima mi se vrti u glavi dok pokušavam da spoznam koliko je zapravo resursa tu utrošeno, koliko je ljudi angažovano za organizaciju, pripremu, izradu spiskova, terenski rad, logistiku i kontrolu; koliko je para građana potrošeno da bi se ostalo na mestu koje omogućava dalje kontrolisanje para građana.

Pomislim: ej, pa oni imaju toliko resursa da im jedna kola stoje ceo dan ispred najnevažnijeg biračkog mesta na svetu, koje donosi svega nekoliko desetina birača! Koliko li se tek troši na biračka mesta sa hiljadu ili dve hiljade ljudi? Koliko na centralne beogradske opštine, da se napokon i tamo dobije većina? Koliki su to resursi, odakle? Kakav onda drugi ishod izbora da se očekuje, na svim nivoima, osim ovog koji se uporno događa već tri pune godine?

Razmišljanja prekida dolazak čoveka u uniformi na kojoj piše "Fabrika sirćetne kiseline RTB Bor". Došao, obišao, porazgovarao, izašao. Nije glasao. Odmah za njim dolazi da glasa starica. Gleda listić i na glas kaže: "Šta, ovaj se opet kandidovao?"

Negde pre pet, SNS predsednik zove prisutne članove biračkog odbora da potpišu zapisnik o radu biračkog odbora. "Da ubrzamo stvari, da završimo sad ono što možemo", kaže. Prisutni članovi potpisuju bez pogovora. Bolno je jasno da je većina došla samo po dnevnicu, i da ih ostale stvari mnogo manje zanimaju. Šta se dobija ovim preuranjenim potpisivanjem? Dobija se potpisan Zapisnik o radu pre završetka izbornog procesa, što znači da su, u praksi, aminovane sve nepravilnosti koje će se nadalje događati: može neko kasnije, eventualno, da stavi prigovor, ali će ga sopstveni, prerano dati potpis, rečito demantovati. Oko pola osam svi preostali članovi odbora se skupljaju na biračkom mestu. Jedna članica je nestrpljiva, na svaka dva-tri minuta viče na SNS predsednika, ajde zatvaraj, neće više niko da dođe, ajde, prošlo osam odavno, ja sam ovde stigla u 15 do osam, a prošlo je sigurno 20 minuta...

ZATVARANJE

U 20:00 zatvoreno je biračko mesto. SNS predsednik je autoritativan, energično zahteva da prestane svaka vrsta časkanja i dobacivanja pre otvaranja kutije. Svi ga slušaju. Kaže da se svi okupe oko stola i gledaju šta se radi, "da bismo što pre završili", "da ne bismo ponavljali bespotrebno". Brojanje nekoliko desetina listića je završeno, sve se poklapa, nema nevažećih listića. Međutim, ona "viša tematika" ispada pogrešna: SNS je dobio upola manje glasova no što je predsednik javio pre otvaranja kutije. Čak je ispalo i

da je Boško Ničić pobedio na tom biračkom mestu.

Predsednik SNS-a ne deluje nervozno, sve do trenutka kada, kako kaže, ne dobija poziv od Gradske izborne komisije. Oni mu, navodno, saopštavaju da je instrukcija GIK-a da se sačeka sa zatvaranjem izbornih mesta, kako bi svi zapisnici na svim biračkim mestima bili potpisani istovremeno.

Ništa ne razumem – naravno da se to ne može uraditi, jer ne može za isto vreme da se prebroji 50 ili 2050 glasačkih listića, pa je besmisleno da manja mesta čekaju velika, to se može odužiti i satima. SNS predsednik je besan, više u telefon: "Je l' ti jasno da ja ovde imam 18 ljudi koji su nervozni i koji neće da čekaju, ja potpisujem, i idem, je l' čuješ?!"

Sve se završava navrat-nanos i biračko mesto se na brzinu zatvara. SNS predsednik sa još jednim članom odbora ide da nosi original zapisnika u komisiju, a četiri primerka idu strankama koje su osvojile najviše glasova. Jedna kopija mora da bude zalepljena na ulaz biračkog mesta, ali nema vremena za to, tu kopiju odnosi jedna članica odbora kući. "Sutra ćemo da zalepimo", kažu. Do 20.40 nema više nikog od članova odbora.

Desetak minuta kasnije, napolju je mrkli mrak, počinje kišica da pada; čekam prevoz. Umesto prevoza, iz mraka izranja sivi automobil, staje tačno preko puta biračkog mesta, unutra dvojica.

– Je li, pita me vozač, je l' se ovde glasalo?

– Jeste, kažem.

– A gde su svi, gde su zapisnici?

– Otišli, odneli ih kućama.

– A gde je predsednik odbora?

– Otišao u komisiju.

Domundavanje, telefoniranje, nešto očito nije bilo po planu.

– A da ne znaš ti rezultate?

– Ko pita?

– Ja pitam.

– Ne znam – lažem. Ja nisam član odbora – dodajem, i ne lažem.

Turiraju kola i odlaze. Naoštren sam da im zapamtim broj tablice, i, dok odlaze, shvatam koliko sam naivan – tablice nema. Kasnije ću saznati da je takvih "fantomskih" automobila bilo ohoho u gradu. No, to je već šira tema...

CIRIL CICMIL

Mora se 'vako

Iskorači gospodin sa šešir, na prsa krst ko orden, smaće šešir, naturi šajkaču, dade pozdrav dijaspore iz Njujorka: Sloboda, od Zlatibora do Tokija!

Posle februarske narodne mobe, Najveća panoramska gondola na svetu – 9 kilometara, u koju Čajetina ulaže 13 miliona evra – na istom je. Država izbegava da pečati potrebne dozvole, Čajetina, sa predsednikom Milanom Stamatovićem, ne odustaje.

Mada je pred februarisku mobu Ministarstvo građevine javilo da podržava izgradnju, i da je izdalo dozvolu za poslednju fazu Gondole, na Torniku, te da se dozvola ne može izdati na zemljištu gde nisu rešena imovinska pitanja, u Čajetini vele da tu dozvolu nisu videli, i pitaju zašto država zemljište na trasi Gondole, koje je na anonimnom vlasniku privatizovanog PK "Zlatiborac", ne prevede na opštinu, jer Gondola nije privatna, već državna i narodna.

Kako je sve u klinču, Čajetina, umesto Prvomajskog uranka, pozvala na Svesrpsku narodnu mobu, u kojoj će učestvovati 20.000 građana iz cele Srbije, jer je to jedini način da se započne izgradnja najveće investicije u Čajetini, čiju izgradnju koče i zaustavljaju državne institucije i pojedinci bliski vlasti. Poručili da će simbolično pokazati odlučnost da realizuju najveći razvojni projekat u srpskom turizmu, najveću panoramsku gondolu na svetu, vrednu 13 miliona evra, koju opština Čajetina sama finansira.

Na mobu, pored građana, pozvali i opozicione kandidate na proteklom izborima za predsednika Srbije, predstavnike sindikata, SPC, nevladine organizacije i udruženja građana, učesnike studentskih i građanskih "Protesta protiv diktature"... Lično predsednik opštine Milan Stamatović, pred Prvomajski koncert Zdravka Čolića na Zlatiboru, se zahvalio umetniku za sve što je uradio za Zlatibor, i ponudio mu da bude promoter Gondole, obećavši da će na gondoli brendirati jednu kabinu sa Čolić imenom i likom...

PODIGNUT KRAMP

Takoreći centar Zlatibora, plato iznad pijace, postavljena bina, daske pod, na

bini beli transparent, Stop diskriminaciji, Slobodna teritorija Čajetina. U reči Stop, Vučić silueta u stop saobraćajnom znaku. Na bini mikrofoni, ispred postrojene kamere, levo gondole kabina, desno nekoliko stolova na kojima smotane zastave, sanduci sa vodom, pun karton sa dvolitarskim flašama domaće rakije... Reporter ubeleži da ne bilo, kao u februaru, 'leba, pršute, pečenja, žutih i crvenih sokova...

Na plato prva stupi kolona iz Arilja, sa bele majice sa natpisom Arilje za Stamatata, upadoše u sto sa zastavama, jedan od njih uze veli da ih došlo trideset, sami se organizovali, još reče da se drugačije nije moglo, mora se 'vako. Preko zvučnika je tuk'o domoljubni "Marš na Drinu", sa druge strane stiže kolona, napred bubnjari, majice Zlatiborska moba 2017, lično predsednik Opštine Stamatović, svečana akcijaška teget košulja, do njega jedan sa podignutim krampom, do njega i mnoštvo zastava, direktorka JP "Zlatna gondola", još kovrdžava, crne kožne pantalone, bela košulja, radni kožni prsluk, so jagnjeće okovratno krzno.

Stamatović stade sa svoja kolona, uzeše mu, sa lični fotografi, prilaze akcijaši sa užu i širu familiju. Bi tu pozdravljanja i slikavanja, onaj sa podignutim krampom, ovisno o potrebama, je iz stajanja prelazio u čučanj, do Stamatovića se primače krupan gospodin sa šešir, jelenska koža jaknu, sa indijanski vez, oko krupnog vrata deb'o lanac na kome ko orden krst.

Žensko sa bine, sa samo na prvi pogled neurednu frizuru, javi da će za 15 minuta početi program, prođe 15 minuta, isključiš muziku, uključiš se kamere, na binu, sa svi saradnici, gospodin sa šešir, orden krst, stupi gospodin Stamatović. Javi se ono žensko sa samo naizgled neurednu frizuru: Dame i gospodo, danas ćemo početi izgradnju naše Zlatne gondole, najveće na svetu, danas počinje Svesrpska narodna moba, naša gondola će svakog sata prevoziti 600 putnika, i imaće-mo 10 miliona noćenja i milion gostiju...

Žensko pozdravi vojni i policijski sin-

dikat, studente iz Užica, građane iz cele Srbije, goste iz Kine i Rusije... sve koji nam pomažu da sačuvamo narodnu imovinu... Onda žensko najavi da će se u ime dijaspore iz Amerike obratiti Đukanović Milivoje. Iskorači gospodin sa šešir i krst ko orden, uz reči, Da skinem ovo američko đubre, smaće šešir i namaće šajkaču, pa se javi: Pomaže bog braćo Srbi, drago mi je što mogu doći ovde iz Njujorka na ovu prelepu planinu, na jedinu slobodnu teritoriju u Srbiji. Hvala bratu Stamatu, što je omogućio da delić Srbije bude slobodan, i daće bog da bude slobodno od Vardara, preko Kosova, do Subotice, moje Dinare... Nastavi da projekat sjajan, živeo u Švajcarskoj, zna šta je gondola, šta je turizam, zato treba da postave te temelje, beton, stubove, da to krene, i da gondola zaživi, završi jedinstvenom dijaspora porukom: Daće bog da Zlatibor ne bude jedina slobodna teritorija, Od Zlatibora do Tokija! Svi dadoše aplauze i ovacije.

Voditeljka reče, A sada, gospodin Milan Stamatović! Stamatović sve pozdravi, zahvali na hrabrosti, reče da 10 godina upozoravaju institucije da ne rade kako treba, ukrali su jezero od naroda, pokušavaju da otmu hiljade hektara zemljišta. Sve to rade ministri, građevine, pravde i policije, pa upita, A ko je postavio ministre, narod odgovori: Uaaa Vučiću! Gospodin dijaspora, iz stava za aplauz, sa obe ruke uvis, na levoj 16 raznobojnih brojanica, na desnoj golem sat u crne i zlato boje, dade veliki aplauz.

FANTASTIČNI UTISCI

Stamatović nastavi da je zemlja kojom treba da prođe gondola vlasništvo Srbije, a da njima država poručuje da hoće da grade na tuđoj zemlji, pa čija je Srbija. Ako neko, pa bila to država, krade zemlju i tera mlade preko granice, njihovo je da se suprotstave. Sve što su pokušali, ne vredi, ne daju im dozvolu za gradnju, ako do Đurđevdana ne dobiju građevinsku dozvolu, poziva sve koji podržavaju Srbiju da odu pred Ministarstvo građe-

DRUGO OVOGODIŠNJE KOPANJE:
Podrška iz Arilja; Stamatović, Boško
Obradović i Indijanski vez

Fotografije: D. Todorović

vine, i tu zatraže dozvolu. I neće odustati, to je poruka režimskim raspikućama, neće odustati, nastaviće, sada će krenuti sa građevinskim mašinama, mogu da ih hapse, neće stati, možda ih je, po njima, malo, ali ih je dovoljno, Zlatiborci su to koji se ne prodaju za sendvič, da zaštite narodnu imovinu, uvek će biti prisutna kritična masa koja će zaštititi one koji rade... I neće stati dok ne završe gondolu, dok ih ne budu pozvali da se voze gondolom, svi oni koji su dali podršku imaju pravo na besplatnu prvu vožnju...

Kad svi dadoše aplauz i mahanje zastavama, sve siđe na padinu ispod platoa. Podeliše nešto krampova, udariše po ledini. Sa druge strane se upališe buldožeri, kamioni, bageri. U zastave stiže jedan bager i počeo da rovi zemlju. Nekolicina pređe na disciplinu penjanja na bager,

mahanja zastavama. To uze traje, mahanje zastavama, slikavanje. Ozgo se, u praznično belu košulju pojavi Dveri Boško Obradović. I on bi spreman za slikavanje.

Gospodin Boško Dveri je stajao i slikavao se sa svoji, gospodin Stamatović je napredovao ozdo, zastajkujući da se slikava sa njegovi. Kovrdžava direktorka Gondole je sve vukla za rukav Stamatović gospodina, diskretno mu pokazujući na Dveri gospodina, no, do susreta ne dolazilo. I gospodin Dijaspóra, bez šešir, i bez šajkaču, je prišao Bošku gospodinu, koji mu je rekao da su njih dvojica istomišljenici, ali Stamatović gospodin jok, nikako stigne, džaba ga diskretno vukla Kovrdžava direktorka. A onda je gospodin sa tetoviranu zelenu detelinu na vrat doveo Stamatović gospodina do gospodina Dveri Boška. I pade tri puta pozdravljanje, ostalo razumevanje.

Onda se, gore, na platou, Stamatović gospodin završno obratio kamerama.

Utisci su fantastični, ovo je jasna poruka režimu da im daju pravo na rad i građevinsku dozvolu. Preču pitanje koliko bilo ljudi, a bila dobra 'iljadarka, nastavi da ih vlast zamajava, šalje od ministarstva do ministarstva, blokirano je 10 miliona evra koje uložili u opremu, da li je u pitanju politička diskriminacija, ili nešto drugo, na državi je da kaže... Podržali su ih svi opozicioni kandidati, imaju podršku za ono što rade, videli su gospodina Boška, čuo se sa timovima Saše Jankovića i Vuka Jeremića, podržali ih, ostale nisu ni zvali...

Završno pade kiša, nasta razlaz, građevinske mašine ostadoše na položaju. Ariljci se skloniše od kiše do stola sa raki-jom. Svi natočiše po čašu od dva deci. Pa složno viknuše, Ooo! I viknuše, Ej Milane, Milane/ Ti si ponos otadžbine/ S tobom se pesma ori/ Za pravdu se Milan bori/ Ko andeo imaš lik/ domaćin i pobednik...

DRAGAN TODOROVIĆ

Fotografije: Marija Janković

RADIKALNA LAŽ, NASILJE I BANALNOST

“Strašno me nerviraju svi oni koji su jednom pokušali da menjaju režim, pa im nije uspelo. Oni su razočarani, iznevereni. Pa šta? Nastavi da se boriš i menjaš se. Nije razvijeni svet preko noći došao do stanja u kome se nalazi. Borilo se vekovima. Dakle, ako moram da dam savet, onda on glasi: ne odustajati. Drugi savet je da se ne poklekne pred defanzivnom pričom onih koji tvrde da se u politiku ne treba mešati jer je ona prljava i svi su, navodno, isti. Nisu svi isti, niti su ikada bili”

Svaka vlast stvara, odnosno podržava određeni kulturni model, onim što poručuje i radi, načinom na koji to čini, onim što (ne) podržava odašilje poruke o poželjnom obrascu, kreirajući tako atmosferu u kojoj (ne) može da se razgovora, u kojoj se drugačije uvažava ili ipak učutkuje, u kojoj mediji (ne) mogu nesmetano da rade svoj posao imajući u vidu javni interes a ne interes partije koja na vlasti. Sa Jelenom Đorđević, profesorkom Teorije kulture na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu, razgovor počinjemo pitanjem šta odlikuje dominantni kulturni obrazac koji ova vlast promovise.

JELENA ĐORĐEVIĆ: Evo nekoliko simboličnih situacija koje bolje odgovaraju na vaše pitanje nego bilo šta što bih mogla da kažem. To je Vučićev govor, veoma davno, možda tek na početku njegovog premijerskog posla, kada je gotovo ekstatično izgovorio panegirik Dr Etkeru. Čovek je mogao da pomisli da je to neka važna ličnost koja je učinila dobro čovečanstvu, neka majka Tereza, svetac, heroj ili nešto slično. Naravno, to je ime fabrike koja nas raduje svojim slatkišima. Drugo, to su slike oblakodera “Beograda na vodi”, istih kao na celoj planeti, bez iden-

titeta, šuplji, besmisleno ogromni za grad u kojem treba da se nalaze, koji zatvaraju obale, šum reke, sunce i horizont. Treća slika je jedno te isto ukočeno, polunasmešeno lice koje nas gleda na svim ulicama, trgovima zidovima, bankinama na autoputu, na prednjim i zadnjim stranama novina – vazda jedno jedino lice i jedan glas koji neprestano govori sa TV ekrana. Četvrta slika je promotivno otvaranje novih toaleta u jednoj osnovnoj školi, posle čega je sledio govor o tome koliko je obrazovanje važno za Srbiju. Na osnovu ovih nekoliko sličica rekla bih da je dominantni kulturni obrazac koji nam nudi sadašnji režim zasnovan na forsiranju vrednosti bazičnog preživljavanja koje prate radikalni antiintelektualizam i arogancija umišljenog sveznanja vlasti. Prosto je fantastično do koje mere je sveden javni diskurs, siromašan, lišen bilo kakvog interesovanja za vrednosti kulture, znanja, morala, smisla. Prezir prema bilo čemu što se izdiže iznad svakodnevnog golog života – odsustvo bilo kakvog smislenog poretka vrednosti koji bi ljudima ponudio minimalni orijentir za smisleno, istinski ljudsko postojanje. Ovaj kulturni obrazac ne nudi nikakav moguć horizontal o očekivanja, naročito za mlade i naročito za obrazovane, a koji bi imao

neki realan, human sadržaj koji prevazilazi apstraktne cifre o BDP-u i brojanje godina za početak “boljitka”. On ne nudi nikakav vrednosni poredak koji bi prevazilazio ideje o neprijateljima, izdajnicima, zaverama. To je obrazac bez smislene sadržine. Ogoljeno pragmatičan. Prazan do bola. Živi od proizvodnje straha i iniciranja stanja apatije i bespomoćnosti.

“VREME”: Ako nastavimo u ovom pravcu, kako biste opisali kulturu dijaloga koju ova vlast promovise? Šta je sve sadržano u tom načinu ophođenja prema istomišljenicima, a šta prema neistomišljenicima? Ako ne zvučim ironično time što spominjem ovdašnju kulturu dijaloga...

O kakvom dijalogu pričamo... Sve što je suprotno volji vlasti učutkano je diskvalifikacijama etiketama, proizvodnjom skandala i apsolutnom nezainteresovanosti da se čuje drugi glas. Ne mislim samo na politička pitanja, nego i na konkretne probleme i stavove građana. Da li je bilo minimuma želje vlasti da čuje struku i mišljenje građana o izgradnji “Beograda na vodi”, ovakvog kakav je ponuđen, ili o muzičkoj fontani na Slaviji ili o zatvaranju čitavog starog dela grada – govorim o Beogradu, jer to najbolje »

poznajem. Da li se pitaju građani da li žele fabrike, otpad ili nešto treće pored svojih kuća i sela. Da li bilo ko može da utiče na rasprodaju svega i svačega, ljudi pre svega – po nalogima svetskih kapitalističkih predatora koje nam vlast predstavlja kao spasioce, svece i najpoželjnije "prijatelje". Vlast je ovde neprikosnovena i ne haje šta drugi misle. Ovde vlast u medijima odgovori na nečije suprotno mišljenje pre nego što je ono i izgovoreno. Ona nikada ne sluša, ne odgovara, nego blati i pljuje. Uostalom, u autoritarnom režimu dijalog ne postoji, zato to i jeste autoritaran režim, ili, kad je reč o Srbiji, čak i nešto gore od toga. To izaziva opšte osećanje nemoći, što je vezivno tkivo kulturnog obrasca o kome smo govorili. Pevanje u istom glasu, neprekidno ponavljanje istih reči stvara jedno stanje mrtvila lišeno bilo kakve dinamike i života. Do sada svi čute i doprinose toj zastrašujućoj tišini i mrtvili. U tom praznom prostoru, u "pustoj zemlji" mladi ljudi odlučuju da beže, i pusta zemlja čini se kao da teži da postane grobnica. Ono malo glasova koji su se čuli, a u poslednje vreme pretvorili u hor, daju nadu da će život ipak pobediti, kad-tad.

Nameće se i pitanje medijske scene...

Ja nemam šta pametno da dodam svesmu onome što se stalno govori o medijima, ali bih rekla da naše društvo nije dovoljno svesno destruktivnosti medija na širem planu. Pored gole, brutalne propagande, prljavih denuncijacija neistomišljenika, nažalost najgledaniji i najčitaniji mediji su uposleni u širenju mržnje, konflikata, stvaranju ratnog stanja između "njih" i "nas" – što može biti svako, zavisno od potrebe. Mediji su inače podeljeni i raspolućeni Srbiju još više podelili, legitimisali agresivnost i neistinu kao zakon. Pored toga, većina medija o kojima govorim radi za vlast, i uporedo sa golom propagandom oni truju svojim idiotskim pornografskim programima, unižavaju i žensko i muško, neprekidno nude nešto što nazivaju zabavom, a zapravo su to programi za zaglupljivanje i slanje poruka da je život lep, veseo, gotovo glamurozan i da je to ideal koji smo postigli. U svemu tome je najgnusnija parola koja se vezuje za komercijalne najgledanije medije, a to je da oni publici nude ono što ona traži. Sloboda medija koja se na to

Čovek ne može bez uporišnih tačaka

Očigledno je da nam postmodernizam nije doneo uživanje u neograničenoj slobodi, kao i da je s druge strane bezbrižne neukorenjenosti jaka težnja za pripadanjem. Kako vi vidite budućnost (post)postmodernog čoveka koji sve može, a sve je nemoćniji? I rešenje te zagonetke između fluidnog identiteta i potrebe snažne identifikacije...

JELENA ĐORĐEVIĆ: Rekla bih prvo da apsolutna sloboda ne postoji i da nije poželjna. Pored slobode ljudi traže red i poredak. Ne mislim na strahovlade i slične političke projekte, mislim na antropološku potrebu da se kaos sveta organizuje u smislene forme. Religija, priče, slike, verovanja, običaji, misli, ideje, principi, institucije, država, partije itd. – sve su to načini na koje ljudi organizuju svet. Haos je nepodnošljiv. Kada zavlada takozvana apsolutna sloboda, ljudi se nelagodno osećaju i traže uporišne tačke. Često, možda i najčešće, ta su uporišta suviše čvrsta i tvrda, pa borba za slobodu počinje uvek iznova. Čar slobode je, između ostalog, u tome što se za nju uvek valja boriti i tražiti je tamo gde je najpotrebnija. Savremeno globalno društvo je nametnulo ideju o apsolutnoj slobodi izbora – slobodni izbor identiteta, slobodni izbor zemlje i mesta gde čovek hoće da živi, slobodni izbor stila života. Naravno da je to fikcija i da je nužnost i dalje na snazi. Fluidni identiteti su posledica globalnog izmeštavanja i mešanja kultura, ali su istovremeno i ideološki obojeni. Oni nam se nude kao istinski ljudski, model apsolutno slobodnog pojedinca koji skida okove pripadnosti naciji, rasi, religiji, rodu. To je ideološki koncept koji se uklapa u namere i ciljeve globalnog kapitalizma. S druge strane, pokazuje se da je potreba za pripadanjem i dalje prisutna, da je ljudima neophodna, uprkos ideologiji radikalnog individualizma koju nam nameće potrošačko društvo. Ljudi još uvek ostaju i bića kolektiva. Nije važno da li je taj kolektiv pleme, nacija, religijska grupa ili Fejsbuk. Ljudi ne mogu da žive bez podrške nečeg šireg i značajnijeg od njihovih trošnih malih života. Kada ne postoji ravnoteža između kolektivnog i individualnog, a to je slučaj danas, onda su najekstremnije forme udruživanja reakcija na gubitak svih tačaka oslonca, na raskorenjivanje svih vrsta. Onda s jedne strane imamo depresiju, anksioznost, razne duševne patnje, a s druge terorizam, versku mržnju, etničke konflikte.

poziva je krajnja laž, još jedno licemerje kapitalizma i njegove nakaradne implementacije u društvu koje je ispalo iz zglobova. Svakojako i sveobuhvatno pranje mozga ima trajne i ozbiljne posledice na sve generacije.

Kada bismo dalje analizirali poruke vlasti, kako se kao država i društvo sećamo? Tačnije, šta aktuelna kultura sećanja naglašava jer znamo da, kako se kolektivno sećanja (re)konstruiše, tako i zaborav najčešće nije slučajan, već je i rezultat neke strategije, što bi drugim rečima značilo – šta nam kažu da pamtimo, a šta ne?

Mislim da se ponavljaju tri teme. Jedna je sećanje na različite nepravde napravljene prema srpskom narodu u raznim istorijskim situacijama, a ima ih, istini za volju, mnogo. Ono što je efekat tog permanentnog podsećanja na nepravde, pogibelji, stradanja, na nemoć da se suprotstavimo velikima u čijim se rukama nalazimo jeste jačanje osećanje bes-

pomoćnosti, samosažaljenja ili pak besa i mržnje – i prema okolini, i prema Evropi i Americi, i prema Rusiji kad zatreba. Ja ne mislim da je zatvaranje očiju poželjno, niti spadam u one koji misle da su sve nedaće naše istorije, a naročito poslednjih trideset godina, proizvod grešaka Srbije. Naprotiv. Ali mislim da se dosta perfidno neprekidno uvlači u srca ljudi pritajeni bes, jača nepoverenje prema svemu i svakome, potvrđuje status našeg naroda kao većitih gubitnika. S druge strane, kod onih koji ne žele da se osećaju bespomoćno i jadno jačaju se prezir i mržnja prema svemu svome. U svakom slučaju, umesto da sećanja oslobađaju od negativnih emocija, da prizivaju razum, da pomažu u orijentaciji ka budućnosti, da podstiču preispitivanje, hrabre volju za stvaranjem boljeg, ona podupiru negativna, bolna ili agresivna osećanja. Tome samo odmaže savremena medijska kakofonija koju pored negativnih osećanja stvara užasnu zbu-

■ Model društvenog ponašanja u ovoj Srbiji je podaništvo i oportunizam. Tome treba pridružiti strah i ucene koje vlast sprovodi, naročito u odnosu na institucije koje zavise od budžeta

država treba da odvajava novac. Naravno, postoji unutrašnji relativno dinamičan život kulture – ona nalazi uvek put da se otkrije. Individualni naponi, formalne i neformalne grupe nalaze prostore u kojima živi dinamična i kreativna kultura. Izdavaštvo je živo, knjige se množe, tribine, razgovori, izložbe, koncerti, festivali – postoje i veoma su važni. Ali ono što dominira je nepostojanje javnog diskursa o kulturi, apsolutno odsustvo govora o značaju kulture, medijska nezainteresovanost za tu oblast. U takvom ambijentu kultura nekako živi za sebe u svojim esnafskim okruženjima, neretko u formi međusobnih sukoba. To, kad je reč o takozvanoj visokoj kulturi. Kad je reč o kulturi u širem smislu, kao o načinu svakodnevnog života, onda važi ono što sam rekla na početku – svođenje života na banalnost preživljavanja i bega od realnosti, sve potpomognuto legitimizacijom nasilja, agresivnosti u govoru i delima, radom na radikalnoj polarizaciji društva i besomučnom propagiranju jednog jedinog diskursa i jednog jedinog čoveka. Ovaj kulturni model prožima mržnja prema različitosti uprkos deklarativnom, ritualnom “zalaganju” za poštovanje drugog. Laž se uvukla u sve pore.

Kada je reč “elita” postala psovka, takoreći uvreda koja čak implicira određenu izdaju, odrođenost od autentičnog nacionalnog bića? Šta to uopšte znači za jedno društvo?

Da li treba uopšte da odgovorim na to? Elita jeste postala psovka, naročito intelektualna jer, nažalost, ekonomska i politička ovde nemaju pežorativno značenje. Prezir prema drugačijem, što se na neki način izdvaja iz proseka, jeste stalni pratilac naše tradicije, a to odlično zloupotrebljava svaki populizam. Ova vlast odlično poznaje tu mentalitetsku crtu i umesto da se bes i nezadovoljstvo zbog lošeg života okomi na sistemske nepravde, na ogromne klasne razlike, na kriminogenu političku “elitu”, oni se skreću na intelektualce, “pseudoelitu” kako se o tome govori, na nesrećni “krug dvojke”, na izmišljene “sorošovske izdajni-

ke” i takozvane mrzitelje srpstva. To se sve odlično uklapa u ideologiju koja rad u fabrikama pod nemogućim uslovima veliča kao civilizacijsko dostignuće najvišeg reda i cilj kome treba težiti, i podržava obrazovanje “širokih narodnih masa” na osnovu rijalitija i političkih priča “vladinih” medija. Unižavanje elite znanja i stručnosti, naročito u savremenom dobu, istinski je tragično. Cilj je jačanje poslušništva i ubijanje svake forme kritičnosti. Kada je moguće sve osporiti – i um, i obrazovanje, i crkvu, i državu, i elitu, i dobra dela, i heroje, i sopstvenu istoriju – šta nam ostaje? Žabokrečina u kojoj hor žaba prati solo pevanje svoga vođe.

Poslednjih nedelja gledamo kako studenti protestuju, bune se protiv kupljenih diploma, dok Univerzitet o tome ćuti. Kako i zašto najveći deo univerzitetskih profesora i univerzitetskih tela ostaje nem na brutalno omalovažavanje znanja?

Postavili ste zapravo dva pitanja. Kupljene diplome nisu opšta praksa, naročito ne na uglednijim državnim univerzitetima. Nije u redu da se celokupno visoko obrazovanje stavlja pod istu kapu, mada sasvim sigurno i tu ima sporadičnih slučajeva. U visokom obrazovanju rade i te kako savesni, dobro potkovani i moralni ljudi i paušalna diskvalifikacija je samo sastavni deo strategije uništavanja visokog obrazovanja sa određenim političkim, a boga mi i ekonomskim ciljevima. Kupljene diplome se najčešće odnose na brzinu sklepane privatne škole i univerzitete koje vole da pohađaju naši političari i njihovi budući pomoćnici. To je sastavni deo našeg tranzicionog srljanja u primitivni kapitalizam i uzdizanje privatizacije kao vrhunskog cilja istorije sveta. Drugo pitanje se odnosi na uporno i zloslutno ćutanje univerzitetske zajednice na sve što se oko nje događa. Model društvenog ponašanja u ovoj Srbiji je podaništvo i oportunizam. Tome treba pridružiti strah i ucene koje vlast sprovodi, naročito u odnosu na institucije koje zavise od budžeta. I najzad, osećanje bespomoćnosti koje je ova vlast nametnula. Univerziteti ne reaguju

njenost i nesnalaženje u vlastitim sećanjima. Moguće je pretpostaviti da rad na neprekidnom i dubokom osećanju oštećenosti i nepravde stoji u funkciji ideje dolaska spasitelja koji će nas iz tog gliba izvući – a zna se ko je spasitelj – a osećanje mržnje i besa kanalisati u pravcu koji će mimoići aktuelno stanje stvari.

Druga tema je poništavanje svega što je stvoreno u vreme socijalizma i postojanja Jugoslavije kao sastavni deo jačanja osećanja o neprekidnom diskontinuitetu, počinjanju iz početka. Diskvalifikuje se smisao života mnogih generacija i ponavlja se ona ista ideja o žrtvi – ovog puta komunista iz naših redova. Time se perfidno ukida ideja da, bar teorijski, postoje alternative poretку globalnog kapitalizma, relativizuje se anti-fašizam, ukida se ideja o pravu radnika, poništava kultura iz koje još uvek crpimo i ljude i njihova dela. Doduše, čuvamo ljubav prema vođi i naviku da je na vlasti jedna partija i da drži sve u svojim rukama. Treća tema je zapravo nepostojanje teme – a to je sećanje na devedesete, osim u onom segmentu koji se uklapa sa sećanjem o stradanjima. Za ovu vlast postoji samo istorija od 2000. godine, i to kao kvintesencija svih zala koja su nam se dogodila. Kakva ironija.

I konačno, kako biste ocenili kulturnu politiku ove vlasti?

Ocenila bih kao potpunu nezainteresovanost za kulturu, bojkot ideje kulture. Kao radikalni antiintelektualizam i prezir svega što bi prevazilazilo dualno obrazovanje i sitno preduzetništvo. Gnušanje pred “balastom” koji predstavlja nauka, a boga mi i visoko obrazovanje, za šta

■ Kada je moguće sve osporiti – i um, i obrazovanje, i crkvu, i državu, i elitu, i dobra dela, i heroje i sopstvenu istoriju – šta nam ostaje? Žabokrečina u kojoj hor žaba prati solo pevanje svoga vođe

kada Vučić mere štednje prvo baci na pleća obrazovanja, oni ne reaguju kad stigne naredba da nema zapošljavanja mladih u instituciji u čijoj su suštini neprekidna obnova i inovacija. Oni ne reaguju kada se u Odboru za obrazovanje u Skupštini kao predsednik pojavi religijski vođa sumnjive biografije, ma kako da je ta funkcija suštinski nebitna. Oni ne reaguju na sijasit gluposti u zakonima o visokom obrazovanju. Univerzitet ne reaguje, čuti, pod parolom da se ne meša u politiku. Kao da je politika neka izdvojena oblast koja nema veze sa našim životima. Univerzitet pristaje na pustošenje našeg društva, a to mu nije u "opisu radnog mesta" jer mora da brine o mladima.

Stalno se govori o ulasku u Evropsku uniju kao cilju koji donosi razrešenje. Svaka vlast ponavlja kao mantru priču o evropskim vrednostima. Važe li zaista te vrednosti ovde? Kako se približavamo Evropi? I uopšte, kako vidite tu Evropu kojoj težimo, makar deklarativno i po poglavljima?

Evropa drži do svojih vrednosti za sebe i u svojim okvirima. Ona ne haje za poništavanje takvih vrednosti čak i kada su u pitanju "kandidati". Ne samo da ne haje nego jednostavno sprovodi svoje ekonomske i političke interese, i to je to. Ta Evropa mi se ne dopada – nije principijelna, ima mnogostruke standarde, prezire druge, laže, poigrava se i služi u najvećoj meri interesima velikog kapitala i neoliberalnoj poštasti. To što kažem odnosi se na EU kao instituciju ili zbir institucija. Inače Evropa u sopstvenim okvirima još uvek može da bude rasadnik ideja, pokre-

ta, znanja koji se tome suprotstavljaju. U sopstvenim okvirima Evropa drži do vrednosti, vodeći računa o vladavini prava, poštovanju pravila i dobrobiti građana – to je upravo ono što nama nedostaje, ali je očigledno da naš put u Evropu uopšte ne zavisi od implementacije tih principa, već od sasvim drugih želja i interesa. Inače bi se Evropa malo pobrinula oko autoritarne strukture vlasti u Srbiji i permanentnog kršenja osnovnih evropskih vrednosti, počevši od neformalnog ukiđanja podele vlasti pa do slobode medija.

Premijer se hvali jeftinom radnom snagom, kada se razgovara sa Evropom prisutna je nemala doza servilnosti, o pravima radnika ne znam ni šta bih rekla... Koliko smo daleko od, možda pregrubo zvuči, neokolonijalnog odnosa prema, kako je to neko već nazvao, Prvom svetu kapitala?

Kapital ne odustaje od kolonizovanja svih i svakoga kada može. Neoliberalni kapitalizam je porobljivački, agresivan, lišen svake etike i dovodi do najgrubljeg poništavanja prava radnika, pa ako hoćete ljudi. Zato postoji politika, principi da bi ga obuzdavali. Kada politika ostaje zarobljena u kandžama kapitala, svet postaje ovakav kakav je danas, naročito tamo gde se nezasite želje vlasti poklapaju sa nezasitošću kapitala. Te interese naš premijer zdušno sprovodi u delo želeći da nas ubedi da je to najbolji od svih svetova, i to u momentu kada najjače zemlje sveta počinju ozbiljno da sumnjaju u taj opasni hegemonijski model. Moderno ropstvo nudi nam se kao poželjna budućnost u kojoj privatni kapital ima apsolutno sva prava i, što je

najgore, gotovo svetački ugled. Istini za volju, imamo primere smislenog kapitalizma u mnogim zemljama Evrope, ali ti modeli nisu poželjni u opštoj tranzicionoj, beskrupuloznoj grabeži.

Za kraj – predajete mladim ljudima, i ja sam bila vaša studentkinja, koji je vaš savet za delovanje u ovom i ovakvom društvu?

Strašno me nerviraju svi oni koji su jednom pokušali da menjaju režim, pa im nije uspelo. Oni su razočarani, iznevereni. Pa šta? Nastavi da se boriš i menjaš. Nije razvijeni svet preko noći došao do stanja u kome se nalazi. Borilo se vekovima. Dakle, ako moram da dam savet, onda on glasi: ne odustajati. Drugi savet je da ne pokleknu pred defanzivnom pričom onih koji tvrde da se u politiku ne treba mešati jer je ona prljava i svi su, navodno, isti. Nisu svi isti, niti su ikada bili, ima bolje i gore politike, ima poštenijih i manje poštenih ljudi, ima pametnih i glupih, surovih i plemenitih. Ima onih koji vole samo vlast i onih koji bi da učine nešto dobro. Nisu svi isti! Ima boljih i gorih sistema i režima. Politika kao praktična delatnost jeste prljava, ali je politika sve što nas okružuje. Ona određuje ko će jesti, ko će biti bogat, ko će trunuti u zatvoru, ko će završiti u logoru, ona određuje koji jezik treba da govorimo, kako se transportujemo, kako se lečimo ili obrazujemo itd. Zato su okretanje glave od politike, apatični prezir i apstinencija pogrešan izbor. Ne koristiti minimalno pravo, a to je da se bira i glasa na izborima, ne uključiti se u život društva, ne reagovati već s visine gledati kako se neželjeni život odvija pored nas – jednostavno znači raditi protiv sebe. I što je još gore – pristati na svoju beznačajnost. Ljudi ne smeju da pristanu na svoju beznačajnost. Mislim da odustajanje od svoje zemlje, prezir prema svemu svome, bežanje od sopstvenog identiteta znači bežanje od svega što volimo i svakog koga volimo. Ne bih savetovala da mladi ljudi dozvole da ih pobedi i otera bahata agresivnost vlasti ili politička impotentnost opozicije. I pored toga što nam se neprekidno servira da je jedan čovek isto što i država, narod i građani, svi znamo da je zapravo obrnuto. Moramo držati do sebe, da obnovimo dostojanstvo koje smo izgubili, a s nama, nažalost, i zemlja u kojoj živimo.

JELENA JORGAČEVIĆ

Skoplje, pogled u budućnost

Populisti uvek tvrde da su jedini zastupnici volje “pravog naroda”, a da je “pravi narod” samo onaj koji ih bira

Ovako to, dakle, izgleda kada populistički režim izdiše uživo, pred kamerama. Brutalno, gadno, mizerno, nisko – a i kako bi drugačije? Takav je populizam kad nastaje, kad raste i cveta, kad vlada u punoj snazi, kad prima prve ozbiljnije udarce, kad počinje da pada, kad zalazi u dekadenciju. Naposljetku, kad se ruši i razgrađuje. Konačno, kad umire, zadnjim atomima snage želeći ne samo da preživi, nego i da ubije. Što je njemu ionako jedno te isto. Takav je u svim fazama, samo što ova završna poprima notu krvave groteske.

To smo, dakle, videli pre neko veče u zgradi makedonskog Sobraanja: završnu erupciju destruktivnog gneva smrtno ranjenog Mordora. I, ko je to – uz njegove plaćene službenike – ostao da ga brani? Samo oni kojima je on prirodno stanište, ulični ološ i klatež, špiclovi i razvaljivači na iznajmljivanje, ugledni varoški lunatici, poneka sedokosa ludaja jednog ili drugog pola, i to je to. Ono što posle svakog prosejavanja ostane kao nerasporedivi udeo s kojim niko ne zna šta bi. “Suvišni ljudi”, kao oni kod Dostojevskog, ali kojima beskrajno cinični Veliki Inkvizitor napuni glave da su so zemlje, poslednji branioci “pravih vrednosti”, najzavetovaniji među zavetovanim kćerima i sinovima domovine, otadžbine i ostalih tatkovina. Mada ih baš on, Veliki Inkvizitor, prezire onoliko duboko koliko ih nikada ne bi prezirali oni koje tako strasno mrze. I oprae ruke od njih prvom prilikom, kao što, evo, već i čini.

Gledali ste svi te prizore, gledajte ih još, i to što pažljivije. Ta rulja koja ruši i nadire s namerom da izgazi, poništi, satire, da pretvori ljudsko telo u gvalju mesa i krvi na podu. To lice morona, lišeno nagoveštaja misli, koje okrvavljenom čoveku uporno hoće da se obrati i da ga nečemu važnom i mudrom pouči, pa mu stalno dovikuje “Zaev! Zaev!”. To sedokoso muško govedo koje od straha izbezumljenu ženu čupa za kosu i vuče je po podu. Te kreature kao skupljene sa seta za rimejk Bunjelove Viridijane, tog tipa u kaubojskom šeširu koji je oblaporno zapalio cigaru pod stepeništem Sobraanja i inhalira svojih petnaest minuta slave, tu kreštavu babu koja upravo, u epicentru samosvrhovitog varvarskog kermesa, doživljava najsrećnije trenutke života. Gledajte ih dobro jer, ko zna, možda u njima ugledate budućnost.

To li je, dakle, sav taj zaumni lunapark, to li je taj “makedonski scenario” kojim nas plaše srpski vlastodršci? Izgleda bizarno, zaumno, nestvarno – ako se ne udubite. Ispod površine je priča mnogo ozbiljnija.

U dragocenoj studiji *Šta je populizam*, upravo objavljenoj u srpskom prevodu (Fabrika knjiga i Pešćanik), Jan-Verner Miler uočava jednu važnu osobinu svake populističke politike i vladavine: ona uvek za sebe monopolizuje poziciju na-

stupanja i delanja “u ime naroda”, dok sve druge proglašava “otuđenim elitama” ili njihovim slugama. Nismo svi mi “narod”: to su samo neki od nas. Konsekventno, populizam pod “pravim narodom” podrazumeva samo svoje pristalice, a ne ukupnost stanovništva i svu šarolikost jednog društva. Zato politika suprotstavljena populizmu ne može imati legitimitet nezavisno od broja onih koji je podržavaju: ako je u manjini, nelegitimna je jer je manjinska, a ako stekne većinu, opet je nelegitimna, jer je nelegitimna sama ta većina. Slično je mislio i Milošević, ali se održao samo trinaest dana: otplavila ga je pobuna onih koji nisu bili raspoloženi da im on meri validnost glasova.

Ta je iznuđena pobuna bila demokratska jer je njen smisao bio u poštovanju izborne volje. “Makedonski scenario” obrnut je od toga: on teži ukidanju izborne volje građana, ako ova ne ispunjava kriterijume onih koji bi njome, gle, bili oštećeni. Posle izbora formirana je nova većina (67 od 120 poslanika), i ova je prirodno rešila da formira vladu. Zašto joj to populistička struktura koja se zubima i noktima drži za vlast nasilno uskraćuje? Tu se treba vratiti Milerovim uvidima u prirodu populizma: zato što ona tu aritmetičku većinu ne priznaje kao relevantan i “pravi” vox populi. Kako je to moguće? Tako što, u njenom čarobnom svetu, “pravi narod” uvek obitava na jednoj, našoj strani, a oni drugi su deo legitimnog narodnog i državnog (pa onda i izbornog) tela samo u meri u kojoj Mi procenimo da im to pripada. Otuda, Mi zapravo i ne možemo da izgubimo izbore; u našu je vladavinu, mada formalno usidrenu unutar sistema parlamentarne demokratije, upisan snažan revolucionarni element: mi smo napokon pronađena autentična snaga “pravog” naroda, i u tom smislu je istorija za nas završena. Dosta je bilo lutanja, eksperimenata i “nestabilnosti”: od sada Pravi Narod vlada, a slučajno smo, eto, baš Mi interpretatori i katalizatori njegove suverene volje.

U makedonskom slučaju, Albanci ne mogu biti pravi narod već time što su Albanci (mada mogu da posluže dok su u koaliciji s Nama), ali ni etnički Makedonci koji misle drugačije takođe nisu deo pravog naroda samim tim što su suprotstavljeni toj populističkoj distinkciji. Otuda “naš” osećaj da imamo pravo, a bogme i dužnost, da branimo državu i društvo i od njih samih, onda kad zastrane. Dobro, ali kakve to veze ima sa Srbijom? Svake moguće, jer je način razmišljanja ovdašnjeg populističkog pokreta na vlasti identičan. Razlikuju se samo u fazi: ovdašnji, naime, još ima većinu (druga je stvar kako je do nje došao i kako je održava). Kad počne da je gubi, priseti se prizora iz Sobraanja: ti đilkoši i maroderi, te babe i barabe, ti strelci i krelci učiniće vam se neodoljivo poznatim. ¶

Presumpcija nevinosti i fantomi

Slučaj sa Ramušom Haradinajem ogolio je uticaj političke samovlasti na rad pravosuđa; slučaj sa presudom NIN-u pokazao je da ipak ima sudija koji razmišljaju svojom glavom i znaju da će im u suprotnom – ako podlegnu političkom pritisku – na kraju svih krajeva, vlastite presude pasti u Strazburu, umesto da hrabro presude ovde

S jeća li se itko naslovnica srpskih tabloida s naslovima: zločinci Ratko Mladić, Radovan Karadžić, Vojislav Šešelj? Dobro, nitko od njih (još) nije pravomoćno osuđen, ali imamo tu Milana Lukića, Biljanu Plavšić i ostale pravomoćno osuđene pred Haškim sudom (neki su i odslužili svoje umanjene kazne), a danas su "heroji borbe za srpsku stvar" i "zaslužniji" od građana koji su zbog njihovog patriotizma i ratova i te kako platili ogromnu cijenu. I nisu zločinci, makar i presudu imali i kaznu odslužili.

E sad: da li je ijedan od tih tabloida, pa čak i ozbiljnih novina, Ramuša Haradinaja (Antu Gotovinu, Hašima Tačija itd.) nazvao drugačije no ratnim zločincem u bilo kojoj vijesti o njima, njihovim suđenjima ili optužnicama?

Nije, i otud nam ova teška priča s Haradinajem, kojega srpske vlasti terete za teške zločine neobuhvaćene haškom optužnicom – tamo je oslobođen, među ostalim zato što nije bilo svjedoka, koji su nestajali, naglo zašutjeli, poginuli pod sumnjivim okolnostima). Te iste srpske vlasti istakle su se u svakoj mogućoj priči – od Aleksandra Vučića preko Aleksandra Vulina, a o D. J. Vučićeviću i toj medijskoj kloaki da se i ne priča – da teško naruše ono na što su se država i pravosuđe obavezali. To je na prvom mjestu presumpcija nevinosti svakog okrivljenog u krivičnom postupku, sve dok mu pravomoćna presuda ne presudi da je kriv. Ovdje mora još nešto biti jasno: jedno je kad novinari naznače nečiju krivnju, a

nešto sasvim drugo, potpuno nedopustivo, kada to rade premijer, ministri, domaći tužioci i drugi nosioci vlasti. A ovi u Srbiji utrivali su se onoliko, usprkos silnim presudama Evropskog suda za ljudska prava čije plaćanje pada na teret svih poreskih obveznika.

PRECIZNOST I ZAKONITOST

Kad je Haradinaj uhapšen po srpskoj potjernici, nije bilo političara i medija, u onom krugu koji podržava sve što kaže Vučićeva vlast, koji se nisu izjasnili – kriv je, zločinac je i "pumpali su" svako ročište francuskog nadležnog suda. A onda je, nakon odbijanja Haradinajevog izručenja Srbiji, vlast zaoštrila stvar do kraja: od povlačenja srpskog ambasadora iz Pariza do tromjesečne zabrane administraciji da putuje u taj isti Pariz. Inače, kad se bolje pogleda, od ovog posljednjeg porezni obveznici mogu imati samo koristi.

Usput, Pariz je kriv zato što Sud u Kolmaru nije prepoznao pravednički zahtjev srpske države, kao što srpski sudovi i tužilaštva prepoznaju želje i pozdrave domaćih vlasti, bez obzira na evropsko i domaće pravo, pa otuda te silne sankcije Srbije prema Francuskoj.

"Kao prvo, želela bih da naglasim da nijednu od ovih informacija nisam videla u francuskim medijima, koje inače redovno pratim. Zatim, s obzirom na to da ne poznajem sadržinu odluke Apelacionog suda u Kolmaru, ne bih želela da spekuliram o njenim mogućim razlozima. Ali ono što, kao francuski advokat, mogu

NA OSNOVU ZAKONA: Ramuš Haradinaj u francuskom sudu

Foto: AP

sa sigurnošću da kažem jeste da nijedan nosilac izvršne vlasti u Francuskoj nema nijedan prerogativ koji bi mu omogućio da izdejstvuje bilo kakvu sudsku odluku koja bi, na primer, sprečila negativne posledice uvođenja sankcija prema Francuskoj od neke treće države kao što je Srbija", kaže za "Vreme" Branislava Isailović, advokatica u Parizu s velikim iskustvom i u Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu.

"Naime, materija izručenja stranih državljana državama izvan Evropske unije, na zahtev tih država, precizno je uređena francuskim Zakonom o krivičnom postupku, a francuski sudovi su obavezni da sude na osnovu zakona, u uslovima potpune nezavisnosti od izvršne i zakonodavne vlasti i potpune nepristrasnosti.

Tako je izričito predviđeno da izručenje neće biti odobreno ukoliko je izručenje zahtevano iz političkih razloga ili ukoliko bi osoba čije se izručenje zahteva bila, posle izručenja, procesuirana pred sudom koji ne pruža osnovne procesne garancije i ne štiti prava na odbranu", kaže ona i precizira: "U situaciji kada se, posle ekstradicionog hapšenja određenog lica, pokrene politička i medijska

■ Nijedan nosilac izvršne vlasti u Francuskoj nema nijedan prerogativ vlasti koji bi mu omogućio da izdejstvuje bilo kakvu sudsku odluku

kampanja u državi koja traži izručenje, u kojoj se kampanji traženo lice karakteriše kao već krivo za krivična dela koja su predmet zahteva za izručenje, smatram da bi opravdan bio zaključak suda da je zahtev za izručenje politički motivisan i da tražena osoba ne može da očekuje da će njena prava na odbranu biti zaštićena prema standardima Suda u Strazburu, to jest da će imati pravo na nezavisan i nepristrasan sud, koji će poštovati pretpostavku nevinosti te osobe.”

Upravo to je zaključak Suda u francuskom Kolmaru oko kojega su – ne precizirajući zaključak – srpski političari, na čelu s premijerom i novoizabranim predsjednikom Vučićem (sve te izvanredne sjednice Vlade, pa bezbednosna koordinacija itd.) napravili performans za domaću upotrebu. Sve to krši i domaći pravni poredak: ima da se poštuju i pretpostavka nevinosti i pravo na pravično suđenje bilo kome, pa i Ramušu Haradinaju. Za razliku od našeg anestetiziranog pravosuđa, francuski sudovi ne rade po

željama partija na vlasti i velikih vođa, nego po zakonu.

KUĆNA PRIČA

U zemlji se pojavila i presuda koja je donesena pod istim uslovima i koja je – za razliku od mnogih drugih – pokazala da ima sudija koji (u ovom slučaju, u beogradskom Apelacionom sudu) drže do evropskog prava, pa poštuju ono što su dužni poštovati. Riječ je o slučaju ministra policije dr Nebojše Stefanovića protiv nedeljnika NIN zbog, najprostije rečeno, prozivanja zbog nepostupanja u slučaju Savamala. Naime, Apelacioni sud je ustanovio da prvostepeni sud nije postupio po preporukama zaštitnika građana Saše Jankovića, kao i to da je onaj naslov s naslovnice NIN-a gdje se Stefanović naziva “glavnim fantomom” iz Savamale zato što baš ništa nije napravio u preispitivanju uloge MUP-a u toj suspenziji pravne države, ona mjera koju javni službenik mora trpjeti – po praksi Evropskog suda za ljudska prava – za razliku od

nekoga tko nije u javnoj službi i koga ne plaćaju građani određene države.

Sijaset je presuda Evropskog suda koje sve države regije moraju “kazneno” plaćati upravo po tom osnovu. “Prema utvrđenoj i stabilnoj praksi Suda u Strazburu, nosioci javnih funkcija su dužni da trpe kritike novinara, pa čak i ostalih građana, ukoliko su te kritike formulisane u kontekstu rasprave od javnog značaja, a naročito ukoliko su one činjenično dobro utemeljene, kao što je to slučaj u tekstu objavljenom u NIN-u, pod naslovom ‘Glavni fantom iz Savamale’.

Nosioci javnih funkcija su dužni da trpe i kritike koje su preterane ili provokativne, a država je dužna da takve kritike dopusti i da ih ne ograničava svojim aktima”, kaže advokatica Isailović, navodeći i relativno skoru odluku Evropskog suda iz juna 2016. godine kojom je utvrđeno da je Španija povrijedila slobodu izražavanja novinara Himenesa los Santosa, kad je oštro kritikovao gradonačelnika Madrida zbog prikrivanja činjenica u vezi s atentatom iz 2004. godine u Madridu. “Tom presudom opet je podvučen značaj slobode govora, koji za novinara predstavlja pravo da informiše javnost, a za građane pravo da dobiju informacije”, zaključuje Isailović

Samo na osnovu te dvije presude jasno je koliko je država Srbija daleko od pravne. Slučaj sa Haradinajem ogolio je utjecaj političke samovlasti na rad pravosuđa; slučaj sa presudom NIN-u pokazao je da ipak ima sudija koji razmišljaju svojom glavom i znaju da će im u suprotnom – ako podlegnu političkom pritisku – na kraju svih krajeva, presude pasti u Strazburu, umjesto da hrabro presude ovdje. Buni se advokat ministra dr Stefanovića kako je brzo Apelacioni sud donio odluku! Nije se bunio kad je prvostepeni sud promptno odlučio da *rebne* NIN s obrazloženjem, među ostalim, da NIN nije tražio komentar ministarke političke stranke.

Bune se i premijer, predsjednik, zbog odluke kakvu je donio francuski sud, iako bi im svima – u domaćim poslima i međunarodnim sudskima – bilo bolje da pozdrave svakoga tko se drži zakona kao pijan plota i evropskog prava.

Sve suprotno plaćaju građani – što u novcu, što u nedostatku pravde.

TATJANA TAGIROV

Podsvesno priznanje za rad

“Godina gladne mace”, Vreme br. 1373

Čitajući kolumnu Teofila Pančića u poslednjem broju Vremena “Godina gladne mace” razmišljam da li je moguće da jedan od najpriznatijih i najobaveštenijih, svakako omiljenih kolumnista, tvrdi da niko nije osporio sam projekat “Beograd na vodi” i da Inicijativa Ne davimo Beograd, a ni Akademija arhitekture nisu reagovala na mnoge sistemske probleme koji dolaze sa ovim projektom, a kao primer navodi odsustvo reakcije na iseljavanje železničke i autobuske stanice na Novi Beograd.

Predloženo iseljavanje najavljeno je u Izmenama i dopunama Generalnog urbanističkog plana Beograda i u Prostornom planu područja posebne namene još 2014, odnosno 2015. godine. Bitno je reći da su oba urbanistička dokumenta donesena van procedura i priznate prakse. Reakcija o kojoj Pančić nije obavešten podrazumevala je to da smo u okviru procedure za donošenje Izmena i dopuna GUP-a uložili skoro 2000 primedbi građana i argumentovali ih pred komisijom za planove preko sedam sati. Ostaće upamćeno da je gradski arhitekta taj dan sedeo sve vreme na sednici, a da nije izgovorio ni jednu jedinu reč. Prostorni plan područja posebne namene kasnije te godine osporili smo sa još 1800 primedbi. Kada su sve primedbe odbijene generičkim odgovorima i kada je postalo očigledno da je procedura farsa, sabotirali smo i prekinuli “javnu raspravu”. Prekinuli smo i sednicu Skupštine grada kada se ovaj plan usvajao, dok nas obezbeđenje nije izbacilo. Prilikom pokušaja stručne legitimizacije skandaloznog urbanističkog plana dodeljivanjem Prve nagrade na Salonu urbanizma, izveli smo protestnu akciju ukazujući na još jednu farsu, a ubrzo zatim, svi članovi upravnog odbora Društva urbanista Beograda podneli su ostavke. (Grad Beograd danas više nema ovo društvo.) Nedugo zatim pozvali smo građane na prve proteste koji su se desili za vreme potpisivanja ugovora o ulaganju. Analizu ugovora od preko 200 strana, sa fokusom na ekonomski aspekt, objavili smo 24 sata po njegovom objavljivanju.

U protekle tri godine, koliko se kao inicijativa bavimo projektom “Beograd na vodi”, što je dakle dve godine pre samog rušenja u Hercegovačkoj, podneli smo i nekoliko stotina zahteva za dostavljanje informacija po Zakonu o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja tako prikupivši mnoge dokaze o štetnosti projekta “Beograd na vodi”, o nezakonitim postupanjima državnih organa, o urušavanju institucija i o pritiscima na građane koji se ovime bave. Sve ovo je periodično i uporno dostavljano medijima i objavljivano dostupnim kanalima. Sa obzirom na to da su nam vrata u većim masovnim medijima bila zatvorena, tako da ti kana-

NUSPOJAVE
TEOFIL PANČIĆ

Godina gladne mace

Svedimo stvari na suštinu: BNV je multidisciplinarni zločin, gradonačelnik glavnog grada je lik iz Alana Forda, a mi ništa, zamajavamo se detaljima

Nekako baš u vreme nastanka ovog teksta, u Hercegovačkoj ulici u Beogradu okupile se neki dobri ljudi da svečano i rado proslave godišnjicu od one noći kada je u tom uličiću u blizini Beogradske autobuske stanice (BAS) ciljano suspendovana pravna – ili bilo kakva – država dok famozni “kompletni idiot” ne obavi svoj bagerski posao na nasilnom raščlavanju dela terena za vertikalnu mafijasku splatinu zvanu Beograd na vodi.

Šta se promenilo od te noći, pa kroz narednih 365? Manje-više znamo ko je “kompletni idiot” (Mali, a valjda i Vesić), ali znamo i to da gospodar Vučić smatra da je taj ionako učinio dobru stvar, samo povremeno izdvaja (Vučić, ne idiot) da metodom može nije bio baš najbolji. Ma, ne čak ni metod nego puki (noćni) tajming. Još je dobro da nije nešto ružio u Cetinjskoj tamo bi ga nadžak-komšilik tužio za bučno noćno bekiranje.

Okej, okupile se dobri ljudi tamo, na mestu zločina, izvi-

tome neotklonjivo disfunkcionalan i duboko pogrešan – i nikome ništa. To se inače ne radi bez neke katalizme, to je fundamentalan zahtev u strukturu i prirodu grada, međutim, o tome kao da niko nema ništa da kaže: ni Ne davimo Beograd, ni Akademija arhitekture, pa čak ni ona druga strana, ona pro-BNV: niti ko da pokudi, niti ko da pohvali jednu tako suštinsku operaciju duboko u krvotok grada, jok, svima je to nekako ispod radara. pih, šta je to prema priči o tome da li se policija odazivala na pozive one aprilske noći? E jebiga, možda sam ja taj kompletni idiot koji ne ume da razluči bitno od nebitnog, ali ako je tako, hajde, neka mi neko to otvoreno kaže i neka to argumentuje kako god hoće i zna, jer ovako imam utisak kao da sam satočen u gluvaj sobi.

Ovaj “previđ” (a zapravo suštinska, konstrukcijska greška čitave “anti BNV” retorike pokazuje ono isto na šta već neko vreme upozoravamo: nešto debelo nije u redu s fokusiranjem

li nisu uvek dopirali do šire javnosti, primer za to je očigledno Teofil Pančić, pripremili smo i štampali i dva izdanja glasila Inicijative u kojima smo na jednom mestu sabrali većinu naših saznanja, ali i brojne druge aspekte kao što su arhitektonsko-urbanistički, saobraćajni, ekonomski, socijalni, te prvi put plasirali informacije o sličnim megalomanskim prevarama istog investitora u Nigeriji, Saudijskoj Arabiji i Pakistanu. Zbog distribucije ovih glasila smo bili i privođeni.

Kako je došlo do toga da se za sve ovo u široj javnosti nedovoljno zna, pitanje je pre za medije nego za nas. Ne zbog neke specijalne maštovitosti akcija ili uspešnosti protesta, već pre zbog važnosti pitanja o kojima se radi i jasnom interesu javnosti da o tome bude obaveštena. Mada paradoksalno je da je baš „Vreme“ u kome su iznete ove tvrdnje o propuštanju osporavanja, jedan od retkih medija koji od početka izveštava o ovim pitanjima od ogromne važnosti za naš grad čije posledice će osećati generacije.

Iako je prošlo vreme za reakciju kroz institucije sistema u slučaju autobuske i železničke stanice, kao i drugih sulu-dih rešenja u okviru spornih urbanističkih planova, a na koje ukazuje Pančić, Inicijativa nije prestala da se njima bavi, kao ni brojnim posledicama koje ih prate. Pored protesta, u pripremi su krivične prijave protiv odgovornih pojedinaca za donošenje spornih planova, a naš pravni tim sastavljen od volontera pravnika detaljno je analizirao i kompletnu dostupnu dokumentaciju kao i Ugovor i pronašao je više načina na koji je moguće zaštititi državu od ovog štetnog projekta. Trenutno se pokreću postupci koji bi do toga i doveli. Kako je reč o sudskim troškovima od nekoliko desetina hiljada evra, inicijativa se sporije, ali odlučno priprema da uđe i u tu bitku. Za sada je Republičkom javnom tužilaštvu podnet predlog za utvrđenje ništavosti ugovora, koji će pratiti i tužba.

Sa druge strane, Akademija arhitekture je kroz tri deklaracije upućene javnosti detaljno obrazložila štetu koju će

projekat doneti gradu, povrede procedura u donošenju urbanističkih propisa, leks specijalisa, Zakona o planiranju i izgradnji, postavila seriju pitanja promoterima projekta, zahtevala smene i procesuiranje odgovornih za sve što se dešava, napisala brojne tekstove gde ukazuje na sve pojedinoosti i specifičnosti predloženih rešenja projekta, od detalja, do šire slike i nazad. Pored toga članovi Akademije se ne ustežu da u javnosti sve ove argumente obrazlože pa i da na protestima o njima govore.

Kao da Pančić zaboravlja da nije na grupi akademika i građana da uređuju medije, nego na njegovim kolegama urednicima, pa je možda bolje da pita u "Politici", "Blicu" ili RTS-u, kad mu je već u "Vremenu" promaklo. Kamo analize i argumentovano osporavanje skandaloznog projekta? Kamo infografici, antrfilei i glose? Kamo izjave analitičara i komentari građana? Ne moraju mnogo da se trude za materijal u ovim redakcijama, dovoljno je da odu na sajt Akademije arhitekture i pogledaju šta 30 najuglednijih stručnjaka iz polja arhitekture u Srbiji imaju da kažu o progresu i srpskom snu na obali Save, ili na Fejsbuk stranicu Inicijative.

Zanimljivo da je kao primer nekoga ko bi trebalo da ospori i uspori državni projekat od nacionalnog značaja, Teofil

naveo baš NDM BGD i AAS. Moguće da je to ipak neka vrsta podsvesnog priznanja za naš rad, jer su zapravo u prve dve godine analiza i osporavanja projekta, ovo bile skoro jedine adrese sa kojih su stizale informacije o štetnosti projekta. Nije pomenuo, recimo, Arhitektonski fakultet, Društvo arhitekata Beograda, Urbanistički zavod, Institut za arhitekturu i urbanizam, ali ni opozicione partije, tužilaštvo, pa na kraju i policiju, kojima bi reakcija u ovom slučaju trebalo da bude prirodna ili službena dužnost, a nema ni zašto da ih pominje.

Biće da reakcija građana od samog početka nije izostala, ali nije imao ko da je prenese ili isprati, tako da o njoj i njenim povodima najšira javnost bude informisana na pravi način, što bi svakako doprinelo i masovnosti i jačini otpora. Kada procenjujemo domete protesta, imajmo na umu da najšira javnost, kao i sam Pančić, kao da tek sada shvataju o kojoj je opasnosti reč i kakve će sve promene po grad ovaj projekat izazvati. U svakom slučaju, pozdravljam diskusiju o tome zašto evo godinu dana ne možemo da oteramo fantoma u zatvor ili tri godine ne možemo da stopiramo ono za šta svima postaje jasno da je katastrofa za naš grad.

RADOMIR LAZOVIĆ, Inicijativa Ne da(vi)mo Beograd

Odgovr našeg kolumniste u sledećem broju

BEL DOCS 2017

NIJE JOŠ MRAK

10. BELDOCS
Međunarodni festival dokumentarnog filma
8—15.05.2017.

Sava Centar / Dom omladine Beograda
Dvorana Kulturnog centra Beograda / Jugoslovenska kinoteka
Bioskop Fontana / Cineplexx Ušće / Centar za kulturu "Vlada Divljan"

beldocs.rs

Koliko košta ideja

Poslednjih dana iz Delta holdinga stižu glasovi da zapravo Sberbanka nudi Miškoviću da preuzme upravljanje Agrokorovim firmama u Srbiji, ali da beogradski biznismen postavlja izvesne uslove i traži određene garancije. To je, prema toj priči, pravo preče kupovine

Iako je finansijski slom Agrokoru u Hrvatskoj već izazvao veoma duboke političke posledice sa neizvesnim ishodom, a pravne dileme u vezi sa državnom "prinudnom upravom" u jednom koncernu u privatnom vlasništvu (i sa "privatnim dugovima") postaju sve zamršenije, jer imaju i međunarodnu dimenziju – ono jedino što postaje sve izvesnije jeste to da će ovaj "regionalni privredni div" uskoro morati da se dekomponuje, što naravno na dnevni red dovodi pitanje: ko će gde preuzeti poslove i firme ovog koncerna razbacane najčešće u Srbiji, Sloveniji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori?

UKRUPNJAVANJE U SRBIJI

Preciznije rečeno, glavni poverio-
ci Agrokoru, a to su određeni "hedž

fondovi" i ruske Sberbanka i VTB banka, verovatno ne polažu velike nade da će hrvatski državni "povjerenik" Ante Ramljak, koji im je nametnut kao glavni upravitelj posrnulog koncerna, naći neko volšebno rešenje za očuvanje celovitosti ovog velikog dužnika i van granica Hrvatske, pa su već krajem marta, kako se brzo raščulo u privrednoj čaršiji, Agrokorove firme u Srbiji ponudili na upravljanje Miroslavu Miškoviću, to jest njegovoj Delta kompaniji.

Taj izbor je sa njihove, a i sa ekonomske tačke gledišta bio logičan jer je dobro poznato da je Mišković poslovnu imperiju proširio zahvaljujući, u znatnoj meri, maloprodajnoj mreži Delta Maksi, koju je blagovremeno, pre nekoliko godina, prodao belgijsko-holandskoj grupi Delez

po bruto ceni od blizu milijardu evra. A i Ivica Todorčić je stvorio koncern Agrokor pre svega zahvaljujući svojim maloprodajnim lancima iz kojih je i prošlih nekoliko godina izvlačio preko 75 odsto godišnjeg prihoda. Sećamo se čak i vremena (pre desetak godina) kada su Mišković, Todorčić i menadžeri slovenačkog Merkatora razmatrali i mogućnost "unakrsne" razmene akcija kako bi osposobili svoje trgovačke mreže za ekonomski otpor zapadnoevropskim maloprodajnim megakompanijama. Todorčić će kasnije to postići sam, ali sa tuđim preskupim parama, što je poslednjih meseci, praktično, njegovu firmu i dovelo do nesolventnosti i nemogućnosti da Agrokor u celini proda nekom velikom trgovačkom igraču koji bi mogao da "proguta" prevelike

KO ĆE POSTATI NOVI GAZDA U AGROKOROVIM FIRMAMA U SRBIJI: I. Todorić i M. Mišković

Foto: Tanjug

■ **Kriza Agrokora će ostaviti dugotrajne posledice na balkanske odnose, pa je zasad najvažnije, i za poverioce i za zaposlene da se bar obezbedi koliko-toliko normalno tekuće poslovanje u mreži njegovih firmi. To je glavni vetar koji duva u jedra ideji da neko “domaći” preuzme upravljanje Agrokorovim kompanijama u Srbiji**

troškove servisiranja njegovih kredita i dugova prema dobavljačima koji se sada procenjuju u širokom rasponu od 6 do dvostruko više milijardi evra.

Da nije reč samo o “pecanju poziva” od poverilaca videlo se i po izjavi Ivana Kostića, potpredsednika Delta holdinga i direktora Delta Agrara (“Poslovni dnevnik” iz Zagreba, 17. aprila), koji je rekao: “Situacija s Agrokorom nije jednostavna i umnogome utječe na cijelu regiju. Mi smo, kao kompanija, izuzetno stabilni. Posjedujemo snažan finansijski potencijal koji se u određenom trenutku može iskoristiti da se neka od tih kompanija iz sustava Agrokora, koje će de facto proći kroz proces restrukturiranja, dosta osnaži i ponovo postane respektabilan igrač na tržištu. Hoće li se to dogoditi ovisi od puno čimbenika, ali bitno je da mi kao kompanija imamo i finansijski i kadrovski potencijal da upravljamo velikim sustavima.”

Kostić je tome, na pitanje o realnosti perspektive da Delta holding preuzme Agrokorove poslove, dodao da je “nezahvalno davati dugoročnije prognoze na

našim tržištima. Pogledajte samo potrebe koje sada doživljava regija. U tom smislu suzdržao bih se od nagađanja što će biti, ali u svakom slučaju u Delti uvijek smatramo kako je okrupnjavanje pozitivan trend i da stvaranje jačeg regionalnog igrača pogoduje svima na ovom gospodarskom prostoru. U tom smislu, podržavamo potencijalna povezivanja, u otvaranju tržišta prije svega i u smislu vlasničkih transformacija.”

MIŠKOVIĆEVI USLOVI

U stvari, posljednjih dana iz Delta holdinga stižu glasovi da zapravo Sberbanka nudi Miškoviću da preuzme upravljanje Agrokorovim firmama u Srbiji, ali da beogradski biznismen postavlja izvesne uslove i traži određene garancije. To jest, prema toj priči, Delta holding je (uprosćeno) spremna da preuzme upravljanje Merkatorom Srbija (8723 zaposlenih), Dijamantom iz Zrenjanina (730 radnika), Frikomom (960), Kikindskim mlinovima (129), Novom slogom iz Trstenika (48) i MG Mivelom (81 zaposlenog) – ukoliko bi joj se garantovalo pravo preče

kupovine ukoliko dođe do njihove prodaje (što je verovatno). Dakako, kao i kod svakog ugovora o preuzimanju upravljanja, morale bi se precizirati i kreditne obaveze koje bi se preuzele na servisiranje – a dugovi spomenutih firmi u Srbiji (oni koji nisu posledica nekog jemstva) u našoj štampi su procenjivani različito – uglavnom između 120 i 200 miliona evra (reč je samo o dugovima prema bankama koje su rezidenti Srbije).

U prilog ambiciji Delta holdinga da odigra određenu ulogu u “regionalnom okrupnjavanju” ide činjenica da je ova kompanija pokazala zavidnu žilavost proteklih godina, posle hapšenja Miroslava Miškovića i potonjeg suđenja, koje je pratila svojevrsna “državna izolacija”. Oni koji dobro poznaju Delta holding kažu da je Mišković vanredne okolnosti iskoristio da dobro “zategne” svoju kompaniju, što mu je omogućilo da preko povezane firme Delta Real Estate renovira nekadašnji beogradski hotel Interkontinental (sada je to Crowne Plaza), izgradi Hotel Interkontinental u Ljubljani (biće otvoren u septembru) i pripremi projekte »

ZAINTERESOVAN ZA MERKATOR S: M. Kostić sa V. Kostić, M. Šarčević, G. Knežević

Foto: Tanjug

za Delta Planet šoping mol kod Autokomande u Beogradu, kao i za novu poslovnu zgradu same kompanije.

BRANA NACIONALNOG KAPITALA

Mišković, međutim, nije jedini konkurent za eventualno preuzimanje Agrokorovih firmi u Srbiji. Tvrdi da o tome nije razgovarao ni sa Todorčićem, ni sa nekim ministrima u Vladi Srbije, preko štampe je ponudu da preuzme Agrokorove poslove u Srbije poslao i Rodoljub Drašković,

starstvo trgovine, sa Rasimom Ljajićem na čelu, zasad je organizovalo sastanak nadležnih ministara iz država sa područja bivše Jugoslavije u kojima je Agrokor poslovaao kao stranac, s tim da na taj sastanak nije bila ni pozvana nadležna hrvatska ministarka i potpredsednica Martina Dalić. Taj "detalj" uputio je sve posmatrača na zaključak da se na očuvanje celovitosti Agrokor na celom balkanskom prostoru više uopšte ne računa, te da su ex-Yu države praktično sačinile je-

smisao. Na stranu što već vidimo svojevrsnu protivrečnost između slovenačke zaštite Merkatora od Hrvatske i srpske zaštite Merkatora S (iza leđa Slovenaca) od obaveza koje nije zaključila srpska filijala te kompanije nego slovenačka centrala. Pojednostavljeno, to je pitanje šta je sa ogromnim obavezama Merkatora u Ljubljani od oko milijardu evra.

Kad je reč o proceni u kom pravcu će se dalje razvijati kriza Agrokor i kako će se u toj krizi postaviti Srbija, zanimljive su ocene Marka Čadeža, predsednika Privredne komore Srbije ("Novi magazin", 20. april). Čadež, koji je, inače, organizovao sastanak predstavnika gotovo hiljadu dobavljača Akrokorovih firmi u Srbiji, prvo iznosi državni stav da je "srećna okolnost što je Merkator S u vlasništvu Merkatora d.d. iz Slovenije, koji je, opet, ugovorom dobro zaštićen od samog Agrokor, kada je reč o izvlačenju novca, svakoj vrsti transfera, novom zaduživanju". No, on potom skreće pažnju i na izvesne probleme koji će se sigurno javiti ako srpski deo Agrokorovih firmi krene svojim putem. Tako Čadež kaže da je

■ Pravna valjanost svih zakona, od hrvatskog "Lex Agrokor" pa nadalje – veoma je sumnjive prirode. Najjednostavnije rečeno, ako je to moguće i realno, onda nijedna privatizacija sa međunarodnim atributom nema ekonomski smisao

vlasnik Kompanije Svislajon – Takovo. Ukratko, on se nudi da upravlja Agrokorovim firmama u Srbiji na određeni period, ne duži od pet godina, s tim da na kraju upravljačkog mandata Svislajonu pripadne 35 odsto vlasničkog udela u Agrokoru Srbija ("Politika", 28. april). Drašković pritom kaže da se raspitao o dugovima Agrokor bankama i dobavljačima u Srbiji i da je tu "reč o stotinama miliona evra", te da "nisu bitna potraživanja koja ja imam, to nije bitno, jer u projekat želim da uđem isključivo zbog interesa srpske privrede".

Na ovaj svojevrsni konkurs za kupovinu Agrokorovih firmi u Srbiji nedavno se javio i Miodrag Kostić, vlasnik MK grupe i nekoliko banaka. Prema napisima u štampi, on je spreman da kupi samo deo Merkatora S, te da tako uđe i u sferu maloprodaje.

Vlada Srbije, odnosno njeno Mini-

dinstven blok, kako bi sprečile da na firme hrvatskog koncerna na njihovim teritorijama padne deo dugova koje je Todorčić uzimao za potrebe "centrale" svoje kompanije ili firmi na hrvatskoj teritoriji. Najdalje su zasad otišli Slovenci, koji su doneli svojevrsni "Lex Merkator", koji bi trebalo da spreči odliv kapitala ove firme za pokriće Agrokorovih obaveza. Naš ministar Ljajić kaže za medije da Srbiji nije potreban specijalni zakon za sprečavanje takvog odliva, jer isto možemo postići važećim zakonom o deviznom poslovanju. Zasad, povodom spomenutih pravnih "brana za odliv nacionalnog kapitala", ne možemo mnogo reći – osim da je pravna valjanost svih spomenutih zakona, od hrvatskog "Lex Agrokor" pa nadalje – veoma sumnjive prirode. Najjednostavnije rečeno, ako je to moguće i realno, onda nijedna privatizacija sa međunarodnim atributom nema ekonomski

Frikom i organizaciono, a ne samo finansijski povezan sa zagrebačkom Ledom, a Dijamant za Zvezdom itd. Marko Čadež je, inače, nedvosmisleno izjavio da postoji zainteresovanost za prodaju Agrokorovih firmi u Srbiji, i kod domaćih firmi, ali i kod nekih stranih fondova. Pritom on oprezno napominje da treba sačekati da se utvrdi na koji način su sve konkretne firme bile povezane unutar Agrokorovog sistema.

Kriza Agrokor će ostaviti dugotrajne posledice na balkanske odnose, pa je zasad najvažnije, i za poverioce i za zaposlene bez obzira iz koje su zemlje, da se bar obezbedi koliko-toliko normalno tekuće poslovanje u mreži njegovih firmi. To je glavni vetar koji duva u jedra ideji da neko "domaći" preuzme upravljanje Agrokorovim kompanijama u Srbiji jer to su, uglavnom, firme sa dobrom perspektivom. ¶

DIMITRIJE BOAROV

AKCIJA

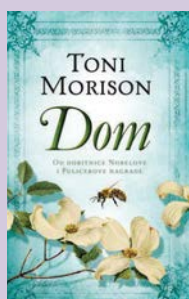
NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE **Laguna**

**Knjige za
299 dinara!**

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI“ U SRBIJI

Ponesite ovaj primerak „Vremena“ u neku od knjižara „Delfi“ i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.

Akcija traje od 21. aprila do 18. maja 2017.

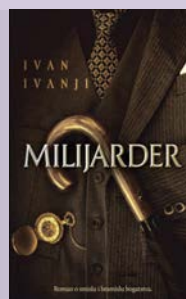
Toni Morrison:
DOM

Roman američke nobelovke čiji je junak Afroamerikanac, veteran Korejskog rata pun gneva i samoprezira, naizgled poražen čovek koji će uprkos svemu i svima ipak na kraju uspeti da pronađe izgubljenu ljudskost i dom.

Kris Bauers:
**SPORTSKI LIDER
NOVAK ĐOKOVIĆ
I USPON SRBIJE**

Knjiga o najvećem srpskom sportisti svih vremena, u kojoj se prepliću životna priča Novaka Đokovića, sudbina njegove zemlje, sport, (geo)politika i istorija.

Ivan Ivanji:
MILIJARDER

Duhovita i gorka priča o generaciji rođenoj između dva svetska rata, o oskudnim vremenima u kojima su dočekali starost, o gubitku iluzija, o zemlji i ljudima koji su zaista postojali i nepovratno nestali, o smislu i besmislu bogatstva, o mogućem boljem svetu koji se, ako i neostvarljiv, bar može izmaštati.

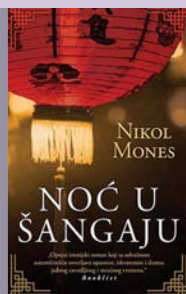
Indu Sundaresan:
**PLANINA
SVETLOSTI**

Istorijski roman o sudbini Kohinora, najslavnijeg dijamanta na svetu, i njegovom putu od Indije do krune britanske kraljice Viktorije.

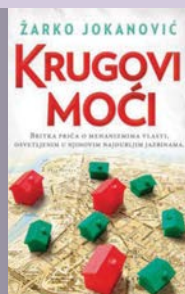
Nikol Mones:
NOĆ U ŠANGAJU

Roman o američkom crnačkom džez orkestru u Šangaju 1936, o mafiji i komunistima, revolucionarima i kriminalcima, ratu i zločinima, japanskoj invaziji i jednoj ljubavi u vrtlogu istorije.

Žarko Jokanović:
KRUGOVI MOĆI

Spletke, afere, pohlepa, mržnja, izdaja, špijunaža, seks i neočekivani obrti u debitantskom romanu poznatog televizijskog scenariste i dramskog pisca o mehanizmima vlasti u tranzicionoj Srbiji.

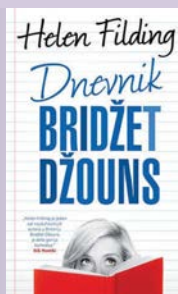
Mo Jen:
PROMENA

Memoarska knjiga u kojoj kineski nobelovac opisuje ličnu istoriju i istorije Kinu u poslednjih nekoliko decenija, dajući ih kroz prizmu lične ideologije, ideologije režima i sudbine takozvanih malih ljudi.

Vilijem Golding:
NASLEDNICI

Neobično sugestivan i uznemirujući roman britanskog nobelovca, autora Gospodara muva, o prapočetku ljudske istorije u kome poslednji neandertalci svedoče o najezdi naših predaka kromanjonaca, koji će ih zbrisati s lica zemlje.

Helen Filding:
**DNEVNIK BRIDŽET
DŽOUNS**

Urnebesno zabavna potraga jedne beskraino duhovite tridesetogodišnjakinje za unutarnjom ravnotežom, „praviim šokarcem“, smislom života i svojim mestom pod suncem. Svetski čitlik klasik.

Luk Mekolin:
ČOVEK IZ BERLINA

Istorijski triler smešten u Sarajeva 1943. godine. Jedan nemački oficir i lepa mlada hrvatska filmska rediteljka i fotografkinja, junakinja u očima svog naroda, svirepo su ubijeni. Istraga koju vodi nemački obaveštajac vodi u srce mračne zaver.

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižara „Momo Kapor“, Stanoja Glavaša br. 1, Beograd
Delfi knjižara, Immo Outlet centar, Gandijeve br. 21, Beograd
Delfi knjižara „SKC“, Kralja Milana br. 48 (ulaz iz Resavske), Beograd
Delfi knjižara „Borislav Pekić“, Knez Mihailova br. 40, Beograd
Delfi knjižara, Makedonska br. 12, Beograd
Delfi knjižara „Dobrica Ćosić“, Bulevar kralja Aleksandra br. 146, Beograd
Delfi knjižara „Vuk Karadžić“, Bulevar kralja Aleksandra br. 92, Beograd
Delfi knjižara, Vareška br. 4, Beograd
Delfi knjižara, Požeška br. 118a, Beograd
Delfi knjižara, TC Zira, Ruzveltova br. 33, Beograd
Delfi knjižara, Terazije br. 38, Beograd
Delfi knjižara, Glavna br. 20, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar Mihajla Pupina br. 181, Beograd
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Živka Davidovića br. 86, Beograd
Delfi knjižara „Miloš Crnjanski“, Vase Čarapića br. 2-4, Beograd
Delfi knjižara, TC Zemun park, autoput za Novi Sad br. 124-126, Beograd
Delfi knjižara „Borča“, Zrenjaninski put bb, Beograd
Laguna Klub čitalaca, Resavska br. 33, Beograd
Delfi knjižara, TC Big Shopping Center, Sentandrejski trg br.11, Novi Sad

Delfi knjižara „Jovan Jovanović Zmaj“, Zmaj Jovina br. 12, Novi Sad
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Miloša Obrenovića br. 12, Pančevo
Delfi knjižara, TC Rodić, Sremska Mitrovica
Delfi knjižara, TC Aviv park Zrenjanin Ul. Bagljaš Zapad br. 5, Zrenjanin
Delfi knjižara „Vasko Popa“, Trg Sv. Teodora Vršackog br. 5, Vršac
Delfi knjižara, Korzo br. 8, Subotica
Delfi knjižara, TC Shoppi, Segedinski put br. 88, Subotica
Delfi knjižara, Voždova br. 4, Niš
Delfi knjižara, TC Kalča, lam. E, lok. 11, Niš
Delfi knjižara Stop Shop, Bulevar Medijana 21g, Niš
Delfi knjižara, Kralja Petra I br. 12, Kragujevac
Delfi knjižara, Kneza Miloša br. 33, Valjevo
Delfi knjižara „Branko Ćopić“, Omladinska br. 37, Kraljevo
Delfi knjižara, Gradsko šetalište bb, Čačak
Delfi knjižara, Stari korzo br. 2, Požarevac
Delfi knjižara, Mirka Tomića br. 88, Kruševac
Delfi knjižara, Trg Svetog Save br. 46, Užice
Delfi knjižara, TC VIVO shopping PARK, lokal A10, Stevana Ivanovića bb, Jagodina
Delfi knjižara, Vojvode Milana br. 4, Gornji Milanovac

Brže, bolje, jače, kol'ko god da traje

Od 33 polaska po voznom redu sa Glavne železničke stanice, odnosno sa depadansa kod Buvljaka na Novom Beogradu, bezmalo svaki treći ima i fusnotu "ne saobraća", uz objašnjenje da se redovan saobraćaj očekuje po završetku radova na pruzi Niš–Preševo, odnosno Vreoci–Resnik, dakle na koridoru 10, kao i na Barskoj pruzi, dok voz prema Bugarskoj saobraća samo u turističkoj sezoni. Ergo, pruge postoje, ali su u takvom stanju da polovina međunarodnih pružnih pravaca nije upotrebljiva

Železnička mreža Srbije dugačka je ukupno 3808 kilometara, od čega je samo 280 kilometara dvokolosečna, ali je zato elektrificirano čak 2612 kilometara, što magistralnih/međunarodnih pruga, što lokalnih. Oko 1000 kilometara pruga je na najvažnijem saobraćajnom pravcu – "koridoru 10" od Šida do Preševa, sa severnim i istočnim odvajcima prema Subotici, odnosno Dimitrovgradu, što sa još cirka 400 kilometara pruga prema Rumuniji i Crnoj Gori čini mrežu međunarodnih pruga na teritoriji Srbije. Tako gledano, Srbija ima sasvim pristojnu železničku mrežu.

TEORIJA I STVARNOST

Međutim, tako je samo na papiru, a u praksi je posve drugačije: od 33 polaska po voznom redu sa Glavne železničke stanice, odnosno sa depadansa kod "Buvljaka" na Novom Beogradu, bezmalo svaki treći ima i fusnotu "ne saobraća", uz objašnjenje da se redovan saobraćaj očekuje po završetku radova na pruzi Niš–Preševo, odnosno Vreoci–Resnik, dakle na koridoru 10, kao i na Barskoj pruzi, dok voz prema Bugarskoj saobraća samo u turističkoj sezoni. Ergo, pruge postoje, ali su u takvom stanju da polovina međunarodnih pružnih pravaca nije upotrebljiva, a pride je napušteno 800 kilometara lokalnih pruga zbog neisplativosti.

Takvo je trenutno stanje, ali ništa zato: ova najbrža, najbolja i najjača vlada, sa istim takvim premijerom i izabranim predsednikom Republike, svojski rade da se ta slika izmeni – ovogodišnji plan je rekonstrukcija/modernizacija ukupno 255 kilometara pruge: deo pruge od

Beograda do Valjeva i od Stare Pazove do Novog Sada, pa od Beograda prema Nišu, kao i ono što je preostalo na pruzi Niš – granica sa Makedonijom. Dugoročni plan podrazumeva i gradnju "brze pruge" u okviru projekta modernizacije pruge Beograd–Budimpešta, kojom će, kad bude završena, vozovi juriti čak 200 kilometara na sat, kao i moderni dispečerski centar za upravljanje srpskim prugama, o čemu je prošle godine potpisan ugovor o izradi projekta.

Na prigodnoj svečanosti upriličenoj prošle nedelje na leskovačkoj železničkoj stanici, Aleksandar Vučić svečano je pustio u rad 15 kilometara dugačku modernizovanu deonicu pruge na Koridoru 10 od Vinarca do Đorđeva. Kako mediji prenose, Vučić je izrazio zadovoljstvo što se posle deonice Bujanovac–Bukarevac (13,7 km), potom deonice Vranjska Banja – Ristovac (17,7 km), otvara i novih 15 kilometara pruge i, podrazumeva se, najavio brži, bolji i jači nastavak obnove sve dok se ne modernizuje celokupna pruga na železničkom Koridoru 10 do granice sa Makedonijom. "Kada radite posebne sekcije, a vidite da vam nedostaju još četiri deonice u ovom južnom delu, onda i to morate da napravite. Izračunali smo da nam za tih 340 kilometara nedostaje još sedamsto miliona evra", rekao je premijer/predsednik i dodao da će "umesto 30, 40 i 50, vozovi ići brzinom od 110 do 120 kilometara na sat", uz opasku da "tuđi vozovi, pogotovu teretni, koriste pruge kroz Rumuniju i Bugarsku i stižu petnaest sati brže", ali da kad "sve ovo budeмо završili, pola kargo-saobraćaja ćemo im preuzeti".

NIKAD NIJE KASNO

Potpredsednica Vlade Srbije i ministarka saobraćaja i infrastrukture Zorana Mihajlović rekla je da nema moderne Srbije ukoliko nemamo modernu železnicu, i podsetila da je deonica koja je puštena u saobraćaj modernizovana prvi put posle 1965. godine, a Dušan Garibović, v.d. generalnog direktora "Infrastrukture Železnice Srbije", da je rok za završetak ove deonice bio 8. maj, a da je pruga završena 23. aprila, te dodao da se s radovima žurilo kako bi građani mogli da koriste vozove na pruzi tokom prvomajskih praznika.

Sve troje su iskazali zahvalnost Ruskim železnicama na kvalitetu i brzini izvođenja radova, na odličnoj saradnji, ne samo kompanijskoj između Infrastrukture i Ruske železnice, već i između dve države. Andrej Kaljini, finansijski direktor RŽD internešenel, koji je glavni izvođač radova, rekao je da se projekat u Srbiji realizuje u dogovorenoj dinamici i često pre roka, podsetivši da je ta firma dosad rekonstruisala tri deonice na severu, a sada tri na jugu zemlje.

"Svi ostali nam pobijaju rokove i vikaću kada budem obilazio radove na putnom koridoru 10, zato sam već i vikao bezbroj puta, jer ne vičem zato što volim, već zato što se borim za vas i dobre rezultate, jer to je ono što ste vi uostalom platili", zaključio je premijer/predsednik. Nije se ni osvrnuo na "neke bivše koje je baš briga bilo za dobrobit naroda, već su samo gledali kako da napune svoje džepove", što je zaista dobra vest.

Dobra je vest i da se srpske pruge revitalizuju, jedino što se sve to događa sa

mnogo godina zakašnjenja. Naime, sve ovo što je do danas urađeno i što je u planu da bude urađeno na saobraćajnoj infrastrukturi zacrtano je prilično ambicioznim master planom još 2008. godine, u vreme kada je ministar za infrastrukturu bio Milutin Mrkonjić. Rok za završetak svega, što puteva što pruga, bila je 2014. godina. Za njegovog vakt, neka ostane zabeleženo, izrađena je većina projekata, ali je realizacija bila kilava, što bi išlo u prilog tiradi o "bivšem režimu", ali to ne odgovara istini. Naime, Mrkonjić je pokušavao da u projekte "ugura" domaća preduzeća, ali braća Rusi, čijih je 800

nak kilometara pruge što je preteklo da se uradi od Niša do Preševa, sa posebnim akcentom na Grdeličku klisuru, pa onda pedesetak kilometara od Niša do Dimitrovgrada sa posebnim akcentom na Sićevačku klisuru, pa Barska pruga na svih 287 kilometara sa posebnim akcentom na one silne tunele i nadvožnjake, pa resto od Beograda do Novog Sada sa posebnim akcentom na Frušku goru, pa i ona već poslovična brza pruga od Novog Sada prema Budimpešti, kao i još koju stotinu kilometara regionalnih pruga poput one Lapovo–Kraljevo–Požega, Ruma–Šabac–Zvornik, Pančevo–Zre-

Uostalom, za "brzu" prugu ni idejnog projekta nema, niti se zna odakle će izgradnja da se finansira.

Prema rečima Mansurbeka Sultanova, prvog zamenika direktora RŽD internacionala u Srbiji, obnova Barske pruge od Resnika do Valjeva (77 kilometara) biće završena krajem 2017, a za trenutni prioritet prioriteta – prugu od Stare Pazove do Novog Sada – dostavljen je tek projekat vijadukta i tunela, ali ne i trasa, pa je već sad jasno da će rok za završetak morati da bude produžen. "Ne može da se projektuje tri godine, a mi da izgradimo za pola godine. Zato je potrebno da međudržavni sporazum bude produžen do kraja 2021", kaže Sultanov i dodaje da je kompanija koju zastupa zainteresovana da obnovi celu Barsku prugu do granice sa Crnom Gorom za koju kaže da je u "katastrofalnom stanju", ali da bi "ruski kredit" trebalo da bude produžen do kraja 2021. godine, kao i da su Ruske železnice zainteresovane da i nakon tog aranžmana nastave da rade u Srbiji. Kako je objasnio, pored revitalizacije Barske pruge zainteresovani su i za održavanje pruga, izgradnju novog dispečerskog centra, kao i za obuku srpskih studenata u Rusiji zbog "kadrovske rupe" u Železnicama Srbije.

Na otvaranju međunarodne izložbe Ekspo Rusija – Srbija 2017, savetnica u Ministarstvu građevinarstva – sektor za železnicu, saobraćaja i infrastrukture Vida Jerković saopštila je novinarima da se "uskoro u Skupštini Srbije očekuje usvajanje nacionalnog programa za razvoj železničke infrastrukture od 2017. do 2021. godine, što je prvi deo dugoročnog programa za razvoj srpskih pruga". "Da bi se kompletirala rekonstrukcija i modernizacija magistralnih pruga, Vlada Srbije planira da obezbedi sredstva za završetak srpskog dela Barske pruge od Valjeva do granice sa Crnom Gorom i ostalih deonica na Koridoru 10, koje uključuju i 92 km od Niša do Preševa", rekla je Jerkovićeva. Međutim, o "brzoj pruzi", onoj kojom ćemo do Budimpešte putovati 2 sata i 15 minuta, nema ni reči, sem opšte najave da će se "graditi i pruga za brzine od 200 km na sat u okviru projekta modernizacije pruge Beograd–Budimpešta".

✎ ZORAN MAJGIN

STANJE STVARI: Svečano otvaranje 15 km rekonstruisane pruge

Foto: Tanja Valić / Tanjug

miliona dolara kredita Srbiji bilo finansij-ska osnova projekta, vazda su imali neku zamerku, tako da se dalje od izrade projekata nije ni odmaklo.

Tek promenom vlasti, stvari su se pomerile iz hibernacije: prosto, umesto domaće operative za izvođača radova je angažovana ruska državna kompanija RŽD internešenel i otad pa naovamo sve lepo cakće.

Sve u svemu, za ovih pet godina otkad su ovi sadašnji preuzeli upravljač od onih prethodnih, opošljeno je 17 kilometara pančevačke pruge, 45 kilometara "južne pruge", isto toliko, odnosno približno toliko na pravcu od Beograda ka Novom Sadu i to bi bilo to. Ostaje još samo stoti-

njanin–Senta–Subotica... Ukupan skor – najmanje milijarda i po evra.

NE IDE BEZ PROJEKATA

Za skoro sve pomenute deonice "korskih" pruga više puta dosad su potpisivani neki ugovori i objavljivani počeci radova, kao što to inače biva – pred izbore. Tako je pred izbore 2014. godine Aleksandar Vučić, tad tek kandidat za premijera, na nekom skupu u Subotici objavio "da će radovi na pruzi od Novog Sada do granice sa Mađarskom početi do kraja (te) godine, a da su radovi na deonici od Stare Pazove do Novog Sada već počeli". Sledeće godine rok je pomeren za kraj te godine, sledeće godine isto, ali od posla ništa.

VEKOVI IH DELE U SVEMU

Beogradu kao da je malo nepotrebnih i apsurdnih spomenika. Sada se Aleksandar Vučić zbog nečega setio da diže spomenik Nemanji baš nekako tamo gde se nalazi zaštićeno arhitektonsko dobro – zgrada Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu, na uglu Nemanjine i Kneza Miloša

Veliki župan Nemanja, osnivač istoimene dinastije i veliki političar svog vremena (12. vek), ima zasluženu ulicu u Beogradu, poprilično važnu. Njegovo ime nose mnoga dobra deca i poneko nevaljalo. Time bi trebalo da je odata pošta jednom požrtvovanom državljaninu. Sve je to lepo i fino, naime bilo bi da se Aleksandar Vučić nije setio da on sam, svojom Previšnjom odlukom kao i obično, osnuje neku komisiju koja da će da napravi spomenik velikom županu Nemanji bez ikakve veze i potrebe, a na mestu takođe neprimerenom; primerenog jedva da ima. Naime, pitanje popravke ili rušenja zgrade SSNO, Dobrovićevog remek-dela na uglu Nemanjine i Kneza Miloša, vuče se već decenijama, od 1999. kada su tu zgradu razvalili vandali s kojima smo danas u velikoj ljubavi. Neki ljudi kažu da se zgrada može popraviti, da statičke komponente nisu nepopravljivo oštećene; neki drugi obilazuju se na samu pomisao da se na tom mestu podignu šoping molovi, hoteli itd. Vojsku, to jest Ministarstvo odbrane čije je to vlasništvo, naravno da niko ne pita, kao što ih ni za važnije stvari ne pita. A tek arhitekta i urbanista... Njih ni za "Beograd na vodi" nisu pitali, a kamoli za ovo. Vučić je imenovao komisiju, komisija će da kaže, a Mali i Vesić će da izvedu. Policija neće intervenisati.

Na šta će taj spomenik ličiti ne treba

ni da mislimo: već imamo takvih. Recimo onaj u Tašmajdanskom parku za koji su dobri ljudi barem nešto platili, pa neka im ga; pa onaj caru Nikolaju II za koji nije jasno odakle i zašto je postavljen: taj car bio je nesposobni degenerik koji nije umeo da izađe na kraj ni sa jednim Raspućinom na svom dvoru (to su središnji iznervirani mladi oficiri), ni sa Kerenkim, ni sa Lenjinom, i koji je ušao u Prvi svetski rat ne zbog nas, nego iz gluposti koja ga je na kraju koštala života. Ubili su ga kolege Vladimira Vladimiroviča Putina, drugovi čekisti. A o spomeniku Konfučiju ćemo drugi put, kada konačno bude postavljen.

Sve ovo pomalo liči na makedonski scenarij, ali ne onaj o kome Vučić i njegova kamarila vrište, nego onaj stvarni iz današnjeg Skoplja. Ako se ovako nastavi, osim muzikalnih fontana, spomenika ovima ili onima, Beograda na vodi i sličnih budalaština, imaćemo i spomenike na svakom čošku, ako ne i nešto strašnije.

VLADAR, DRŽAVNIK, UTEMELJITELJ

Nije da neko sad ima nešto protiv velikog župana Nemanje. Naprotiv. Kaluđer Teodosije Hilandarac opisuje velikog župana Nemanju kao "gospodara srpskog, koji samodržavno vladaše svima srpskim zemljama koje se zovu: Dioklitija (*Duklja*), Dalmatija, Travunija, približivši se na istoku Iliriji, a na zapadu pri-

padajući rimskoj oblasti...". Dalje ga naziva "blagočastivim i bogobojažljivim, ubogoljubivim, odlikujući se mnogo vojništvom i hrabrošću kao retko ko drugi i izobiljujućim veoma svima blagima na zemlji u sreći, a više ovoga dobrim običajima, ukrašujući se bezlobnošću i pravdom, milošću i krotkošću, uze po zakonu sebi za ženu Anu. I ona ničim ne izostajala u blagim običajima iza muža svojega." Ukratko, tako nastaje dinastija Nemanjića: Nemanja i Ana izrodiše tri sina – Rastka (kasnije Sv. Savu), Vukana i Stefana i još neke kćeri. Vukan i Stefan Nemanja dolaziće u sukobe oko vlasti, a brat Rastko miriće ih – na kraju uspešno. Stefanu će Sava izraditi kraljevsku krunu – odatle "prvovenčani" – a sebi arhiepiskopsko zvanje i autokefalnost srpske crkve, što je bilo mnogo važnije. Jeste da je tu i Rim imao prste, ali – drugačije nije išlo u to vreme i ne treba im zamerati.

Nemanjina je karijera bila burna. Poreklo porodice nije jasno; zna se da se sa braćom sukobio oko vlasti u Raškoj koju preuzima oko 1170. godine. Braća pokušavaju da ga uklone uz pomoć grčkih najamnika, ali ih on poražava kod Pantina (Kosovo); jedan brat udavio se u Sitanici, a druga dvojica shvatili su da je bolje da pristanu na stanje stvari. Kad je konsolidovao svoju vlast u tadašnjoj Srbiji, Nemanja se okreće protiv Vizantije uz pomoć Venecije, Ugara i Nemaca. To

■ **Geopolitički, kako se to danas kaže, Nemanja je obavio izuzetno važan posao: temelji srpske srednjovekovne države bili su čvrsto postavljeni; sin Rastko postao je poglavar autokefalne crkve, što je bilo važno. Dinastija je potrajala do 1371, što u ono vreme nije bilo malo. Pametno su se ženili i udavali svoje kćeri tamo gde treba. Nekad bilo, sad se pripoveda, kaže narod**

nije potrajalo, jer je vizantijski car Manojlo Komnen uspeo da na ugarski presto postavi svog štićenika Belu III, a Mleci nisu uspeali ni u čemu. Našavši se u velikoj neprilici, Nemanja se bosonog, sa užetom oko vrata predaje Manojlu i daje mu

svoj mač (takvi su bili običaji). Bio je 1172. odveden u Carigrad gde je bio eksponat u carskom trijumu, ali je sačuvao vlast kao veran vizantijski vazal. Njegove vojske pomagale su nekoliko bitaka Vizantiji. Tek kad je Manojlo Komnen 1180.

umro, Nemanja je nastavio da širi svoju vlast, jer je Vizantija bila sve slabija. Uor- tačio se sa Belom III protiv vizantijskog cara Andronika I i stigao sve do Sofije. Utom se javlja Fridrih Barbarosa sa svojim krstaškim idejama, za koje Nemanja

■ **Da, rekao bi meštar Nikola Makijaveli: Nemanja je naš savremenik, mnogo uspešniji od bilo kojih koje pamtimo u ovih tridesetak godina. Ali, nemojmo se zavaravati: ne diže Vučić njemu spomenik zbog toga; on diže spomenik sebi. Nemanja ima ulicu i ime koje deca dobijaju. Više mu ne treba. Bolje bi im bilo da sačuvaju zdanje Nikole Dobrovića**

doznaje i šalje mu delegaciju u Nirnberg 1188. Barbarosu je dočekaao sa svojim bratom Stracimirom u Nišu, sa darovima i namirnicama za vojsku. Fridrih nije odmah prihvatio savez protiv Vizantije, ali kasnije će se predomisli. Za to vreme, dok se Barbarosa tukao sa Vizantincima, Nemanja njemu iza leđa širi svoje posede. U Primorju je imao takođe značajne uspehe: Zeta je posle kralja Bodina bila u opadanju i Nemanja je na kraju zauzeo Skadar i okolinu, Ulcinj, Bar i Kotor. Sa Dubrovnikom sklapa sporazum koji će ostati kao temelj svih kasnijih odnosa Republike i srpskih država. Porazi od Vizantije, kasnijih godina, međutim, nisu mogli da ponište sve te dobitke: Nemanja ostavlja državu srednjem sinu Stefanu i povlači se u manastir kao monah Simeon. Dočekaao je duboku starost (Sava kaže oko 80 godina).

KNEŽEVI ZDIPISLAVI I DRPIMIRI

Geopolitički, kako se to danas kaže, Nemanja je obavio izuzetno važan posao: temelji srpske srednjovekovne države bili su čvrsto postavljeni; sin Rastko postao je poglavar autokefalne crkve, što je bilo važno. Dinastija je potrajala do 1371, što u ono vreme nije bilo malo. Pametno su se ženili i udavali svoje kćeri tamo gde treba.

Nekad bilo, sad se pripoveda, kaže narod. Rani srednji vek ostaje donekle neistražen; ima pisanih tragova, ali oni su hagiografski, pristrasni i ne baš najpouzdaniji. Ovo što je izneto (na osnovu radova prof. Dinića) otprilike je najpreciznije što se može reći. Krleža u svojim *Marginalijama* gundā, kao i obično: "Nemanjida (*aluzija na Eneidu*) – tabu! Treba svako donijeti i genealogiju, jer ih donosimo o mnogo manje važnim klanovima, da ne kažem dinastijama." Pri-

medba je donekle nepravедna: upravo je Krleža u *Enciklopediji Jugoslavije* (1965) objavio detaljnu genealogiju Nemanjića iz pera tog istog Dinića. Bilo je ovde u srednjem veku kojekakvih "manje važnih klanova", istina, pa i kneza Zdipislava i kralja Drpimira i nikad utvrđenih velikih imena, ali neka: sve je to posledica nacionalromatničarskih pokreta iz polovine 19. veka.

Da, rekao bi meštar Nikola Makijaveli: Nemanja je naš savremenik, mnogo uspešniji od bilo kojih koje pamtimo u ovih tridesetak godina. Ali, nemojmo se zavaravati: ne diže Vučić njemu spomenik zbog toga; on diže spomenik sebi. Nemanja ima ulicu i ime koje deca dobijaju. Više mu ne treba.

Bolje bi im bilo da sačuvaju zdanje Nikole Dobrovića.

MILOŠ VASIĆ

Plači, Francusko

Plači Francusko, tvoji pisci koji su još opstali u našoj lektiri biće suspendovani celo naredno polugodište, automobili MADE IN FRANCE neće biti ni opravljeni, ni registrovani, ni voženi naredna tri meseca

Države su živa bića, organizmi koji po osetljivosti još kako nadilaze čoveka ili društvenu zajednicu. Države se uzajamno vole, mrze, ogovaraju, potpomažu, mogu da potkopavaju jedna drugu, ili da se sestrinski paze, čestitaju jedne drugima rođendane, godišnjice, ali država može da se oseti uvređenijom nego što ijedan njen građanin ili službenik to mogu. Koliko je moćnija od pojedinca, toliko, ako ne i više, država može da se naduri i da padne u bedak, ali može u njoj da bukne jarost, želja za osvetom, kaznom, da, jedared ošamarena država ne okreće drugi obraz, nego merka protivnicu (u daljem tekstu: uvredilja) bi li je udarila glavom u lice i slomila joj nos, ili bi je radije kolenom udarila u prepone.

Ako je Francuska država oruđe u rukama vladajuće klase (kao što smo učili, da nikad, evo, ne zaboravimo), onda je vascela francuska vladajuća klasa uvredila našu vladajuću klasu, umalo ne rekoh klasičare, tj. uvredila je naše oruđe. Ukoliko je Francuska odista demokratska država, ako njezino ustrojstvo odražava volju tamošnjeg stanovništva, onda je francuski živalj uvredio sve nas koji obitavamo u Srbiji, francuski sud nam nije izručio našeg rođenog državljanina na kojeg naše nezavisno sudstvo ima pik!

Obasuli smo francuske sudije dokaznim materijalom, starim i ganc novim, dali smo po slovenskom običaju više nego što smo morali, a uzvraćeno nam je oslobođanjem našijenca koji ne časeći časa odlete na Kosovo, lažnu državi gde mu je priređen nelažni vatromet.

Premda umnogome očekivana, uvreda nas je uvredila kako nas već neko vreme niko iz EU nije uvredio, tokom noći sazvan je Štab za vanredne uvrede i Francuskoj je na licu mesta, mandatno takoreći, izrečena kazna, tri meseca uslovno! Sve i kad bi sutra njeni specijalci oteli netom oslobođenog državljanina Srbije g. R. H. (vidi Ustav Republike Srbije, vidi preambulu u kojoj Kosovo blista sjajem zlatnog escajga sa sofre Nemanjića), i kad bi putem detektora laži i drugim postupcima ustanovili da je zreo za suđenje u Beogradu, ne bismo to više prihvatili, otišla si, predaleko, nekadašnja saveznice i ljubimice naša, Francusko, i sad se spremaj da ispaštaš, nećemo te mi udesiti, nego su te tako udesili tvoji sinovi u sudijskim togama, da ne kažem gadorama.

Tri meseca neće u tebe kročiti srpska noga, niko iz državnog vrha neće te posetiti, uskrat ćemo ti naše najbolje sinove i kćeri! Lišiti nekoga sebe jeste najstroža i najblaža kazna koju neko samoljubiv ume da smisli, izrekne i sprovede, kamo lepe sreće da se svi povedemo za našom Vladom, pa da niko ne ode u Francusku, ne tri meseca, nego tri godine, plači, Rolan

Garosu, tuguj Ajfelova kulo, žalite Polja Jelisejska koliko vam drago!

Ja sam baš kritičnog, istorijskog dana, kad je veridikt naše preuvređene Vlade bio obnarodovan ugostio francuskog glumca, ali čovek je napola Amerikanac, drugo, smestio sam ga odmah iza vrata restorana i nisam sa njim progovorio ni reč na francuskom, polazim eto od sebe koji nisam bio na visini povijesnog trenutka, ali bih voleo da barem tri meseca bokotujemo francuske džidžabidže, pomade, sireve, parfeme, i bilo bi mi srce puno kad bi naši vladinci putovali još češće nego inače, a sve po državama koje su se pre rođenja EU graničile sa drskom Francuskom, pa da naš Javni servis prikazuje mapu sa naznačenim tačkicama, gde su sve naši bili, kao kad prikažu gde su padale Novakove loptice kad je servirao, a gde kad je reternirao. I svuda oko Francuske svetlucaju poprišta naše dobrohotnosti, a Francuska kao pustinja, kažnjena, proskribovana i napuštena.

Voleo bih znati je li predlog o tromesečnim humanim sankcijama izišao iz glave kakvog dovrtljivog aparatčika, ili je odluka stigla sa najvišeg mesta i bila propraćena oduševljenim žagorom odobravanja.

Državne sankcije obično imaju svrhu, cilj, imaju i vaspitnu ulogu, pružaju kažnjenici priliku da se opameti, pokaje, prodobri, predomisli i da se takoreći preporodi, Srbija zna da je ovo pala karta i ne podučava Francusku da ova sledeći put postupi razboritije i čestitije: Srbija naprosto želi da Francuska pati, a nema veće patnje za neku naseobinu nego kad ti niko od srpske elite ne zakuca na vrata vascelo jedno tromesečje.

Šta da se radi sa ovim Prvim majem? Državni praznik morao bi da čestita najviši državni velikodostojnik, pa zvao se potonji Tomislav ili Aleksandar, ali se njima, kao i prararu Borisu, ne da da to učine, Bog ih gleda, Đavo im ne da, predsednik Republike čestita Uskrs patrijarhu, sveštenstvu i monaštvu, ostalima šipak, čestita uredno Nikolić i svaki vojni i ustanički jubilej, premijer čestita Međunarodni praznik rada samo rudarima Kolubare koje je istinabog posetio (za rudare je poželjno da drže stranu šefu države, a ne kao Petog oktobra, crk. ovaj dabogd.), meni je čestitao samo ministar Vulin, ne kažem da je to malo, naprotiv, veličanstvena je čestitka, ali nije Prvi maj blagdan kojim se po služb. dužnosti bavi samo resorni popecitelj, to je kao da Sv. Nikolu čestita ministarka saobraćaja: ako nećete da čestitate radnički praznik, ukinite ga, ali nam dajte Međunarodni praznik fabrikana, tajkuna, šeka, da uhvatimo korak sa modernim vremenima.

Mučno, zabavno i

Deklaracija o zajedničkom jeziku je mnogima ponudila ogledalo, ili ih povukla za jezik i pustila ih da pričaju: manje o jeziku, više o sebi, najviše o pogubnim "politikama identiteta"

Kakvo zajedništvo, kakve gluposti! Na kraju krajeva, i da jezik prozovu srpskim ja ne bih više u zajedništvo ni sa kim.

PROF. SLOBODAN REMETIĆ iz Odbora za standardizaciju srpskog jezika, (jezički) samac, srećno (jezički) razveden, trajno razočaran u suprotni (nacionalni) pol, nezainteresovan za novu vezu

Bilo je mučno, bilo je zabavno i bilo je poučno. Ne nužno tim redom, hronološki ili glede prioriteta. Ali, bez sumnje, i jednom i drugom i trećem mogao se i morao se nadati svako ko se upustio u avanturicu kreiranja i potpisivanja sada već famozne Deklaracije o zajedničkom jeziku. Ko je očekivao manje od toga (da će proći lišo, bez uvreda i pljuvanja, prozivanja za izdaju ovoga-ili-onoga etc.) bio je naivan i glup; ko je očekivao više od toga (da će Deklaracija odmah i vidljivo pomeriti prilike nabolje, i da će je svi dočekati dobronamerno, ili barem elementarno inteligentno), bio je glup i naivan. Ovo kako je bilo, to nam je mera; nije to, po sebi, nikako razlog za ponos, ali ni za očajanje. Ko je ikada rekao da je aktivno suprotstavljanje predobro organizovanoj i preteško naoružanoj gluposti laka stvar? Laka nije, ali je lepa; koliko god da traži, duplo više vam daje. Ne naposljetku ovo: šalje vas možda u pakao, ali u paklu je ekipa.

Jedan novinski tekst nije ni približno dostatan da nabroji, kamoli da analizira, makar samo glavne pravce osporavanja i negiranja Deklaracije, te najmaštovitijeg konfabuliranja oko njenih izvora, razloga, motiva i "skrivenih" (ja kakvi bi drugi bili?) ciljeva.

Hrvatski su geniji tako otkrili pronicljivo da je Deklaracija jugokomunistička

i srbočetnička podvala, velikosrpska hegemonistička ujdurma, podli pokušaj da se nedužne i naivne Hrvate prevare uvuče u još jednu Jugoslaviju, tu tamnicu hrvatskog naroda. Srpski geniji otkrili su dovitljivo da se radi o hrvatsko-nemačkoj (Hrvati dali intelektualnu logistiku, a Švabo pare...) zaveri s namerom podjarmljivanja naivnih Srba, svih, ali naročito onih preko Dunava i Drine, a za nijansu pronicljiviji među njima još su i dodali da, bože moj, naravno da nam je jezik svima zajednički jer je – srpski. Ako drugi neće tako, onda nikome ništa, što bi rekao raspuštenik Remetić. Bošnjaci geniji otkrili su vidrasto da je Deklaracija kauris... pardon, srpsko-hrvatska ujdurma s namerom ponovnog uspostavljanja srpskohrvatskog jezika, u kojem bi se naivni i nedužni merhametli Bošnja utopio kao muva u čaši vode. Bosanskosrpski geniji utvrdili su prevejano da je pravi smisao i svrha Deklaracije da bosanske Srbe *rasrbi* kroz nametanje "bosanskog jezika", a hrvatske Srbe kroz nametanje hrvatskog (kojim oni inače nipošto ne govore; poznato je da se Srbi u Vrginmostu, Okučanima ili Donjem Lapcu jutrom tradicionalno pozdravljaju s "De si, bre, bu-razere"! Ili, čujte i počujte kako govori Milorad Pupovac, prvi među Srbima u Hrvatskoj). Crnogorski geniji ustanovili su vižljasto, sve gledajući kroz luču makrokrozma okrenutu naopačke, da je svako priznavanje puke stvarnosti jezičkog zajedništva novi udar zlih velikosrpskih drtina na njihovu jezičku, a i općenitu

suverenost (ili šjuverenost, kako god da se to piše, nemam te znakove na mojoj veli-

kosrpskoj tipkovnici, pardon, tastaturi, proizvedenoj u Kini).

Šta je od tog i sličnog verbalnog šodera iznenađujuće? Baš ništa. Sve navedeno, i bezbroj navedenog, a sličnog ili goreg, spada u tipično panične, čak i psihotične reakcije do kojih dolazi kada se nacionalističke fiksacije čeonu sudare sa nekom tvrdom činjenicom iz njima egzotičnog i najčešće neprijateljskog predela stvarnosti. Recimo, tvrdnji da Srbi, Hrvati, Bošnjaci i Crnogorci govore i pišu zajedničkim policentričnim jezikom moguće je utemeljeno zameriti samo jedno: njenu *banalnost*. U smislu da je to jedna notorna, odviše vidljiva, odviše lako dokaziva istina. Ali zamerka ipak ne važi, jer tamo gde dominantne identitarne ideologije – iza kojih stoji sila države, pravosuđa, obrazovnih sistema, medijskih mašinerija itd.

poučno

– sistematski negiraju stvarnost, ima i te kako smisla insistirati i na onome što bi u nekom drugom kontekstu bilo banalno ili truizam. Recimo, na univerzalno važeću činjenicu da tamo gde nema prevođenja, postoji zajednički jezik. Koji obično ima i jedno zajedničko ime, ali ovo potonje nije nužno.

E, tu smo na vrlo zanimljivom delu priče, i na (tobože) najskliskijem delu terena. Ako je sve to jedan jezik – uzvraćaju Deklarantima “neprejebivci”, kako bi ih Basara nazvao – kako se taj jezik zove, ha? Guknite, golubovi? Deklaracija, u osnovi, kaže: nije važno. Lingvistika ima prilično prihvaćeno ime za njega, ali u svakodnevnom životu nije ništa sporno da ga ljudi nazivaju kako god žele, sve dok su svesni da različita imena u ovom slučaju ne znače i stvarno različite jezike. Komplikovano? I da i ne. Složićemo se da su Beč, Becs, Wien, Vienna i Dunaj jedan te isti grad. Okej, s jezicima nije baš isto, engleski, španjski ili nemački svugde imaju to ime, zar ne? Da, ali isto tako ćemo se složiti da su standardni holandski (Dutch) i flamanski (Flemish), mada u ponečemu međusobno različiti od svih standardnih BHSCG varijanti, bazično jedan jezik (koji se pomalo *rasuo*), ali se eto koriste oba naziva, svaki u “svojoj” zemlji (mada i tamo ima mnogo onih koji se zalažu za jedan). Samo što niko ne razdvaja decu u školskim klupama, ne “tumači” pod obavezno sudske spise i ne prevodi Huga Klausa u Amsterdamu ili Noteboma u Antverpenu.

Priča o imenu jezika je, naime, “mina” koja je svesno postavljena pod svaku priču o zajedničkom policentričnom jeziku. Čak i ovlaštan pregled histeričnih reakcija na Deklaraciju pokazuje da se velika većina njih uopšte ne bavi meritumom stvari, tj. samim jezikom, nego njegovim imenom. Jedan mi je primer tu bio jako

upečatljiv: na HRT-u diskutuju publicista Drago Pilsel, potpisnik Deklaracije, i Željko Jozić, jezikoslovac, njen “protivnik” u ime hrvatskog jezičkog suverenizma. I, šta biva? Pilsel, koji nije jezikoslovac, sve vreme govori o jeziku i navodi argumentaciju jezičke naravi; Jozić, čovek iz struke, umesto da ga “rasturi” ako već bolje zna, upravo o jeziku sve vreme odbija da priča, umesto toga braneći (ne)napadano “pravo hrvatskog naroda da naziva svoj jezik svojim imenom” i bavi se Ustavom i raznim pravnim začkoljicama kao kakav fiškal. Zašto se stručan čovek ne usuđuje da se upusti u raspravu o jeziku? Zato što i bolje od Pilsela zna koliko bi priča o hrvatskoj (ili bilo kojoj drugoj) varijanti kao zasebnom jeziku bila neodbranljiva; zato umesto toga pribegava argumentaciji sasvim druge vrste, pred kojom je jezik nemoćan, jer se tu o jeziku kao takvom i ne radi (nego o paragrafima ili o bajanjima “identitarnih politika” i drugoj politikantskoj metafizici). Protiv toga ne možete ništa, kao što ne možete da postavite fudbalskog golmana da sprečava košarkašku ekipu da postiže koševe.

Generalno, Deklaracija je pokupila najviše negativnih reakcija u Hrvatskoj,

ili su one bile najžešće, i dolazile su s “najviših” mesta, čak i od predsednice države (koja se po običaju blamantno nalupetala) ili od užtogljenog praznoslova u obličju predsednika vlade. Plus, naravno, sva politička, crkvena, akademska i medijska desna kamarila, u ideološkom rasponu od potuljenih malograđanskih “nisam nacionalist, ali mora se znat’ što je naše” filistara, pa do uzavrelih neoustaša. Utoliko su i “hrvatski” potpisnici Deklaracije bili pod najtežim pritiskom i najdirektnijim medijsko-političkim linčom. Zašto baš u Hrvatskoj? Opet, stvar istorije i konteksta: ni jedan balkanski nacionalizam se nije toliko jako bazirao na fantazmu jezične zasebnosti koliko hrvatski, i ta jalova tradicija ne može odumreti tek tako. Naprotiv, ozbiljno se i strateški ulaže u njeno održavanje, pa i po cenu apsolutne farsičnosti.

“Srpska patriotska priča” suprotiva Deklaraciji je možda najzabavnija, bar utoliko što se razvijala u više naizgled divergentnih pravaca, od “kroatoidnog” jezičnog separatizma, pa do već spomenute priče “sve je to, kumašine, ionako srpski”. Lični favorit mi je dr Predrag Piper, sekretar Odeljenja jezika i književnosti SANU, koji je lepo rekao: “Naziv književnog jezika Srba je *srpski jezik*, književni jezik Hrvata je *hrvatsko-srpski*, Bošnjaka *bošnjačkosrpski*, a Crnogoraca *crnogorskosrpski*.” Aferim i sehr herzlich, samo bih predložio da se onda i književni jezik Srba, po istoj Piperovoj špranci, nazove bar *srpskosrpski*, jer ovako nam je nekako kus i skroman, a ovi drugi zvuče baš pompezno, pa sam ljubomoran...

Sasvim ozbiljno, pitanje imena jezika je u Deklaraciji ostavljeno po strani, ili na “izbor” svim njegovim govornicima,

“Večernjim novostima” (19. 2. 2017) izjavljuje: “Pišem na srpskom jeziku, naravno, iako se u školi u moje vreme zvao srpskohrvatski, mislim da je to isti jezik i nemam problem sa tim da ga zovem onako kako ga zove većina njegovih govornika. Važno mi je samo da imam sigurnost i sposobnost da vladam i ijekavskom i ekavskom varijantom srpskog jezika.” Ajd, važi.

Na kraju, kakvi će biti dometi i rezultati Deklaracije? Jako je rano da se o tome sudi, ali valjda niko nije imao iluzija da će ovaj nesavršeni, ali intelektualno poštteni dokument biti dočekan sveopštim oduševljenjem. Paradoksalno ili ne, čak i negativno intoniran publicitet bio je dobar za Deklaraciju jer je pitanje priznavanja elementarne činjenice štokavskog jezičkog zajedništva ponovo u žiži pažnje. Ideje ne menjaju svet nepo-

naprosto zato što niti je ono najvažnije, niti se o tome može postići suvisli konsenzus u dogledno vreme. Niti je na bilo koji način supstancijalno, iako ćemo se lako složiti da bi “tako bilo najjednostavnije”. Samo što najjednostavnija rešenja nisu uvek i ona koja se mogu sprovesti. Zanimljivo je da je, uglavnom zbog toga, Deklaracija doživela poneku packu i od onih koji nekako “prirodno” pripadaju svetonazornom korpusu bliskom glavnini njenih potpisnika, pa smo

čuili čak i da je Deklaracija ništa manje nego “kukavička” jer zajednički jezik ne naziva rezolutno srpskohrvatski/hrvatskosrpski (Gorčin Stojanović), ili su, uz taj isti prigovor, još i nabrajana imena – njihovih tačno četiri – značajnih i zaslužnih pojedinaca koji je,

eto belaja, nisu potpisali (a to su jedan koji, iz svojih razloga, odavno ništa “kolektivno” ne potpisuje, jedan koji je u životu potpisao samo peticiju za legalizaciju marihuane, jedan koji se pomalo detinjasto duri da ga nije zvalo, i jedan koji ju je na koncu potpisao), pa joj to, ko biva, suštinski oduzima na verodostojnosti i značaju (Muharem Bazdulj). Verujem u dobre namere prigrvarača, ali ovo je, u kontekstu, u najmanju ruku picajzlasto detaljisanje, a inadžijsko insistiranje na kvaziideološkoj čistoti “srpskohrvatskog” naziva jezika kao jedinog “košer” osobito mi je bizarno kad dolazi od čoveka koji pre samo dva i po meseca

sredno, ali ideje buškaju, svrdlaju, traže i nalaze sebi put... I važno je, neprocenjivo važno, kada “obični”, anonimni, normalni ljudi vide da nisu sami, da je mnogo onih koji razmišljaju kao oni, i da vredi eksponirati se, izložiti se i izvesnom riziku za ono što je duboko ispravno i potrebno. Iza manje-više svakog od onih preko osam hiljada potpisa stoji neka lična priča, neretko i lična drama, kao deo jednog užasnog kolektivnog konteksta u kojem predugo životarimo. Vreme je da se taj kontekst menja nabolje, a da će biti lako, neće. Uvek je najlakše ništa ne pokušati.

TEOFIL PANČIĆ

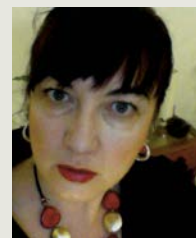
Ženski

Prilog javnoj raspravi povodom Nacrta Strategije razvoja kulturnog razvoja Srbije

“Nacrt Strategije kulturnog razvoja Srbije je završen, i očekujemo da će uskoro biti organizovane javne rasprave”, izjavio je krajem februara novinarima ministar kulture Vladan Vukosavljević. Prema njegovim rečima, Strategija podrazumeva analizu aktuelnog stanja i predlog reformi i procesa koji treba da se dešavaju u srpskoj kulturi u narednih deset godina. Zato će se tu naći, objasnio je ministar Vukosavljević, i obiman spisak zakonskih promena koje se moraju desiti u tom periodu. Međutim, pitanje je da li će se među tim zakonskim promenama naći i one u vezi sa rodnom komponentom kulture?

Savremena srpska država je zbog specifičnog društveno-istorijskog konteksta još uvek pod dominantnom autoritarnom političkom kulturom i patrijarhalnom ideologijom distribucije moći u društvu. Jedan od očiglednih pokazatelja ove teze je dominacija 11 muških kandidata na nedavno završenim predsedničkim izborima. Statistika kaže i da je na dosad 11 održanih predsedničkih izbora bilo ukupno 110 muških kandidata i samo šest kandidatkinja. Dubina problema je vidljiva tek kroz analizu kvaliteta, jer nijedna od ovih šest konzervativnih kandidatkinja nije zastupala rodne politike, a dve od njih, Jadranka Šešelj i Milanka Karić, jesu ultrakonzervativne i patrijarhalne političarke.

“Najvažnije je osnovno obrazovanje”, smatra **Biljana Dojčinović**, profesorka Filološkog fakulteta, komentarišući činjenicu da je u čitankama za osnovnu školu premalo književnica. “Kada smo planirali projekat ‘Knjiženstvo’ s namerom da napravimo bazu podataka književnica koje su pisale na srpskom jeziku, očekivali smo da će biti 30 do 40 imena, a danas ih je u bazi 153. Dakle, tvrdnja da nema

glasovi

književnica i da one nisu u čitankama zato što ih nema dovoljno, nije tačan. Potrebno je promeniti književni kanon u osnovnim školama i uvesti više žena koje zaslužuju da budu tamo.

Književnica **Jasminka Petrović** tvrdi da je dečja kultura kod nas potpuno marginalizovana, nema sistema, sve počiva na entuzijazmu pojedinaca: "Donedavno je vladalo pravilo za knjige – kada je glavni

junak dečak, čitaju ih dečaci i devojčice, a kada je glavni junak devojčica, čitaju ih samo devojčice. Na sreću, ovaj stav se menja i kod pisaca i kod publike. Nedavno mi je jedna devojčica rekla da su joj knjige za lektiru dosadne zato što većinom govore o dečacima. Mislim da je krajnje vreme napraviti veliko spremanje među knjigama za lektiru. Mi imamo sjane savremene pisce za decu koji poštuju rodnu ravnopravnost. To su Vesna Aleksić, Vladislava Vojnović, Ivana Lukić, Uroš Petrović, Igor Kolarov, Dejan Aleksić... Deca, zapravo, uopšte nemaju problem sa rodom, imaju ga odrasli. Strategijom razvoja kulture treba predvideti rodnu edukaciju odraslih – roditelja, nastavnika, vaspitača. Naravno, za temu roda važna je saradnja Ministarstva kulture i Ministarstva prosvete."

MLADE umetnice i kulturne menadžerke uglavnom se opredeljuju za rad u nezavisnom sektoru koji karakteriše prekarijat i koji živi od projekta do projekta, dok se ono malo muškaraca koji završavaju umetničke fakultete ili humanističke nauke radije opredeljuje za javni sektor. Zato **Milena**

Dragičević Šešić, šefica katedre Uneska za kulturnu politiku i menadžment Univerziteta umetnosti u Beogradu, pretpostavlja da će "Strategija razvoja kulture mnogo veći značaj posvetiti javnom sektoru, zato što se misli da nezavisni sektor treba da se sam bavi sobom i sam stvara uslove za sopstveni razvoj. A Strategija treba da stvori osnove u kojima će svaki sektor imati maksimalne mogućnosti

razvoja. Kada gledate sume novca koje su odvojene za javni, a koje za nezavisni sektor, vidite da je čak više od 95 odsto za javni sektor, te bi stoga on trebalo da daje prostornu i logističku podršku nezavisnim projektima i organizacijama." Jednu od posledica ovakve prakse definisala je sociološkinja **Marina Blagojević Hughson** kritikujući odnos države prema kreativnoj inteligenciji i onima koji "imaju sposobnost da kritički misle": "Mi smo kao poluperiferija direktno izloženi periferijalizaciji upravo time što nam se kultura i nauka maksimalno periferijalizuju, a to ima jako negativne implikacije ne samo po nas koji se time bavimo već i po društvo u celini. Mi klizimo ka ropskom društvu koje ne treba da ima nikakvu svest i samosvest."

Višnja Kisić, doktor nauka muzeologije i nasleđa, Strategiju vidi kao mogućnost otvaranja javnog prostora za raspravu "o tome kakvu budućnost želimo i kakvu budućnost kroz kulturno nasleđe i muzeje projektujemo. Mi kroz procese muzealizacije biramo određene podatke i priče, određene likove i mitove iz prošlosti koje veličamo kao važne, a koji nam služe kao neka vrsta navigacije kroz sadašnji trenutak i sugerišu određene vrednosne orijentacije. Služe nam za građenje budućih društvenih odnosa i praksi. Suštinska promena u otvaranju kulturnog nasleđa jeste u tome da nasleđe ne shvatimo kao neutralno apolitično očuvanje istinite slike o prošlosti koja je gotovo po pravilu u muzejima predstavljena kroz perspektivu privilegovanih muškaraca i etnički čiste i homogene nacije, nego da se pitamo koji i čiji glasovi i iskustva nedostaju u slici o prošlosti koju muzeji danas projektuju i da otvaramo ovo polje za različite perspektive. Feministička intervencija u politike kulturnog nasleđa zapravo znači preispitivanje postojećih hijerarhija odnosa moći koje ne sežu samo u pitanje rodni odnosa i nejednakosti polova, nego nam omogućavaju da kroz perspektivu "žene kao drugog"

čitamo različite pozicije drugosti, bilo da su one nacionalne, etničke, klasne, rasne, seksualne."

Milena Dragičević Šešić dodaje da u Muzeju Hajduk Veljka u Negotinu nema Čučuk-Stane, a kustose je začudilo da se postavlja to pitanje "jer nema nikakvih predmeta vezanih za nju".

Po podacima Programa za afirmaciju ženskog stvaralaštva FEMIX, navodi **Tatjana Nikolić** – rok, džez, metal, pank i drugi alternativni muzički žanrovi i dalje su dominantno muški, a na domaćim muzičkim festivalima udeo ženskih sastava ili ženskog autorstva je između 10-15 odsto, slično kao i u Evropi i Americi. Prema studiji "Rodni odnosi na alternativnoj muzičkoj sceni Srbije" Tatjane Nikolić iz FEMIX-a, na top-listama jednog radijskog programa RTS-a tokom proleća prošle godine 88 puta češće bio je bend sa svim muškim članovima nego sa svim ženskim, a čak osam puta češće bend sa svim muškim članovima od benda sa makar jednom članicom. "Rodna ravnopravnost i raznolikost u kulturi treba vrlo eksplicitno da budu jedan od ciljeva, instrumenata i principa Strategije".

U istoriji jugoslovenskog i srpskog filma, kako navodi dr **Ivana Kronja**, filmolog i filmska kritičarka, jedine žene među rediteljima nacionalnog kanona jesu Soja Jovanović i Vera Jocić. "Film je najskuplja umetnost, a gde je neki veći novac u igri, žene su često više isključene i diskriminisane. Žene stvaraoci u savremenoj filmskoj proizvodnji kod nas dominiraju pre svega u animiranom i dokumentarnom filmu. Potrebno je napisati jednu celovitu istoriju srpskog filma, i u nju uključiti i profesionalne žene rediteljke."

Imajući izvesne opravdane sumnje u mogućnost primene Strategije razvoja kulture, ipak će njeno usvajanje u Narodnoj skupštini biti važan politički čin koji treba da posluži kao sredstvo za otvaranje kvalitetne opšte javne rasprave o budućnosti kulture u našem društvu, naročito iz perspektive roda i marginalizovanih društvenih grupa.

BOJAN MILOSAVLJEVIĆ

Kad je vlast opsesija

“Kao maestro krvavog pira istorije, Ričard Treći odigrava i razotkriva svoju ulogu lažova i manipulatora jer zna da, kao u najboljoj drami apsurdna, nema promene čak i ako znamo istinu”

Upravi čas – bio je najčešći komentar u publici nakon završetka premijere Šekspirovog *Ričarda Trećeg* u Narodnom pozorištu. Ričard Treći je zločinački lik kakvog pre njega pozorišna scena nije poznavala. On je fizička i duhovna rugoba, bratoubica, decoubica, manipulator, vlastoljubivo čudovište, politički monstrum.

Ričarda Trećeg je režirala Snežana Trišić, poslednjih nekoliko sezona jedna od najangažovanijih i najnagrađivanijih rediteljja. Pomenimo samo nekoliko njenih najnovijih predstava: *Nosorog* (Kikinda), *Kazimir i Karolina* (Atelje 212, Sterijina nagrada), *Nora! Šta se dogodilo nakon što je Nora napustila svog muža* (Jugoslovensko dramsko pozorište), *Ždrelo* (Kikinda), *Terorizam* (Beogradsko dramsko pozorište), *Deca radosti* (Atelje 212). Asistent je na Katedri za pozorišnu režiju profesorki Ivani Vujić, na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu.

“VREME”: Da li biste režirali baš sad Ričarda Trećeg da u ovoj drami niste pročitali neke od ključnih tema našeg vremena? Da li vas opterećuje očekivanje publike da na sceni prepozna nešto iz aktuelne stvarnosti?

SNEŽANA TRIŠIĆ: Nikad se ne bavim očekivanjima publike ili kritike, i iako mnogo toga pratim klonim se lokalnih i globalnih trendova u svemu. Razmišljam o tome šta su gorući problemi u društvu i koje teme prepoznajem kao važne kada biram dramski tekst i režiram predstavu, ponekad to drugi prepoznaju kao “aktuelno”, a nekad i ne. *Ričard Treći* spada u one dramske tekstove koje bi većina rediteljja želela da postavlja kad tad. Uvek je pitanje okolnosti i konteksta, ali ja sam imala tu sreću u nesreći da danas u Srbiji dobijem mogućnost da režiram taj dramski tekst. U *Ričardu Trećem* postoji mnogo slojeva i

zapleta, ali odlučila sam se za onu liniju priče koja se bavi mehanizmima dolaska na vlast i diktaturom zla. Ta tragedija premašuje naš kontekst, ali bolno ukazuje na anomalije našeg društva i politike tako da to jeste bio jedan od glavnih razloga za postavku ove drame.

Na početku predstave Ričard kaže “odlučio sam da budem zločinac”, objasnivši da mu fizička ružnoća ne dozvoljava da ga okolina voli, i da bude ljubavnik. Da li to znači da su okolnosti podstakle i nametnule zlo u njemu?

Upravo ta replika razrešava dilemu da li je zlo pokretač Ričardove čistke do krune ili sredstvo kojim on postiže ciljeve. Zločinaštvo je unosan posao, motor savremene politike i temelj svetskog poretka. Mene je provociralo da posmatram Ričarda kao nekog ko je toga svestan i u svojim manipulativnim potezima koristi sve pa i svoju nakaznost. Nezajažljiv je u tome, njegova grdnost izaziva sažaljenje i strah, on time i preti i zavodi, krije se iza toga i jada, ali istovremeno ima sjajan alibi za svoje postupke. On je iskoristio i sopstveni deformitet jer ima odličan izgovor za zločine koje čini, pa će profitirati i od sopstvene grbe. Ta moralna i fizička rugoba, manipulant, monstrum i vlastoljubac poigrava se i sa idejom o svojoj nakaznosti jer ona postaje izgovor za rat sa Bogom i prirodom zbog nepravde koja mu je tim deformitetom naneta. Njegova pravda je krvava, a rat se vodi u ime mira. Da bi zadovoljio pravdu proliće mnogo krvi svih pretendena na presto, svoje braće, saradnika i na kraju dečaka prinčeva i uzeti krunu da se njom uteši. Vlast za njega postaje cilj i uslov egzistencije i smisao života. Opsednutost vlašću i potreba da se nje domogne predstavlja samo još jedan oblik njegove nakaznosti. On trguje titulama, grofovijama, pa čak i krunom da bi se domogao

prestola i opstao na njemu. On je onoliko dobar vlastodržac koliko je uspešan trgovac. Ričard zna taj istorijski obrazac, predočava ga i demonstrira publici i kao maestro krvavog pira istorije, odigrava i razotkriva svoju ulogu lažova i manipulantu jer zna da, kao u najboljoj drami apsurdna, nema promene čak i ako znamo istinu. Jan Kot je to nazvao Veliki Mehanizam u kome istorija stoji u mestu jer je ona samo smena kraljeva.

Zahvaljujući zlu Ričard postaje prvi u državi, a zlo, zahvaljujući Ričardu, postane deo poretka. Svi to vide i znaju, pa ipak – čute. To je, osim njegove opsednutosti vlašću, drugi akcenat u vašoj predstavi. Da li je to ono što predočavate publici?

Svi “drugi” u predstavi ukazuju na ostale oblike nakaznosti takve politike i sistema. Ričard je jedan segment tog mehanizma, ali on ne postoji bez drugih. Metodi zastrašivanja, uterivanja straha i krivice ili podmićivanje samo su neke od metoda kojima on uspostavlja vlast nad drugima. Sve ostalo je utemeljeno na interesima i trgovini. Preletanja iz jednog tabora u drugi zarad boljitka, sitnih i krupnih interesa i dobiti postaju uslov opstanka. Jedna od najbolje napisanih scena na tu temu je kada Ričard i kraljica Elizabeta nakon što joj je on ubio sinove naslednike krune “trguju” njenom ćerkom koju on želi da isprosi da bi sebe učvrstio na prestolu. Takva trgovina je suština opstanka u današnjem svetu, kao šansa na ivici noža.

Da li smo zahvaćeni epidemijom zla?

Živimo u svetu u kome je zlo uslov egzistencije, srž i snaga poretka i slažem se sa vama da to jeste neka vrsta epidemije. Problem je što se kao u najgorem od svih svetova u toj epidemiji u velikoj meri uživa jer je zlo zavodljivo i uzbudljivo, ima svoju snagu i moć. Zlo

■ **"Metodi zastrašivanja, uterivanja straha i krivice ili podmićivanje samo su neke od metoda kojima on uspostavlja vlast nad drugima"**

Foto: Momir Čavić

se hrani strahom, a strah je najprofitabilniji politički proizvod našeg doba, a to Ričard zna.

Probe Ričarda Trećeg održavane su tokom kampanje za predsedničke izbore, tokom samih izbora, i postizbornih protesta. Da li vas je to navelo da pojedine scene, na primer agitovanje za Ričarda, rešite nalik na prizore iz stvarnosti?

Ceo proces rada na predstavi prošao je u duhu izbora. To je neminovno uticalo na ceo proces, ali smo se još u toku rada na adaptaciji dramaturzi Slavko Milanović, Slobodan Obradović i ja, odlučili za takav pristup. Scena agitovanja je jedna od prvih koje sam razrešila u toku pripreme rada na predstavi, a celokupna situacija u zemlji je, nažalost, samo raspaljivala maštu saradnicima, glumcima i meni.

Poslednje dve-tri godine Drama Narodnog pozorišta ima repertoar sa stavom i porukom, što je korenita

promena u odnosu na dotadašnju praksu u kojoj je dramska literatura samo prezentovana na sceni. Da li je to uloga Nacionalnog teatra?

Drama Narodnog pozorišta je tokom mandata v.d. direktora Drame Željka Hubača napravila ozbiljan repertoarski zaokret. Osim vodećih reditelja iz zemlje i regiona koji su tokom ovog perioda radili u ovoj kući, na sceni su postavljeni veliki dramski klasici u hrabrim, ubojitim i autentičnim konceptima kao i savremeni tekstovi u kojima je bilo izvanrednih glumačkih i ostalih umetničkih kreacija. Sigurna sam da je to odličan pravac za razvoj Nacionalnog teatra i željno iščekujem nove predstave i ostvarenja.

Predstava *Nora!* Elfride Jelinek je o ženi koja se otrgla od namenjenih joj patrijarhalnih pravila. Kako definišete rodnu ravnopravnost?

Da, pitanje svih pitanja je "Šta se dogodilo sa Norom i rodnom ravnopravnošću

u 20. i 21. veku?" i na to pitanje i dalje tražim odgovor. Ravnopravnost, jednakost i sloboda koje smo samo naizgled izborili i izgubili u nekim novim oblicima poredenosti, pokornosti i tlačenja, samironično su prikazani kroz ovu dramu Elfride Jelinek. Rodna ravnopravnost je mera slobode u svakom društvu.

U predstavi *Deca radosti* Milene Marković u Ateljeu 212, pokazali ste kako su stradale generacije proteklih 60 godina. Kaže se da svaka generacija ima priliku da ostvari svoj svet, šta to znači u praksi?

U *Deci radosti* proteklih šezdeset godina obeležilo je stradanje ideoloških i umetničkih ideala. Svaka generacija je deo nekih ciklusa istorije i nasleđa i ne postoji sama za sebe. U *Ričardu Trećem* Engleska je već natopljena krvlju kada Vojvoda od Glostera, kasnije kralj Ričard Treći kreće u hajku na presto, u *Deci radosti* procvat i raspad Jugoslavije završio se surovim ratovima devedesetih.

Mnoge generacije su mogle da ostvare taj svoj svet samo u nekom ukradenom trenutku, na primer, na heroinu i da zaokruže priču i ostvare se u smrti. Ovaj svet često ne nudi druge opcije, a život uglavnom izgleda kao uzaludna i apsurdna borba.

Da terorizam nije ograničen samo na javne prostore već ga ima i na poslu, u kući, u braku, i na svakom mestu, pokazali ste predstavom *Terorizam Vladimira i Olega Presnjakova*. Dok se na sceni bavite ovako velikim problemom, da li se nadate da će ga vaša premijera makar umanjeti?

Ne verujem da moje predstave mogu direktno da utiču na tako velike svetske probleme, ali sam sigurna da o njima treba govoriti. Predstave su neka vrsta umetničke, intelektualne i intimne provokacije i smatram da je značajno ako dovedu do preispitivanja i polemike. O svakoj predstavi razmišljam kao o nekoj vrsti procesa kroz koji prolazim sa glumcima, saradnicima, publikom i kritikom. Ta komunikacija, razmena, polemika i dejstvo u odnosu na određene teme je smisao pozorišta i sigurna sam da to donosi određene promene i razvoj svih nas.

Da sloboda govora i izražavanja nije dobrodošla na ovim prostorima, očigledan dokaz su predstave Olivera Frlića. Da li dok, kao što ste sad u *Ričardu Trećem*, u nekom dramskom tekstu rediteljskim sredstvima potcrtavate njegovu aktuelnost, razmišljate da će vam to biti zamereno?

Predstave Olivera Frlića veoma poštujem, tako direktan i hrabar obračun sa političkim i ideološkim anomalijama društva je neophodan. To nije dobrodošlo u mnogim društvenim krugovima, ali ta vrsta brutalne provokacije može biti i veoma zamamna. Moj rediteljski izraz je drugačiji. Dok režiram, mene uzbuđuju artificijelne i suptilnije forme i sredstva, još istražujem da li takva poetika može da se suprotstavi nasilju, teroru i svim oblicima zla. Volela bih da može, ali se ne opterećujem time, još istražujem pozorišni jezik, njegove mogućnosti, slojeve i punoću.

SONJA ĆIRIĆ

Da li smo podobni

Opera i realizam nisu kompatibilni, osim iznimno. Jedan od tih retkih slučajeva je nedavno izvedeno *Pseće srce*

Za "Vreme" iz Amsterdama

P oput filmova, i opere često izrastaju iz književnog dela. Libreto je adaptirani sažetak literarne radnje, partitura prati libretistički postupak, a reditelj u skladu sa literarnim i muzičkim, postavlja radnju i pevače na scenu. Međutim, nakon svakovrsnih inovacija u savremenim operama u kojima literarni tekst gubi primat, a teatarski sloj dela dobija ravnopravno autorstvo sa muzičkim i književnim, postaje gotovo pravilo da će ovakva strategija stvaranja opere iznedriti sasvim konvencionalno delo.

"Libreto na prvom, a muzika na drugom mestu" prouzrokuje potencijalne slabe tačke od kojih je najprisutniji veći operski problem sa realizmom. Opera i realizam nisu kompatibilni. Jer koliko god zbivanja na sceni izgledala vizuelno realistično, činjenica da se u tim realističnim slikama peva ruši, ako ne i ismeva, svaki pokušaj realizma. Pritom operski likovi gotovo nikada nisu "svesni" činjenice da pevaju. Zato u operi sjajno funkcionišu fantastični sadržaji, a realistični i socrealistični samo iznimno.

Jedan od tih retkih slučajeva je opera *Pseće srce* (*A Dog's Heart*) ruskog savremenog kompozitora Aleksandra Raskatova, na libreto Čezarea Mazonisa, prema istoimenoj priči Mihaila Bulgakova. Opera je nakon hvaljene svetske premijere i serije izvođenja 2010. godine, ponovo prikazana krajem aprila u Holandskoj operi u Amsterdamu.

Bulgakov je napisao *Pseće srce* 1925. godine u Sovjetskom Savezu. U priči cenjeni doktor Filip Filipovič Preobraženski usvaja izgadnelog uličnog psa.

BULGAKOV NA POSEBAN NAČIN: Scena iz opere

Nakon što se pas Šarik oporavi, operiše ga i ugrađuje mu testise i hipofizu oko-relog pijanca stradalog u okršaju. Pas doživljava postepeni preobražaj, lagano se uspravlja, počinje da liči na čoveka i Šarik postaje građanin Šarikov. Nezgode nastaju kada postaje očigledno da se Šarikov ponašanjem ne uklapa u društvenu normalnost – impulsivan je, češe se, oblizuje se i dahće, glas mu je monstrozozan, juri mačke... ne poštuje pravila. Slika deregulisanog čoveka je zapravo reska satira usmerena ka komunističkom, ali i bilo kom totalizujućem ustrojstvu koje pokušava da stvori serijsku podobnu individuu.

Način na koji su kompozitor Raskatov i reditelj Sajmon Mekbarni operatizovali Bulgakovljevku priču je sasvim poseban. Opera počinje tmurnom scenom: u tihoj i sivoj gradskoj ulici izgledali pas lutilica se tetura tražeći hranu u snežnoj noći. Ruska mećava simulirana je specijalnim efektima i deluje više nego realno. Pas je scenska lutka koja izgleda kao hrpa psećih kostiju, pseći skelet čije kretanje i animaciju regulišu tri vidljiva lutkara na sceni. Međutim, taj pas priča i peva, reži i keveće, i ima dva glasa, "prijatni" i "neprijatni". Prijatni (ljudski?) glas mu daje kontratenor Endru Vots, a neprijatni (životinjski?) mu brilijantno "trbuhozbori" dramski sopran Elena Vasilijeva, i to preko megafona. I lutkari/animatori i pevači su zajedno sa lutkom na sceni, prate pseće kretanje i na svakojaki način ga animiraju tako majstorski da neretko pripisujemo njihove glasove i kretanje toj hrpi

Strasti šarenih boja

Kirčo Arsovski je dve godine svakodnevno postavljao na FB svoje stripske prizore, da bi ih nedavno pretvorio u knjigu *Are you schizoid?*. Izdavač je Templum iz Skoplja

Pseće srce

kostiju koja postaje živo opersko biće.

Ovaj realizam koji je svestan svoje ne-realnosti ulazi u sferu fantastičnog. Bulgakovljeva novela dobija opersku realizaciju koja maštovitosti zasenjuje i sam predložak. Raskatovljeva muzika je slikovita, funkcionira često poput filmske partiture ili partiture za crtani film koja ozvučava ono što se vidi na sceni. Muzika je fragmentarna, na ivici tonalnog, ne pruža zaokružene operske numere. Kroz horove se provlače neke od masovnih revolucionarnih pesama. Prominentnu ulogu svojevrsnog lajtmotiva dobija horska pesma kod nas prepevana kao "Budi se Istok i Zapad...". Raskatov preispituje rusku revolucionarnu masovnu pesmu i sve ono što je ona simbolizovala. Mekbarni ne zaostaje u dovitljivosti scenskih rešenja koja su posebno impresivna onda kada su horovi prisutni. Opera postaje nadrealistična burleska sa oštrom kritičkom pozicijom.

Iako je drugi čin u kome fascinantni pas postaje nepodobni čovek nešto manje spektakularan (nedostaje ta nemoguća figura pevajućeg najboljeg čovekovog prijatelja) muzička dovitljivost, masovne scene, fragmentarna partitura puna kontrasta i odlični izvođači pod dirigentskom palicom efektnog Martina Brabinsa čine da se delo, poput knjige, "proguta" u jednom dahu. Da li smo podobni kao ljudi samo onda kada smo šrafovi vladajućeg sistema, pitaju se i Bulgakov i Raskatov i Kulik. Ili smo, poput pasa, samo zavisni od svojih gospodara. Ostaje da lajemo, i vidimo.

JELENA NOVAK

Kirču Arsovskom nisam znao baš ništa. Nisam znao da postoji. Nikada nisam čuo za kulturni kumovski bend T.B. Tračeri, pojma nisam imao ko im je frontmen, nisam čitao kolumne Arsovskog u "Novoj Makedoniji"... Za mene koji živim duže od četvrt veka u Amsterdamu, Kirčo je izronio *out of the blue*, niotkud na Fejsbuku. Od tada, on je moj omiljeni treš umetnik drvenih bojica.

Kao što su karikature Garyja Larsona strip, tako su i crteži Arsovskog naravno strip. U njima vrvu od stripskog idioma. Ovakvu snagu *underground* izraza, barem na Balkanu, nalazim još jedino kod velikog majstora alternative Wostoka. Arsovski, međutim, kreira potpuno osobeni strip-ski idiolekt u samo jednom prizoru, stvarajući "bezbroy" varijacija na srodne teme. Duboko zahvata u samu srž *underground* stripa, mada su njegove reference opšti je, a kreativno su odlično promišljene. Od Disneyjevih filmova do Andyja Warhola, kemp pristupom Arsovskog obuhvaćen je široki opseg pop kulture i palp fikcije. Mada ćete teško detektovati tragove njegovih čitanja starih stripova iz "Politikinskog Zabavnika" iz šezdesetih, i ovo je detalj koji doprinosi punoći raspona kulturnoloških referenci.

Junaci njegovih drama iscrtanih drvenim bojicama su kriminalci, ološ, političari, sponzoruje, vojnici, generali, sitni prevaranti, krupne hulje, kurve, marginalci, bestidnici svih mogućih vrsta. Na jezičkom nivou njegovi crteži su urnebesno cinični. Ogovaranje, prevara i ogoljena lažljivost u dijalozima se srozavaju do egzistencijalne denuncijacije onoga ko izgovara repliku. A uvek je dodat pokušaj glamura, njegova grotesknost je neophodni sastojak univerzuma Arsovskog. Reč je o persiflažama holivudskih junaka i junaka mentalnog pejzaža koji nas okružuje, ogrezlog u politiku i korupciju. Fraza "politikin zabavnik" ovde zadobija potpuno druge konotacije.

U najboljoj tradiciji crnog talasa, u tonalitetu Živojina Pavlovića i Dušana

Makavejeva, Arsovski izriče sud o životu: "Kič će nas uvek podsećati koliko je život tužan. U kiču ima dubljeg misticizma nego u knjigama Dostojevskog i Borhesa... Istina mi nije poznata ili je toliko dobro maskirana da ne mogu da je prepoznam." ... "Slikam idiotski način života. Nervozne, histerične reakcije ljudi..."

Poigravanja sa kičem i trešom su samo srce poetike ovih crteža. Brutalno poetičan? Da, upravo tako. Hiperprodukcija (2000 godišnje, u proseku tri crteža dnevno) je u manijakalnoj harmoniji s njihovom poetikom. Spodobe, političari, transvestiti, silovatelji... Svi se oni prepuštaju sladostrastima tela, groteskno erotičnim, homoeotičnim i transrodnim eskapadama seksualne pohlepe, "najniže ponude" iz porno videoteke. Šarene boje Kirčovog strip noara. Strip kao jezik medija, ali i strip kao striptiz, seksualno, političko i socijalno svlačenje. Ogoljavanje života u njegovom jadu i bestijalnoj, tako ljudskoj žudnji za uživanjem – što priličim ako je moguće, *please!* Kirčo Arsovski obgrljava grotesku kao jedno od najmoćnijih ironičnih sredstava.

Vredno je truda naslućivati kreativne poluge koje pokreću ove crteže u kojima se krije "monstrum bestidnosti" i shvatiti značaj subverzivnog kreativnog čina Arsovskog za kulturnu scenu. Jer, kultura je najživlja upravo kada izazivački preispituje kanone trivijalnosti. Kolor koji on postiže drvenim bojicama je čaroban jer uspeva da rekreira svu arhaičnost, nespretnost sanjanja glamura i lažnu nevinost prohujalih vremena, a palp je uvek – nostalgican. Majstorsko oponašanje crteža kakve smo tajno crtali po školskim sveskama i po javnim WC-ima, ali u boji. Uostalom, i stripovi u starim "Politikinskim Zabavnicima" su imali boju...

ZORAN ĐUKANOVIĆ

Put radosti i slobode

“Uvek ostavljam prostor slušaocu da doživi muziku na svoj način, jer je to upravo i moj odnos prema životu”

Foto: Nebojša Babić

Svetski dan džeza obeležava se 30. aprila, kao zvaničan praznik Uneska. Džez je u dokumentima UN opisan kao sredstvo sporazumevanja, promocije mira, dijaloga među kulturama i jedinstva među ljudima. Dom omladine Beograda, organizator Beogradskog džez festivala, od 2012. godine obeležava ovaj dan koncertima izvođači-autori džez muzike u cilju njene popularizacije, a pre svega domaće džez scene.

Ove godine to je bila Irena Blagojević, istaknuta džez, pop i soul pevačica, kompozitor, aranžer, tekstopisac i muzički pedagog. Irena Blagojević je diplomirala flautu na Fakultetu muzičke umetnosti u Beogradu. Godinama je uspešno gradila karijeru instrumentaliste u klasičnoj muzici. Džezu i pevanju se okrenula 2008. godine. Već prvim albumom *Jutro bez ljubavi* (Multimedia Records, 2010) skrenula je na sebe pažnju javnosti, a koncert održan povodom ovogodišnjeg Međunarodnog dana džeza bio je prilika da predstavi svoj novi album *Blistavi grad* (PGP-RTS, 2016) sa devet numera u džez-pop žanru, u kojem Irena Blagojević prednjači na domaćoj sceni nametnuvši se kao zreo vokalista, specifičnog i prepoznatljivog stila, ali i autor svojih pesama.

“VREME”: Šta je zajedničko pesma-ma sa vašeg novog albuma? Da li postoji paralela između ovog i vašeg debi albuma?

IRENA BLAGOJEVIĆ: Za razliku od prvog, moj drugi album nastao je bez ikakvog stilskeg preispitivanja, kao rezultat dugogodišnjeg bavljenja džezom. Debi album *Jutro bez ljubavi* u sebi nosi sva ona mladalačka traganja koja uglavnom obeležuje prvi period života, ali i stvaralaštva. U mom slučaju, prvo je to bila klasika, zatim pop, pa soul i na kraju džez. Album *Jutro bez ljubavi* bio je,

čini se, veliko osveženje na domaćoj sceni. U stvaralačkom smislu, on je i neka vrsta jednog finog, mladalačkog bunta, ali i bunta protiv loše muzike. Drugi album, *Blistavi grad*, donosi zrelost, smirenje, pomirenje. Stilski bih ga definisala kao džez-pop album, a interesantno je da je ceo na srpskom jeziku. Na njemu ima nekoliko obrada džez standarda, ali je najviše autorskih numera. Povezane su sličnom atmosferom, blagom melanholijom i optimizmom. Najpre sam želela da to bude album samo džez standarda u obradama na srpskom, ali su me autorske ideje toliko proganjale da je sve otišlo u drugom pravcu. Jedna po jedna pesma – *Susret* kao swing, *Žena koja ostavlja sve* u bosa nova maniru, *Blistavi grad* još jedan swing, ali pomalo čudne i melanholične atmosfere, *Ljubav iz navike*, teška balada izvedena u džez triju – prosto su izgradile osnovu ovog albuma. Uvela sam i duvačke instrumente, kao i gitaru koja je dala malo moderniji pristup.

Kako je došlo do vaše kreativne prekretnice ka džezu i koliko je teško danas u Srbiji baviti se ovom vrstom muzike?

U mom slučaju, džez je kao autorski izraz došao spontano, kao posledica dugogodišnjeg bavljenja muzikom, slušanja određenih muzičkih pravaca, sazrevanja i konačno, prolaska svega toga kroz unutrašnji filter. Ono što sam shvatila kao veoma mlada i čemu sam učena, jeste da je neophodan pravi pristup svemu što čovek radi da bi se došlo do određenog kvaliteta. Rad sam prihvatila kao neminovnost i dosta dobro se nosim sa realnošću koja nije uvek ružičasta. Baviti se vrstom muzike koja a priori ne donosi novac deluje čudno u Srbiji, ali divno je imati mogućnost izbora. Volim muziku

i za nju se borim. Iskustvo je nezaobilazan faktor našeg napretka, a osluškivanje i prepoznavanje odveli su me na ovaj put koji mi donosi mnogo radosti i slobode. Osećam i nadam se da će moja sledeća stvaralačka faza doneti nešto inovativno.

Šta bi doprinelo razvoju domaće džez scene?

Bilo bi odlično da ima više džez klubova gde bi se ljudi upoznivali sa džezom. Poremeni koncerti domaćih i stranih izvođača su sve što možemo dobiti. Trebalo bi edukovati publiku, a to je dug i težak proces u zemlji u kojoj pop i etno muzika dominiraju, na dobar ili loš način. Moja publika je dokaz da ipak ima ljudi koji vole i slušaju džez-pop. Možda ću svojim radom i autorstvom doneti procvat ovom muzičkom pravcu u Srbiji. Inače, sigurna sam da će džez prolaziti kroz razne muzičke promene, ali će ga uvek biti i uvek će imati svoj jedinstveni integritet i publiku koja ga voli. I sam Međunarodni dan džeza govori upravo o tome koliko džez znači muzici i ljudima uopšte.

Koja je suštinska poruka koju kroz svoju muziku šaljete publici?

Muzika, u principu, govori sama po sebi, zato je treba slušati, osluškivati šta je ono što nam želi reći, intimno osetiti gde je poruka, jer je u tome njena čar. Uvek ostavljam prostor slušaocu da doživi muziku na svoj način, jer je to upravo i moj odnos prema životu. Ne želim da namećem svoje mišljenje, ako se neko pronade u onome što stvaram – to je to. Sloboda je uvek bila moj unutrašnji pokretač, a o putu do slobode govore i neke moje pesme. To je put odbacivanja svega nepotrebnog što guši i opterećuje naše živote. Tako je i sa mojom muzikom, trebalo je doći do toga da bude svedena i svoja. ¶

MILICA ŠEVARLIĆ

Serijsa sa ordenom

Dve institucije koje u Srbiji tradicionalno uživaju najveće poverenje jesu SPC i Vojska. Pošto se o istoriji nastanka srpske srednjovekovne države tek snima serija, tačnije o Nemanjićima, hit naše TV produkcije je "Vojna Akademija".

Ispade da je Gordan Mihić napisao scenario za obe teme, a RTS će biti nosilac produkcije.

Vojna akademija je sa emitovanjem treće sezone svojevrsni fenomen. Prizori iz vojničkog života su uvek bili gledani, još od crno-bele TV produkcije i obuke za bacanje ručne defanzivne granate u klasiku "Vodnik, bombe i..." gde Stole Arandžević spasava regruta od sigurne smrti. Posle je Đorđe Balašević sa ostatkom ekipe zabavljao naciju sa vojničkim dogovodštinama i marifetlucima.

Pošto živimo u nesigurnim vremenima, kako na globalnom planu tako i u okruženju, ispade da su ljudima potrebni nada i verovanje da će Vojska moći da sačuva nekakvu bezbednost

Posle mnogo godina, sa zaokruženom državnošću, sa pristojnom distancom od devedesetih i ratova na Balkanu, posle prećutnog pomirenja sa NATO-om nakon bombardovanja, ponovo je atmosfera u gledalištu bila pogodna za ovakvu seriju. Poslednji primer dramske serije koja se indirektno bavila Vojskom Srbije bila je serija "Moj rođak sa sela", gde je sa dozom gorčine prikazana slika vojne bezbednosne i obaveštajne službe posle NATO bombardovanja.

U "Vojnoj akademiji" je reditelj Dejan Zečević na savremen način snimio priču, čiju osnovu su od Gordana Mihića u drugoj i trećoj sezoni uspešno preuzeli i raspisali Milan Konjević i Boban Jekić.

Gledanost je bila odlična od samog početka, jer je publika prihvatila priču o današnjem društvu kroz prizmu različitih karaktera koji dolaze iz različitih socijalnih stratumata. Serije o pitomcima omogućavaju da se u istom okruženju nađu Rom i sin ministra, Crnogorac, Mađarica, Srbin, fenserka i sportistkinja, dakle – kao što se nekada govorilo u JNA – zemlja u malom! Prednost današnje Vojne akademije je prisustvo žena, što je nas svojevremeno veoma frustriralo iz sasvim razumljivih, hormonskih razloga.

"Vojna akademija" je tako meteorski promovisala čitavu generaciju mladih glumaca i glumica koje danas možete gledati u različitim serijama, gde se već pojavljuju imenom i prezimenom. Pre "Akademije" je taj efekat izazvao serijal "Montevideo".

Pre nekoliko nedelja, producent i serija su odlikovani "sa najvišeg mesta" jer je Toma Nikolić, kao vrhovni komandant u odlasku, na kraju mandata praktično nagradio seriju koja je veoma pomogla u popravljaju imidža Vojske Srbije. Ovim je serija "Vojna akademija" možda prva odlikovana serija u istoriji naše televizije.

Ruku na srce, nedavni protesti sindikata zaposlenih u VS govore da u stvarnosti nije sve baš kao u seriji. Dok se naširoko raspređa o MiG-ovima koji će stići iz Rusije, na zemlji se pripadnici VS susreću sa mnogo bizarnijim problemima, kao što su

stara i propala oprema, male plate i neizvesna budućnost struke.

Za to vreme, u Vojnoj akademiji su se promenile već 3 klase pitomaca pa su gušteri iz prve sezone danas već oficiri sa stažom.

Prošle nedelje je popularnost serije testirana zahvaljujući glupavim naslovnim stranama tabloida. Jedan od glavnih likova je poginuo u misiji u inostranstvu i njegova fotografija je objavljena sa komentarom: poginuo Ris! Prema komentarijama na društvenim mrežama, veliki broj gledalaca je poistovetio glumca i njegov lik iz serije, pa je počela histerija i naricanje. Čovek je morao da se pojavi na televiziji, kao nekada Kasandra ili Esmeralda, koja u stvarnom životu zaista nije slepa! Tabloidi su radili ono što inače rade, baš kao i portali koji senzacionalističkim naslovima navode korisnike da klikću dalje.

Na kraju epizode, sezone ili serije za mene je ključno pitanje kakav će "Vojna akademija" imati efekat na percepciju vojske u našem društvu. Pošto živimo u nesigurnim vremenima, kako na globalnom planu tako i u okruženju, ispade da su ljudima potrebni nada i verovanje da će Vojska moći da sačuva nekakvu bezbednost. Ris je poginuo u borbi sa ISIS-om, ali kod nas se mnogo jače tenzije osećaju u neposrednom okruženju – u odnosima sa Hrvatskom, Bosnom, Makedonijom, Kosovom ili Albanijom. Za sada serija "pliva" zaobilazeći ove neprijatne teme, jer mnogo više dramske radnje pokrivaju međusobni drugarski ili ljubavni odnosi glavnih aktera. Takođe, prilično blago i nejasno prikazan je odnos Vojske i politike, što je takođe današnja realnost i izvor mnogih problema.

Pojavljuje se lik nekakvog ministra, a političar je i otac jednog od glavnih junaka. Taj kritički pristup je publika odlično prihvatila kada su u seriji "Ubice moga oca" prilično realistično prikazane tamne strane i mane srpske policije. Siguran sam da Vojska nije imuna na svu socijalnu patologiju našeg društva. Sa druge strane, upravo je Vojska razbila mnoge društvene tabue, od prihvatanja žena do činjenice da je jedna od najpoznatijih transrodnih osoba, danas žena, nekada bila muškarac i oficir u Vojsci Srbije!

NAPAD NA SOBR

Parlament Makedonije, četvrtak 27. april: jedan od demonстранata koji su upali u skupštinu galantno ljubi ruku članici VMRO-DPMNE, dok drugi divljački vuče za kosu već povređenu poslanicu SDSM-a. Deo policajaca i poslanika VMRO-DPMNE pozdravlja se sa masom demonстранata, koja vređa, kune, udara i gađa čime stigne poslanike SDSM-a...

Za "Vreme" iz Skoplja

Posle krvavih događaja u makedonskom parlamentu, papa Franjo je pred desetak hiljada vernika na vatikanskom Trgu Svetog Petra pozvao na molitvu za Makedoniju, zbog "ozbiljne političke situacije". A neki detalji te situacije su sledeći: stanje najteže povređenog poslanika iz redova novoformirane parlamentarne većine Zijadina Sele, lidera Pokreta za reformu (DPA) i Alijanse za Albance, koji je onesvešćen i sa teškim povredama glave iznesen iz Sobrańja, stabilizovano je, ali će ostati na Neurohirurškom odeljenju klinike u Tetovu jer, prema rečima lekara, kod takvih povreda može

doći do naknadnih komplikacija; Makedonija je mirno proživela produženi vikend i nijedan politički faktor do trenutka kada nastaje ovaj tekst (utorak u podne) nije preuzeo odgovornost za neverovatne bezbednosne propuste i indolentnost policije, posle kojih je nekoliko stotina demonстранata, članova inicijative "Za zajedničku Makedoniju", ušlo u Sobrańje i krvnički prebijalo, pored najteže povređenog Sele, uglavnom poslanike Socijaldemokratskog saveza Makedonije (SDSM).

Lica sa fantomkama, od kojih su neka bila i naoružana, predvodila su masu koja je pretila, psovala, udarala i gađala

poslanike, ali i novinare i deo skupštinskog obezbeđenja koji je pokušao da radi posao za koji je plaćen. Lider VMRO-DPMNE koji je celu deceniju bio neprikosnoveni vladar Makedonije, eks-premijer Nikola Gruevski, kao i u nekim ranijim incidentnim situacijama, pre ovog nasilnog upada u parlament otišao je u inostranstvo. Po povratku, demantovao je da su on i njegova partija podsticali nasilje, optužujući novu skupštinsku većinu da je kršenjem poslovnika Sobrańja i makedonskog Ustava pokušala da izvede državni udar, u čemu ju je, navodno, sprečio nezadovoljni narod koji je osvojio Sobrańje.

Fotografije: AP Photo

PARLAMENT POD OPSADOM: Razbijene glave i pretučene žene

ANJE

“Ako je neko hteo da ubije Zaeva (lider SDSM-a koji očekuje mandat kao novi premijer, prim. nov.), ubio bi ga! Stotinu lica je bilo na pet metara od njega, izvadili bi pištolj i ubili bi ga. Ja sam protiv nasilja, ali apsurdna je izjava Zaeva da su ljudi koji su ušli u parlament hteli da ga ubiju s umišljajem”, rekao je Gruevski u prvom televizijskom nastupu posle incidenta.

OKIDAČ ZA NASILJE

Članovi njegove partije su nedeljama provocirali političke protivnike i opozicioni deo javnosti koristeći poziciju predsednika skupštine u odlasku Trajka Veljanovskog, i beskrajnim replikama na replike onemogućavali izbor novog predsednika skupštine i nove vlade. Poslednja kvazisednica 27. aprila imala je drugačiji kraj jer su poslanici SDSM-a i albanskih partija, kao većina, izabrali poslanika Albanske demokratske unije (DUI) Talata Džaferija za novog predsednika

Optužbe i kontraoptužbe

SDSM optužuje rukovodstvo VMRO-DPMNE da stoji iza napada, objavljujući foto i video materijale na kojima su lica, navodno službenici MUP-a, makedonske vojske i državne administracije, koja su učestvovala u neredima i napadima na poslanike. “Svi koji učestvuju u ovom sramnom pokušaju državnog udara, osim što će biti obeleženi u istoriji kao glavni krivci za nemile događaje u Sobranju, odgovaraće i za najteža dela koja ne zastarevaju”, odgovara VMRO-DPMNE.

Osnovno javno tužilaštvo je saopštilo da je identifikovano 15 osoba za koje je od MUP-a zatraženo da budu privedena. Dosad je privedeno osam lica, od kojih je petorici izrečena mera pritvora od osam dana, jednom licu određen je kućni pritvor, a dva lica su pod merama bezbednosti. Svi se terete za učešće u masi koja sprečava službeno lice u vršenju dužnosti, za šta je predviđena kazna od jedne do pet godina zatvora.

Još je otvoreno pitanje direktnog učešća poslanika VMRO-DPMNE u organizaciji i “navođenju” napadača. Istini za volju, ostaće zabeleženo da je Vlatko Đorčev, minulih godina jedan od medijski najeksponiranijih članova rukovodstva VMRO-DPMNE, pokušao da odbrani i sakrije deo poslanika SDSM-a, na čemu mu je zahvalio i sam Zaeve, ali je i Đorčev u prvom javnom nastupu posle krvoprolića ponovio optužbe na račun SDSM-a.

s.s.

skupštine. Iako je kontroverzni Džafiri (eks oficir JNA, makedonske vojske i Oslobođilačke nacionalne armije – ONA) u koaliciji VMRO-DPMNE i DUI-ja bio i ministar odbrane, njegov izbor je izazvao eskalaciju dvomesečnih protesta inicijative “Za zajedničku Makedoniju”

(koju kontroliše VMRO-DPMNE, a čija definicija “zajedništva” obuhvata i pretnje i uvrede na račun “prokletih Šiptara”) protiv Tiranske platforme. Ta platforma predstavlja dogovor tri najznačajnije albanske partije u Makedoniji za pregovore o novoj vladi, a donesena je pošto su se

Šopski scenario

Zvanična Srbija se u makedonskoj krizi hitro svrstala na stranu Nikole Gruevskog – a zatim oprezno povukla nogu

lideri albanskih stranaka prethodno sastali u Tirani pod pokroviteljstvom premijera te zemlje Edija Rame. Protesti koji su se, prema nekim opravdanjima nasilnika, održavali zbog navodnog nepoštovanja poslovnika pri izboru i ugrožavanja budućnosti Makedonije, bili su okidač za dalje krvoproliće.

S druge strane, SDSM sve vreme u javnim nastupima svojih partijskih predstavnika tvrdi da se radi o manipulaciji dela čelnika VMRO-DPMNE, koji koriste sva sredstva da ostanu na vlasti i izbegnu zatvorske kazne, uplašeni zbog brojnih slučajeva koje je otvorilo Specijalno javno tužilaštvo, formirano da bi ispitilo navode iz "Bombe" – afere sa prisluškivanjem 25.000 građana u kojoj su obelodanjeni brojni primeri zloupotreba službenog položaja i korupcije, ali i pozivi na nasilje i prikrivanje ubistava.

Novi predsednik skupštine Džaferi je istakao da je jedini legalni i legitimni predsednik Sobraanja i da predsednik države Đorđe Ivanov ima rok od deset dana da parlamentarnoj većini uruči mandat za formiranje nove vlade. On je direktno optužio Ivanova i Gruevskog za politički kaos u zemlji i demantovao da je Tiranska platforma nekakva opasnost za Makedoniju.

PARALELNI CENTRI MOĆI

U kakvom haosu i rasulu su bile nadležne institucije govori mnogo činjenica: i pored direktnih javljanja zarobljenih

Sticaj je srećnih okolnosti što se situacija u Makedoniji tokom prvomajskog praznovanja donekle smirila i što novine za to vreme uglavnom nisu izlazile. Tako su mudre glave iz Vlade Srbije, koje su se zapalile nakon što je naoružana rulja u noći između 26. i 27. aprila upala u zgradu Sobraanja i krenula da mlati poslanike "pogrešne" političke i nacionalne pripadnosti, dobile priliku da se malo ohlade. Isto važi i za provladine medije, koji su zbog praznične pauze bili primorani da obustave gromoglasne najave o novom ratu na Balkanu, koji je po njima već počeo i samo što nije prerastao u globalni nuklearni sukob.

Izgleda da su u Beogradu, u trenutku kad su vesti iz Skoplja počele da stižu, stekli utisak da je počeo da se odvija "makedonski scenario", kojim su premijer Aleksandar Vučić i njegovi trabanti tokom predsedničke kampanje nedeljama uterivali strah u srpsko biračko telo. Šta taj scenario podrazumeva nikada nisu jasno objasnili, jer iako protesti u Makedoniji već dugo

traju, do te noći su bili mirni. Ono što se iz njihovih izjava moglo razumeti jeste da taj scenario uključuje mnogo nasilja na ulicama i da su scenaristi zapadne tajne službe i neizbežni Džordž Soros, a sve u cilju destabilizacije Balkana uopšte, a Vučića kao garanta regionalne stabilnosti posebno. Tabloidi i s njima uvezane televizije su nedeljama lansirali polupečene teorije zavere, često međusobno protivrečne, a "makedonski scenario" im je bio zajednički imenitelj.

Bilo kako bilo, srpska vlada, sa pripadajućim analitičarima, te noći pala je u kolektivni fras, u kome je ostala sledećih četrdeset osam sati. U njihovim glavama se sve spojilo: i puštanje Ramuša Haradinaja na slobodu, i izjave Edija Rame i Hašima Tačija o Velikoj Albaniji, i ulazak Crne Gore u NATO, i izbori u Francuskoj, i Donald Tramp i Vladimir Putin. Verovatno najbolju ilustraciju šta im se nakon upada u Sobraanje motalo po glavama dao je Dragomir Anđelković, omiljeni Vučićev analitičar za koga se priča da govori ono što premijer misli. On se danima nije skidao sa televizijskih ekrana, a evo šta je izjavio

ili zabarikadiranih novinara svojim redakcijama i na društvenim mrežama o krvoproliću u Sobraanju, dva i po sata tamo nije bilo specijalaca, deo policije u

parlamentu čak se pozdravljao sa nasilnicima; čelnik Biroa za javnu bezbednost (BJB), kadar VMRO-DPMNE, telefonski je bio dostupan samo partijskom lideru, ali ne i ministru unutrašnjih poslova iz redova Demokratske unije za integraciju, jer je navodno sakupljao policajce da bi reagovali; deo demonstranata je napadao i kola hitne pomoći kojima su povređeni poslanici SDSM-a prevoženi u bolnicu! Ministar Agim Nuhiju je najavio ostavku zbog moralne odgovornosti, ali je direktno optužio direktora BJB-a Mitka Čavkova da je namerno izbegavao kontakt i prolongirao naredbu za evakuaciju ugroženih poslanika i novinara i za izbacivanje nasilnika iz parlamenta. I ovaj primer nepostojanja komunikacije samo je potencirao reakcije retkih nezavisnih medija o postojanju "dve policije", o partijskim parapolicijama u MUP-u i u obaveštajnim službama, koje su se otrgle svakoj institucionalnoj kontroli.

S druge strane, posle prvih privođenja

POLICIJA BEZ VOLJE I MOĆI: Demonstranti upadaju u Palament

AP Photo

za praznični broj tabloida "Alo": "Što se tiče balkanskog proleća, treba isključiti Ruse iz te priče, oni to nikada ne rade, jer su i sami bili meta obojenih revolucija. Ako to neko pravi, onda je to Zapad, odnosno zapadni centri moći. Imali smo pokušaj pre nekoliko godina u BiH, pa nije uspeo, a sada se zakovalo od Hrvatske do Makedonije. Imali smo pokušaj i u Srbiji sa šetnjama, pa isto nije uspelo. Sve su to pokušaji soroških struktura da destabilišu region. To može da zahvati Srbiju, ali ne kao obojena revolucija, već kroz albanski terorizam. Oni su spremni da zbog ideje velike Albanije zapale region, i imaju u tome podršku sa strane. Oni ne planiraju obojene revolucije, već oružane sukobe i pobune, tako da to možemo nazvati ne prolećem, nego albanskim paklenim letom", objasnio je on.

Vučić je sazvao hitnu sednicu Vlade u kojoj je uspostavljen "Štab za praćenje situacije u Makedoniji", a sledećeg dana je održan vanredni sastanak Biroa za koordinaciju službi bezbednosti (ko se još seća da je Vučić odavno najavio povlačenje iz tog tela?). Ministar spoljnih poslova Ivice Dačić je zloslutno konstatovao da su "Albanci krenuli na sve ili ništa". Nakon sednice Biroa, Vučić je uveravao građane da "građani Srbije mogu

mirno da spavaju, Srbija je mirna i stabilna, a borbena gotovost Vojske Srbije je podignuta tamo gde je trebalo". U nekoj drugoj zemlji, građani bi posle ovakvih izjava krenuli da kopaju zemunice i prave zalihe ulja, brašna i konzervi, ali su u Srbiji najave apokalipse svakodnevna stvar, pa su se umesto toga većinom bacili na pripreme za prvomajsko roštiljanje.

Postoji više razloga zašto se Vučić neposredno posle upada siledžija u Sobranje instinktivno stavio na stranu Nikole Gruevskog, čoveka koji nakon izbora nije pristao da siđe sa vlasti, pozivajući se na albansko-soroševsku zaveru, sa očiglednom željom da loptu sa političkog prebaci na međunarodni teren. Neki razlozi su lični, neki su podstaknuti anti-albanskim stavom (niko od srpskih političara nije imao ni trunke saosećanja za albanskog poslanika Zejadina Selju, kome je te noći ozbiljno povređena glava i jedva je preživeo), a neki su čisto politički. Vučićeva Srpska napredna stranka i VMRO-DPMNE su pridružene članice Evropske narodnjačke partije (EPP), najmoćnije stranke u Evropskom parlamentu. Njihov zajednički prijatelj, austrijski ministar spoljnih poslova Sebastijan Kurc, aktivno je učestvovao u kampanji

Gruevskog, časteći ga, kao i Vučića, epitetom "garant stabilnosti na Balkanu".

Tokom praznika, međutim, postalo je jasno da je Gruevski izgubio podršku EPP-a – čak se i Kurc ogradio od njega i osudio batinanje poslanika. I ne samo to nego je i Evropska unija, za divno čudo, zauzela jedinstven stav i podržala izbor Talata Džaferija za predsednika Sobranja, a isto je učinio i zvanični Vašington, koji je poslao emisara u Skoplje da ubedi Gruevskog da mirno preda vlast.

Kao i toliko puta ranije, Vučić se našao između dve vatre: sa jedne strane zvanične Moskve, koja snažno podržava Gruevskog, i Zapada, koji je stao iza koalicije socijalista i albanskih stranaka. I kao toliko puta ranije, odstupio je na neutralnu poziciju. "Srbija se ne meša u unutrašnje odnose u Makedoniji, važno je da sve bude mirno i ja molim sve aktere da sačuvaju mir jer je stabilnost na Balkanu najvažnija", poručio je u ponedeljak. Na direktno pitanje da li Srbija podržava izbor Džaferija izbegao je da odgovori, pozivajući se na nemešanje u unutrašnje stvari susedne države.

I tako je apokalipsa ponovo odložena. Do prve prilike.

DEJAN ANASTASIJEVIĆ

deo onih koji su upali u Sobranje je brže-bolje zatražio od predsednika Ivanova, jednog od najodgovornijih za haos u Makedoniji jer je kao marioneta VMRO-DPMNE zapostavio svoju ustavnu funkciju i odbio da dodeli mandat lideru većine u parlamentu, da budu amnestirani ukoliko se protiv njih pokrenu optužnice, jer smatraju da su branili državu! Absurdnost ovakvog zahteva je donekle objašnjiva jednodecenijskim gustim medijskim mrakom i dezinformativnom toksikacijom makedonskog društva, teorijama zavere i "geostrateškom" važnošću Makedonije u nekom novom svetskom poretku. Zbog toga je bilo moguće i da novinar provladine televizijske stanice u ponedeljak pita pomoćnika državnog sekretara SAD za Evropu i Evroaziju Hojta Brajana Jia da li je o njegovoj dvodnevnoj poseti Skoplju obavešten Donald Tramp i da li ju je odobrio. "Ja sam Hojt Ji i radim za vladu Sjedinjenih Američkih Država koja je ozbiljna organizacija i sve što neko

u vladi radi jeste sa prethodnim znanjem i dozvolom naših nadređenih i naših šefova. U našoj vladi nema anarhije", odgovorio je uz osmeh Ji.

U Makedoniji, međutim, baš zbog anarhije i pokušaja da se ni po koju cenu ne ispoštuje volja većine birača na decembarskim izborima, odavno nikome nije do smeha. Umesto mirnog transfera vlasti, pošto VMRO-DPMNE i pored najvećeg broja osvojenih mandata (51 u skupštini sa 120 poslanika) nije obezbedio većinu, jer se DUI predomislio i posle cele decenije priklonio dosadašnjoj opoziciji – SDSM-u, koja je sa 49 poslanika, uz glasove albanskih partija DUI, Besa i Alijanse za Albance (18), u tome uspela, došlo se na korak od državnog udara.

Predsednik Ivanov mesecima "patriotski" odbija da dodeli mandate Zaevu, protivustavno tražeći od njega neke posebne garancije o unitarnosti države, iako je mandat prethodno poverio Gruevskom, koji u tom trenutku

nije imao obezbeđenu većinu, ali je valjda smatrao da će i pored antialbanske retorike u kampanji postići dogovor sa DUI-jem o produžavanju "tender-koalicije". Ivanov je zahtevao i da se SDSM javno izjasni protiv Tiranske platforme.

NAREĐENJA SA ZAPADA

Hojt Brajan Ji razgovarao je u Skoplju sa liderima parlamentarnih partija, sa novoizabranim predsednikom Sobranja Džaferijem i sa predsednikom Ivanovom, koji i pored najava ovog puta nije izbegao susret sa američkim diplomatom, poput ranijih prilika, kada je eskivirao visoke predstavnike EU. Posle susreta, Ji je osudio nasilnički i kukavički napad na poslanike, nazivajući događaj alarmantnim i nesrećnim, zahtevao od makedonskih vlasti da potpuno istraže napade i da odgovorne izvedu pred lice pravde. Istakavši da su SAD spremne da pomognu onim snagama u Makedoniji koje žele da je približe NATO-u i EU, Ji je ipak rekao

da novinari treba da pitaju Gruevskog o njegovim namerama: "Na susretima sam čuo da svi imaju razumevanja o ozbiljnosti krize i potrebi da se ona prevaziđe i da zemlja krene napred. Ali kakvu će ulogu odigrati lideri pojedinačno u rešenju krize, zavisi od razgovora i pregovora među partijama." Iako je njegov rečnik bio diplomatski, Ji je jasno poručio da će SAD, EU, NATO i Nemačka raditi sa novim predsednikom parlamenta Džaferijem, "kome treba dati svaku mogućnost da demonstrira svoje liderstvo i da napravi neophodan korak da se formira vlada".

Daleko žešća bila je retorika šefa nemačke diplomatije Zigmara Gabrijele, koji je u dva dana imao čak tri izjave o Makedoniji i sa sastanka ministara spoljnih poslova EU na Malti direktno poručio da je "nedopustivo da neko zadrži vlast samo zato što se plaši istrage Specijalnog tužilaštva o onome što je radila Vlada". "Ono što su uradili bivša vladajuća partija i oni koji je podržavaju ne samo da je neprihvatljivo već i direktno zatvara vrata EU, ako se tako nastavi... Sada se mora izabrati nova vlada u Makedoniji koja je posle izbora dobila većinu. To je normalan put. I mora da se učini sve da parlament radi slobodno", rekao je Gabriel. On je upozorio one koji ne žele da se odvoje od svojih funkcija da ne smeju da blokiraju put Makedonije u EU, i da se zasad šalju samo signali, iako postoji i lepeza mera i sankcija.

Upad u parlament i napade na poslanike osudili su i čelnici EU Federika Moggerini i Johanes Han, ambasada SAD u Makedoniji, kao i generalni sekretar NATO-a Jens Stoltenberg, prema kome se ne sme dozvoliti da se ponove akti nasilja. Poslanik Socijaldemokratske partije Nemačke u Bundestagu Josip Juratović izjavio je da je "Gruevski lično možda žrtva neke klike oko njega", ali da želi da mu savetuje da pre ili kasnije neće moći da pobegne od nezavisnog sudstva. Belgijanac Piter Vanhoyte, evropski posrednik u pregovorima makedonskih partija za izlazak iz krize, poručio je Gruevskom da je njegova partija glavna opoziciona partija u parlamentu jer je izgubila većinu, i da to "nijedno nasilje ne može da promeni", da je izbor novog predsednika parlamenta legalan i da "nijedan sud – čak i oni koje kontrolišete – ne može i ne treba to da ospori".

SINIŠA STANKOVIĆ

Bankrot vlade

"Obećavali su reforme, najavljivali stabilnost, nudili oporavak. Umesto toga, nude agoniju, tragikomediju, međusobno pljuvanje i situaciju iz koje ni vanredni izbori ne nude obećavajući izlaz"

Sve je počelo s Agrokorom i Ivicom Todorićem. Propast regionalnog giganta na svetlo dana izvukla je ono što se slutilo, a što je u knjizi *Gazda Saše Paparelle*, novinara i scenariste istoimenog filma Darija Juričana (kojeg su distributeri u Hrvatskoj odbili prikazati u kinima, a silne knjižare odbile prodaju knjige), jasno rečeno, da je Agrokor na rubu bezdana i da će to biti udar na kompletnu (ne samo) hrvatsku ekonomiju.

Onda se ispostavilo da je HDZ-ov ministar financija Zdravko Marić prije preuzimanja te funkcije bio jedan od vodećih ljudi u tom istom Agrokoru, te da je morao znati za Todorićeve kredite i mjenice a la Agrokomerc kazinskog babe Fikreta Abdića s kraja 80-ih godina prošloga vijeka. Stariji se sjećaju, a za mlađe: Abdić je, sa suradnicima, tada suđen, njegov Agrokomerc je upropašten, što se sasvim sigurno Agrokoru neće dogoditi.

Opozicija u hrvatskom Saboru potom je zatražila smjenu Marića, a isto su najavili i članovi Mosta, inače koalicijskog partnera vladajućeg HDZ-a i premijera Andreja Plenkovića. Ovaj je pak promptno odgovorio smjenom trojice ministara iz redova Mosta, usput pokrenuvši i zahtjev za smjenom Mostovog Bože Petrova, predsjednika Sabora. Veći dio utorka, kad nastaje ovaj tekst, protekao je u navlačenju s Petrovim da se u dnevni red uvrsti zahtjev HDZ-a za njegovu smjenu, o čemu bi rasprava trebala biti nakon što se raspravi zahtjev za ostavku ministra Marića, a da se pritom uopće ne zna da li HDZ za obranu Marića i smjenu Petrova ima većinu ili ne.

TRAVESTIJA

Tko je za koga, za čiju smjenu, zasad je potpuna nepoznanica. Potpredsjednik opozicionog SDP-a Peđa Grbin kaže da

je u Saboru na djelu "travestija" (u smislu preletačevića, bez obzira na naciju i ideje), a njegovi supartijci su se podijelili: jedni će glasati za smjenu Petrova, drugi neće, pritom ne uzimajući u obzir da je Petrov osoba bez ideoloških svojstava, ako se izuzme to da ga ne zanima Jasenovac, ustašoidizacija javnog života, ali ga zanimaju arhive nastale do 1990. godine, posebno one partijske, tzv. komunističke, a ne i one nakon 1990. godine, koja bi vjerojatno jasnije pokazala tko je bio *Udba*, a tko nije.

Upravo o tome se danima vodi rasprava u hrvatskom društvu, pa je tako Nikola Grmoja, politički tajnik Mosta – te skalamerije s kojom je Plenković napravio većinu i dobio vlast – izjavio ovih dana da je najavljena rasprava o Mostovu prijedlogu izmjena Zakona o arhivskoj građi i arhivima izazvala opću struku u HDZ-u i nekim drugim strankama zbog bojazni u otkrivanju istine o arhitektima Hrvatske kakvu danas imamo.

"Nemojte vjerovati onima koji vam prodaju priču... da je ovo neka priča o prošlosti. Ovo nije priča o prošlosti, ovo je priča o sadašnjosti i Ivici Todoriću...", kaže Grmoja, populistički nabrajajući nakon toga što je sve Most inicirao: promjene zakona koji udaraju na "male ljude" kojima izvršitelji kucaju na vrata, sve u funkciji advokata Marijana Hanžekovića, današnjeg vlasnika Hanza-medija, koji i dalje u svojoj imperiji ima "Globus" i "Jutarnji list" i armiju onih koji u njegovim advokatskim kancelarijama male ljude jure za neplaćenu TV pretplatu ili neki drugi komunalni trošak.

Zagrebački novinar Boris Rašeta ("24 sata", "Novosti") kaže za "Vreme" da se u ovom trenutku u Hrvatskoj ne raspada samo vlada već i cijela konstrukcija tranzicije od 1990. godine do danas, koncentrirana oko najveće regionalne

PREDSEDNIK VLADE ANDREJ PLENKOVIĆ: "Agrokora" kao omča oko vrata

AP Photo

tvrtke Agrokora, koji je *de facto* u bankrotu, a s njim i cijeli projekt.

Koji je rasplet cijele ove trakavice koja danima traje u hrvatskom Saboru, koja svakoga trenutka dobija nove obrate, pitamo ga. On kaže da su političke snage u Hrvatskoj tako fragmentirane da možemo očekivati svaki rasplet i njihovu vjerojatnost ocjenjuje ovim redom: manjinska vlada HDZ-a, izvanredni parlamentarni izbori u lipnju (junu) sa drugim krugom lokalnih izbora, te izvanredni izbori na jesen ove godine.

BITI ILI NE BITI

Uz to, moguća je i ostavka premijera Plenkovića ne samo u vladi nego i u stranci. "On je čovjek snažnog narcizma, i ako ocijeni da pljesak njegovoj ulozi nije dovoljno snažan, može se povući. To je već učinio više puta, kao diplomat. On je bogat, samostalan, i ako misli da ga se potcjenjuje, povući će se. On dobro zna da time HDZ gura u rasulo, jer nasljednika koji bi mu bio do gležnja, nema", kaže Rašeta. "Plenkovića stranačka i nestranačka desnica histerično mrzi. On je za njih 'jugokomunistički gojenac', nipošto pravi Hrvat, katolik, domoljub. Oni sanjaju njegov kraj, makar ih sve povukao za sobom u provaliju. Plenković će iz ove bitke izaći kao pukovnik ili kao pokojnik." I dodaje Rašeta: "Osobno vjerujem da će pobijediti i time sam sebi dati današnji dar: vladu zemlje u kojoj je sve u rasulu, koju

čeka gubitak tri međunarodne arbitraže (dvije sa MOL-om, jedna sa Slovenijom), bankrot Agrokora, presuda bosanskoj šestorki na zimu, ogromne rate kredita. Plenković tu ne može izgubiti. Ode li iz vlade i HDZ-a, spasit će želudac. Osta ne li, spasit će karijeru."

Plenković pak računa i na glasove manjina (njih osam) u parlamentu u svojim računicama. Milorad Pupovac sa svoja tri zastupnika u Saboru zalaže se za stabilnost Vlade, jednako tako i ostali manjinci, ali svima su puna usta kritika za Mostove kadrove: i Istarskom demokratskom saboru i ostalima, koji ne mogu da ne primijete da su Mostovi predstavnici – i sam Petrov – nedostajali u događajima oko obilježavanja godišnjice jasenovačkih pogroma, kao i da su ne jednom žestoko – verbalno i faktički – napadali manjine, od srpske nadalje.

Tomislav Klauški, kolumnista "24 sata", to jezgrovito konstatira: "Imamo vlast koja se optužuje za najteži kriminal i nabacuje blatom, imamo oporbu koja zapravo ne zna tko joj je lider, imamo manjine koje spašavaju isti onaj HDZ koji su optuživale za proustaške tendencije, a nad glavom nam vise izbori na kojima ne samo da nemamo za koga glasati, nego nakon kojih se ne možemo nadati suvislom rješenju.

I jasno, imamo lakrdiju u hrvatskom Saboru u kojem Božo Petrov ne želi odstupiti s mjesta šefa parlamenta, već umjesto toga gura raspravu o

jugoslavenskim arhivima o kojima jedino njegov Most želi sada raspravljati. A imamo i premijera kojeg se optužuje za uzurpaciju vlasti i namjeru da vlada državom bez predsjednika Sabora i s državnim tajnicima umjesto ministara.

To je današnja politička scena u Hrvatskoj. Scena u kojoj premijer prvo kaže da ima većinu, pa kaže da radi na većini, a onda priznaje da bi se moglo na još jedne prijevremene izbore. Obećavali su reforme, najavljivali stabilnost, nudili oporavak. Umjesto toga, nude agoniju, tragikomediju, međusobno pljuvanje i situaciju iz koje ni izvanredni izbori ne nude obećavajući izlaz. Najbolje bi bilo da netko izvuče utikač i resetira sve."

MI NISMO TAKVI

Teško, međutim, da će itko izvući utikač i resetirati sve. Hrvatsko je društvo u ovom času duboko podijeljeno, politički i na svaki način: traje ulični rat ustaša protiv partizana, tajkuna i radnika, a sve je to zacementirao još "prvi hrvatski predsjednik" Franjo Tuđman 90-ih godina prošloga vijeka. Taj je pričao o 200 bogatih hrvatskih obitelji, o hantingtonovskim teorijama sukoba nacija i civilizacija, za njegovog vremena su se – dok su obični ljudi čučali u ratnim rovovima koje je HDZ iskopao – bogatili isti ovi koji su danas Hrvatsku doveli do propasti.

Nota bene, aerodrom Pleso u Zagrebu se danas, zaslugom SDP-a koji je danas opozicija, a tada je bio vlast, kiti imenom Franje Tuđmana, nakon kratkotrajne borbe tko će – Beograd ili Zagreb – ponosno istaći ime Nikole Tesle na dolaznom i (važnije) odlaznom svom terminalu.

Cirkus će se, očito, nastaviti i narednih dana i teško da ćemo do idućeg broja "Vremena" imati konačan rasplet krize, znati da li ima nekog "preslagivanja" ili će Hrvatska na nove izbore. Oni pak – jer, za razliku od Srbije, Hrvatska ima svoje more – moraju biti ili početkom ljeta ili u septembru. Bili bi to treći parlamentarni izbori unutar dvije kalendarske godine.

Sreća što Srbija nije takva, kako reče ministar Aleksandar Vulin: vidi njih, svakih godinu dana na izbore, za razliku od stabilne Srbije!

TATJANA TAGIROV

Teže od očekivanog

Za famozni zid na granici s Meksikom još ni novac nije obezbeđen, a kamoli da je prva cigla u njega ugrađena. Obamaker je i dalje na snazi. S američkih ratnih brodova raketirana je Sirija, a iz aviona je na Avganistan izbačena najjača bomba nakon onih atomskih, bačenih na Japan 1945. godine. U svojih prvih sto dana u Beloj kući Trump je, pored još mnogo toga, odstupio od kritičke retorike iz kampanje i kada je reč o odnosu prema NATO-u, pa i od uverenja da Kina manipuliše vrednošću svoje valute kako bi napakostila trgovinskim partnerima.

U američkoj javnosti rasprostranjeno je uverenje da se ne radi toliko o promeni stava, čak ni o etabliranju novih strategija, koliko je reč o pokušaju da se pažnja javnosti skrene sa pitanja problematičnih za Trampa, poput moguće umešanosti Rusije u njegovu izbornu pobjedu, o čemu istragu vode kongresni komiteti i obaveštajna zajednica. Koliko ga boli što u prvih sto dana nije dobio na popularnosti, još više ga tišti što je u tom periodu, zbog pisanja medija, izgubio vernog saradnika i savetnika za nacionalnu bezbednost Majkla Flina, opet zbog Rusije.

KRATKOTRAJNA NAKLONOST MEDIJA

Mediji su od 20. januara uspjeli da dobiju etiketu "neprijatelja naroda" čime je Trump zapravo želeo da unapred diskvalifikuje njihovu opsesnutost upitnim vezama Trampovih saradnika sa Rusijom. Iz takvog odnosa Trump je naučio da blagonaklonost medija može da stekne ili kad održa uravnotežen govor nabijen patriotizmom, kao u obraćanju Kongresu u februaru, ili kad naredi da se kao odmazda za korišćenje hemijskog oružja na civilima lansiraju rakete "tomahavk" na sirijske vojne kapacitete. U oba slučaja kratkotrajno je uživao u ocenama da se po neo predsednički.

I pre nego što su mediji počeli da mu s pravom dodeljuju druge epitete, naročito one skopčane s nepotizmom zbog toga što je među svoje najbliže saradnike u Beloj kući uvrstio zeta Džareda i ćerku

Ivanku, Trump je, u širem nastojanju da promeni ne samo fizionomiju predsedničkog mandata, već i etos Vašingtona pa i same Amerike, odlučio da prekine tradiciju i ne ode na gala večeru koju organizuju izveštači iz Bele kuće. Uместo toga, istog dana kada se navršilo sto dana njegovog mandata, održao je govor pred svojim pristalicama u gradu Herisburgu, u Pensilvaniji.

Čak su i konzervativni mediji u SAD morali da primete da je taj miting sve vreme prizivao flešbekove sa Trampovih prošlogodišnjih predizbornih skupova, i da je sam Trump tom prilikom više delovao kao predsednički kandidat nego kao 45. američki predsednik. On je za sve krivio medije i demokrate, a publika je, kao i nekoliko meseci ranije, klicala iste, povremeno uvredljive parole na račun oponenata svih fela.

Nisu to samo holivudski glumci, liberalni aktivisti i mega donatori, novinari, mediji i političari trenutno opozicione Demokratske partije, već su u tom košu očito i građani kojima Trump od januara, ali ni pre toga, nije dao dovoljno povoda da ga ocene pozitivno. Na kraju prvih sto dana, Trump uživa najnižu podršku javnosti (42 odsto prema Galupu), nižu od ostalih predsednika u poslednjih 70 godina. Bazu te rekordno jadne podrške čine upravo Trampovi najlojalniji birači, kojima očito medijska mašinerija ne uspeva da eliminiše simpatije, pa ni entuzijazam prema predsedniku SAD i onome što je obećao da će učiniti za njih.

ALTERNATIVNA STVARNOST

Od kada je stupio na dužnost, međutim, nije učinio gotovo ništa. Među tri desetak zakona na koje je stavio potpis nema nijednog epohalnog, štaviše, malo

PREDSEDNIK SAD DONALD TRAMP: Obećanja biračima ispunjena samo

manje od polovine čine zakoni kojim se derogiraju propisi Obamine administracije koji nisu ni stupili na snagu. Sve što je u takvoj situaciji Bela kuća mogla da učini jeste da na milione adresa, pa i na adresu novinara "Vremena", uputi blago bizarno saopštenje pod nazivom "Sto dana istorijskih postignuća", u kojem se, čak pogrešno, Trump navodi kao predsednik s najviše potpisa na izvršna naređenja, odnosno zakona u poslednjih nekoliko decenija.

U "alternativnoj stvarnosti" Trump je u prvih sto dana izrazito uspešan predsednik i on je takav uspeh proglasio upravo pred svojom bazom. U dubini duše je znao, međutim, da u pravoj stvarnosti nije tako: iako je sam običaj da se podvlači crta nakon prvih sto predsedničkih dana javno nazvao budalaštinom, njegovi saradnici intenzivno su operisali na nekoliko frontova u nastojanju da, baš u sedmici koja prethodi prvom markeru rada novog predsednika, Kongres iz drugog pokušaja izglasa novi zakon o zdravstvenoj zaštiti. Nisu ga izglasali, jer ni ovog puta nije bio obezbeđen potreban broj glasova.

Sukob dve "stvarnosti" ogleda se najviše

Rezultati prošlogodišnjih izbora možda se ne mogu promeniti, ali Tramp veruje da može da se promeni percepcija o njegovom trijumfu. Sledeći taj princip, i u njegovih drugih sto dana na mestu predsednika SAD mogli bismo da više slušamo o tome kako on doživljava promene nego što bi tih promena bilo

na papiru

AP Photo

u različitom prikazivanju rezultata. S jedne strane, Tramp redovno pravi spektakl od potpisivanja akata i inače ograničenog efekta, kakvi su izvršna naređenja, i sve to upisuje u kolonu ispunjenih obećanja. O svom timu govori u superlativima, obećava čudo od administracije i tome slično. U stvarnosti, njegov tim ume da pokaže totalnu nekompetentnost koja se posle vraća kao bumerang, kao u slučaju o zabrani ulaska građana iz većinski muslimanskih zemalja ili o ukidanju pomoći gradovima blagonaklonim prema ilegalnoj imigraciji. Mediji, takođe, već mesecima bruje o dvorskom ratu Trampovih savetnika, gde je ulog uticaj na samog predsednika, a istovremeno na hiljade mesta u administraciji još nije popunjeno jer se očito niko ne bavi tim pitanjem.

Iako je na ratnoj nozi s medijima, Tramp i dalje redovno daje intervju. Povodom sto dana u Beloj kući dao ih je nekoliko, od kojih je onaj Rojtersu bio verovatno najcitiraniji. U jednom trenutku Tramp je otvorio srce priznavši da kao predsednik ima više posla nego pre kao biznismen, te da je "mislio da će sadašnji posao biti lakši".

Za nekog ko se razmeće samouverenošću, zvuči kao loš pokušaj pronalazjenja opravdanja za ne baš sjajan skor u prvim mesecima mandata. Na kraju krajeva, Tramp je upoznao svog prethodnika, ako ne pre onda na svečanosti izveštača iz Bele kuće 2011, i već tada je na Obaminom licu mogao da pročita koju količinu stresa izaziva posao predsednika SAD.

U tom intervjuu Tramp je, međutim, učinio i nešto što je šokiralo i samog novinara sa kojim je razgovarao. U delu kada je pričao o susretu s kineskim predsednikom u aprilu (od kojeg je, priznao je to ranije, posle deset minuta shvatio da Kinezi nemaju toliki uticaj na vlasti u Severnoj Koreji), iznenada je izvadio mapu SAD s izbornim rezultatima od prošle godine i počeo da se time hvali. "Izgleda dobro, zar ne?", kazao je novinaru Rojtersa.

NERAZUMEVANJE FUNKCIONISANJA SISTEMA

Opsednutost brojkama, bez obzira na to da li se radi o izbornim rezultatima ili posećenosti na njegovoj inauguraciji, Trampov je manir koji je postao izražen nakon 20. januara, i u tom smislu verovatno treba posmatrati i saopštenje iz Bele kuće povodom prvih sto dana. Uporni pokušaji da se minimizira činjenica da je njegova rivalka osvojila gotovo tri miliona glasova više nemaju uporište samo u sujeti, već i u nedovoljnom legitimitetu za ulazak u ozbiljne promene.

Tramp, činjenica je, u prva tri meseca nije uspeo da razume kako Kongres funkcioniše, pa čak i ovaj aktuelni u kojem njegovi republikanci imaju većinu u oba doma. To je jedan od razloga zbog čega nema najvažnijeg zakonodavnog postignuća, ali i zbog čega je, recimo, morao da sačeka gotovo sto dana da bi njegov kabinet bio popunjen.

Glavnu prepreku za ostvarivanje svojih planova Tramp, čini se, vidi u ograničenim ustavnim nadležnostima. Takav zaključak provejava iz njegovog intervju Foks njuzu. Američki analitičari veruju da bi drugačije izborne brojke dale novom predsedniku više entuzijazma za

pokretanje možda i revolucionarnih sistemskih promena, ali za sada se fokusirao na Kongres. Tramp se osvrnuo na tromo funkcionisanje Kongresa te je zavapio nad, kako je rekao, "arhaičnim pravilima" koja vekovima krase tu instituciju. "Postoje pravila koja su zaista loša za državu", kazao je on upirući prstom na institut filibastera u Senatu, odnosno mehanizam parlamentarne opstrukcije.

A te promene bi mogle da zahvate i drugu granu vlasti, sudsku. U svom prepoznatljivom maniru nekoga ko probleme misli da rešava promenom pravila ili, ako zatreba, promenom institucije, Tramp je s namigivanjem odreagovao na inicijativu da se reorganizuje apelacioni sud sa sedištem u San Francisku, na kojem su stopirane dve njemu važne odluke, da bi se na taj način smanjio njegov uticaj na veliki deo zapada SAD.

Rezultati prošlogodišnjih izbora možda se ne mogu promeniti, ali Tramp veruje da zato može da se promeni percepcija o njegovom trijumfu, verovatno zato toliko i insistira na nečemu što je okončano pre skoro pola godine. Sledeći taj princip, i u njegovih drugih sto dana na mestu predsednika SAD mogli bismo da više slušamo o tome kako on doživljava promene nego što bi tih promena bilo. A najavio je korenitu izmenu poreskog sistema, opsežna infrastrukturna ulaganja... Ukoliko se to ne bude videlo u povoljnom rejtingu predsednika, republikanci u Kongresu će verovatno početi da brinu o tome kako će se to odraziti na izbore 2018. godine. A istorija pokazuje da sa lošim rejtingom predsednika posle prve dve godine, njegova stranka obično gubi većinu u barem jednom domu Kongresa.

Ako je Tramp ovako prokockao *medeni mesec* s Kongresom, u kojem njegova stranka ima većinu, šta bi tek bilo kada bi većina u makar jednom domu prešla u ruke suparničke stranke. Ostvarivanje ključnih ciljeva bilo bi tada gotovo nemoguće; neka o tome slobodno pita svog prethodnika.

DENIS KOLUNDŽIJA

TEOFIL PANČIĆ

PILULE PROTIV ZABORAVA

Nebojša Popov
Umberto Eco
Arsen Dedić
Jovan Ćirilov
Dobrica Ćosić
Mirko Đorđević
Srđa Popović
Aleksandar Tijanić
Slavomir Mrožek
Jozef Škvorecki
Biljana Kovačević Vučo
Momo Kapor
Milorad Pavić
Bogdan Tirnanić
Taras Kermanner
Minimaks
Miomir Grujić Fleka
Zoran Đinđić
Aleksandar Tišma
Džo Stramer
Danilo Bata Stojković
Ian Dury
Duško Radović
Toma Zdravković
Kiklop, Golubnjača,
Radio B92, "Danas" (ZG),
Sarajevo, Drahma

VREME

TEOFIL PANČIĆ

"Pilule protiv zaborava",

280 strana, format B5, latinica,

30 fotografija

Pisao sam ove nekrologe, u novinarskoj brzini, a opet s neizbežnom ambicijom da nekako potraju, da prežive i nadžive povod, kontra samoj naravi novina. A zašto? Možda iz taštine, ali nadam se ipak zato što se o onima koji napuštaju naš jedini zajednički svet, a u njemu su nešto (meni, nama) značili, mora da sudi i strože i blaže nego dnevnim i tekućim povodima, ali svakako temeljitije.

Iz predgovora autora

OBRATI PAŽNJU!

**DRAGAN TODOROVIĆ
"U tri lepe"**

216 strana, format A5, mek povez, ćirilica
Autobusi su i dalje pristizali, iz Šapca, još njih sa Uba, pristigli narod se raspoređivao, bilo i onih koji stigli sopstvenim prevozom, jedan auto se parkira naspram bine, ono energično žensko povika, Sklanjaj, to je samo za „Pink“. Autobusi su još dolazili, u sklanjanje autobusa se uključi i Šef protokola Vlade, skloniše sve autobuse iz vidokruga. [...]

Preko mikrofona dadoše komandu, Svako po dva metra nazad, na levu i desnu stranu se raširite, oslobodite traku koja treba da se preseče, nemojte se nabijati... Samo što prošlo osam sati, sve beše postavljeno, začu se žamor, od usta do usta prođe uputstvo, Svi smo mi meštani, nekolicina otvori fascikle i upisa dnevnu zapovest, Svi smo mi meštani.

Oficir, izbeglica, neonacista

Kako je jedan oficir nemačkog Bundesvera, desničar, godinu i po dana glumio izbeglicu i planirao napade

Za "Vreme" iz Bona

Krajem januara je u odvodu toaleta za osobe sa invaliditetom na bečkom aerodromu Švehat pronađen pištolj "valter PPK" kalibra 7.65 milimetara. Oružje staro sedamdeset godina, poreklom možda čak iz Drugog svetskog rata, ali i dalje sasvim upotrebljivo. Policija postavlja skrivenu kameru i čeka. Kroz nekoliko dana u zamku upada Franko A., ni manje ni više nego oficir nemačke vojske. Ispričaće policiji da je prilikom pretrodnog boravka u Beču – zbog oficirskog bala – slučajno našao oružje u žbunu, pa nije znao šta će s njim pre leta.

Priča naravno nije prošla. Franko A. je, doduše, pušten nakon što su mu uzeti otisci prstiju. Istražitelji u više zemalja prekopali su život 28-godišnjeg vojnika i naišli na štof za holivudske filmove. Uhapšen je prošle srede (26. april), a mozaik se i dalje sastavlja.

SIRIJAC IZ OFENBAHA

Posle elitnih oficirskih škola crnomanjasti mladić je služio u 291. pešadijsko-izviđačkom bataljonu mešovite francusko-nemačke brigade, smeštenom u Ilkirhu kod Strazbura. Pretposlednjeg dana 2015. godine otišao je u rodni Ofenbah i – tražio azil. Od tada se držao svoje priče: da se zove David Benjamin, da je hrišćanin, ubogi poljoprivrednik iz Sirije koji je stigao preko Turske i Balkana. Da ne zna baš arapski jer se u njegovoj porodici govorio samo francuski. Da su mu islamisti ubili oca, a njega geler pogodio u ruku. Da mu u domovini nema života i zato traži utočište u Nemačkoj.

Vreme je to kada Balkanskom rutom kuljaju stotine hiljada ljudi, a u Nemačkoj se Biro za izbeglice i migraciju dovija kako da obradi tolike zahteve za azil. Može biti da je blagolagoljivi Franko A. sluđenim službenicima lako prodao svoju priču – naposljetku, savršeno barata francuskim. Teže je shvatljivo kako niko nije tražio da se makar potpiše na arapskom ili proverio da li na njegovoj

ruci postoje ožiljci od gelera. Navodnom izbeglici je odobrena takozvana supsidijarna zaštita – nije baš azil, ali dok god u Siriji traju borbe dođe mu na isto.

Konačno je smešten u jednoj zgradi u Erdingu kod Minhena, u privatnom stanu koji je iznajmljen za potrebe izbeglica. Sobu je delio sa nekoliko sirijskih "sunarodnika" sa kojima je pričao samo francuski i engleski. Od države je, kao i sva izbeglica, dobijao 409 evra mesečno na račun koji je za to otvorio. Vlasnik zgrade ga je jednom sreo i pokušao da razmeni par reči na nemačkom – mladić se pravio mutav. Po svemu što se zna, u Erdingu se pojavljivao tek povremeno, reda radi, a cimerima je ispričao da živi negde u Minhenu. U vojsci navodno niko nije imao pojma o ovim izletima.

SOLIDARNOST BEZ GRANICA

Zašto bi iko ovo radio? Štute izjave zvanika i ono što su mediji iskopali upućuju na to da je Franko A., alias David Benjamin, zapravo radikalni desničar. Malo je verovatno da je planirao napad na neki izbeglički dom – to se može izvesti i bez peripetija i prerusavanja. Verovatnije je da je planirao napad koji bi nekako podmetnuo izbeglicama i tako dodatno raspirio antimuslimanski resentiman u delu stanovništva. Sumnja se da je bio član manje desničarske mreže i da je učestvovao u krađi municije iz kasarne u kojoj je bio na službi.

Da se momak nije šalio pokazuje arsenal oružja pronađen u stanu jednog kompanjona, studenta iz Ofenbaha, koji je takođe priveden. Tu je bila galerija hladnog i vatrenog oružja i pirotehničkih sredstava. Ova dvojica su komunicirali putem četa i iz tih protokola se navodno zaključuje o desničarskom svetonazoru. Pronađena je i lista sa metama na kojoj su bili, recimo, jedna političarka levice iz Berlina i jedan aktivistički kolektiv umetnika.

Dovde je scenario za film, a odavde dva ozbiljna pitanja: da li je Bundesver,

PROBLEM ZA BUNDESVER:
Infiltracija desničara

AP Photo

kako se obično kaže, slep na desno oko pa tamo čak i potencijalni desničarski teroristi mogu sasvim lepo graditi karijeru? I drugo, kada je dotični uz ovako epsku priču uspeo da dobije izbegličku zaštitu u Nemačkoj, ko je sve ušao u zemlju i šta uopšte radi taj Biro za izbeglice?

Odgovori su porazni. Isplivaće tako da je Franko A. još 2013. na akademiji u Francuskoj napisao nekakav magistarski rad u kojem je odviše citirao razne rasističke i nacionalističke teoretičare, ne ograđujući se od njih. Rad je odbijen, Bundesver alarmiran, ali nadređeni oficiri su olako prihvatili priču da je školarac bio u žurbi pa je pisao ofrlje. Posle je napisao drugačiji rad, a njegov interni dosije ostao je bez zabeleške o desničarenju.

Ministarka odbrane Ursula fon der Lajen (CDU) rekla je da Bundesver ima ogroman problem u rukovođenju, da u trupama vlada nakaradan duh solidarnosti koji se često izmetne u zaštitu kolega koje ne služe na čast vojsci. Mediji su osuli paljbu po ministarki jer je to zvučalo kao paušalna ocena o svim vojnicima i oficirima. Zvučalo je i kao da ona nije ni kriva ni dužna – a već je ceo mandat u fotelji.

Što se ovog drugog tiče, sva je prilika da nikakvog zaključka neće biti. Ured za izbeglice je prekomandovao još 40 službenika u odeljenje koje češlja sumnjive navodne izbeglice, ali to je to. Debata je odavno zatrovana i tu nade u veliku pamet nema – dok liberalni deo javnosti ponavlja da je Nemačka dužna da pomogne ljudima u zbegu od rata i bede, tvrde građanstvo bi najradije zatvorilo granice. Teško je reći kojih ima više. ¶

NEMANJA RUJEVIĆ

Super nameštena liga

Ko god iole prati i razume se u fudbal mogao je u prošlu nedelju da posumnja da je Crvena zvezda potpomognuta sudijama uspela da pobedi Vojvodinu i tako ostane u trci za titulu. Međutim, slabo da to ikoga više zanima

Fudbal u Srbiji polako postaje nalik na poeziju: oblast koja zanima samo specijaliste, samo one koji su spremni da izdvoje posebno vreme i nerve da bi se bavili onim što se zvalo "najvažnijom sporednom stvari na svetu". Tu ne prestaje sličnost između poezije i fudbala, jer i jedna i druga disciplina ljudskog stvaranja nude nešto što je apsolutno povezano sa životom onih koji čitaju, odnosno gledaju: dok poezija nudi estetski doživljaj, uzbuđuje čitaoca i daje mu reči za ono što sam nije umeo da kaže, fudbal u Srbiji prosečnom gledaocu pojačava sliku užasa i propadanja, nasilja i bezizlaza, nudi mu realnost kakva bukvalno jeste.

Dakle, poezija i fudbal, ne kao u esejima Boža Koprivice, nego nasuprot njima, zadovoljavaju određene potrebe ljudi u Srbiji, posebnih grupa ljudi, ali na potpuno drugačiji način: dok poezija "uzdiže duh" i nudi privid mogućeg spasenja, fudbal je kao otvorena rana, grobnica koja vas čeka da u nju kročite i da vas nadležne službe pokopaju.

TITULA OPRAVDAVA SREDSTVO

Kada sve ovo prevedemo na "normalan novinarski jezik" i okanemo se visokoparnih pokušaja da u banalnim stvarima pronađemo zrno "suštine" spuštamo se u najveću kaljugu koja trenutno postoji u Srbiji, u fudbalsko prvenstvo, mesto na kome se prelamaju različiti političko-poslovno-kriminalni interesi i od koga, na neki čudan način, zavisi mnogo više stvari nego od nekih drugih delatnosti koje se samo naizgled čine uticajnijim.

Fudbal je u Srbiji sve, i ta činjenica da se politički i društveni odnosi prelamaju kroz jednu tako banalnu stvar, čini celu situaciju još strašnijom. Jer, ako nam "od toga zavisi" bilo šta, od te kaljuge, od tog nasilja i kriminala, od te nameštaljke, onda se nivo naše propasti teško može izmeriti poznatim uređajima.

Poslednjih nedelja, tako, prisustvuje-mo otvorenom i na neki način nasilnom ali transparentnom nastojanju da se titula fudbalskog prvaka države "utera" u Crvenu zvezdu, bez obzira na to što ovaj klub u ovoj sezoni ne da nije najbolji nego je daleko od toga – sve TO se radi da bi se zadržala prednost ispred Partizana, najljucijeg rivala; sve to da se ne dozvoli da Partizan ima isti broj titula kao Zvezda, na nekoj zamišljenoj listi šampionata od završetka Drugog svetskog rata.

Na utakmici sa Vojvodinom, u nedelju, 30. aprila 2017. godine, sudijska ekipa je učinila sve što je u njenoj moći da Zvezda dođe do pobede iako je Vojvodina igrala bolje i imala izglednije šanse za postizanje gola. Nije reč o tome da se Zvezda nagodila sa Vojvodinom, da su se njeni igrači sklanjali, da nisu hteli da igraju, naprotiv. Ovde je reč o tome da je "na finjaka" sudijska ekipa pomogla klub iz Ljutice Bogdana: prvo, suđen je veliki broj prekršaja u okolini šesnaesterca protivnika što je omogućilo da se ili direktno uputi udarac na gol ili da se kroz centaršut iz blizine stvori dobra prilika; kada to nije donelo rezultat, sudija je naprasno isključio kapiten Novosađana, a da nikom nije bilo jasno šta se dogodilo – mladić je u suzama napustio teren; kada ni to nije pomoglo, sudija je jedan pad u šesnaester-cu Vojvodine ocenio kao prekršaj i dosudio penal za CZ.

Previše je utakmica ove sezone Crvena zvezda dobila "sa penala" da bi to bilo slučajno, uprkos činjenici da se protiv Zvezde svi brane sa deset igrača. Pored toga, ove sezone, niko ne pamti bukvalno nijednu utakmicu koju je Zvezda odigrala na "vrhunskom nivou", a da je primenjen jedan važan fudbaler u njenom timu. U zboru, slab tim, slabo vođen sa klupe, ali, izgleda, sa fantastičnom logistikom, sa "upravom" koja zna da se dopadne sudijama, da na njih ostavi utisak

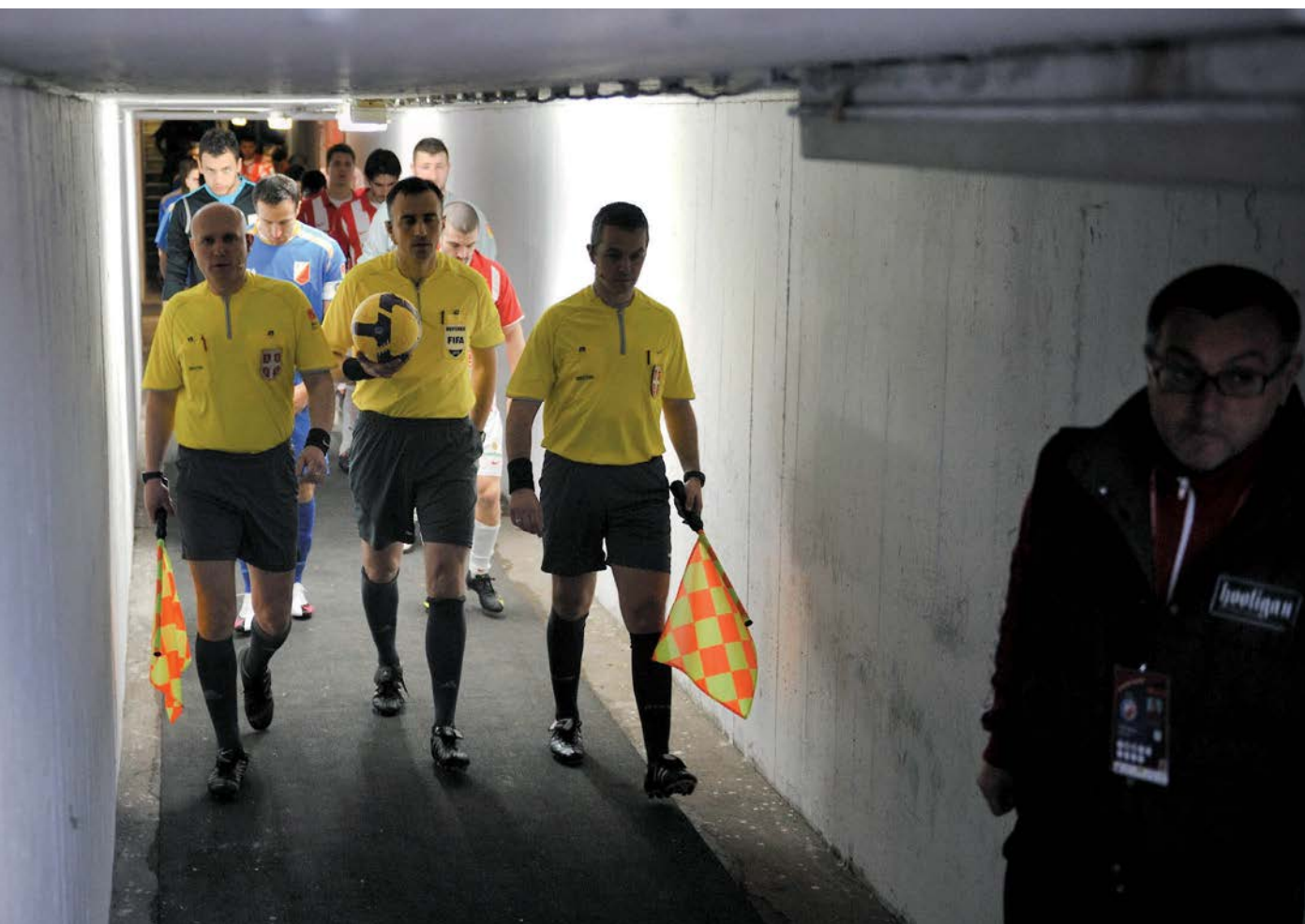
koji dovodi do njihovih odluka koje Zvezdi donose bodove i onda kada tim ne igra nikako.

Zašto se sve to radi, zašto se pomaže timu i klubu koji je davno propao, koji ne može da se oporavi od titule osvajača Kupa šampiona 1991. godine i koji je u poslednjih 25 godina solidan pratilac Partizana, najorganizovanijeg i najuspešnijeg srpskog kluba?

KADROVI SVE REŠAVAJU

Nekako se odgovor sam nameće: Vučićovo preuzimanje kluba u jesen 2012. godine, iako je on i pre toga bio pridruženi član uprave koju su vodili Vladan Lukić i Goran Vesić, trebalo je da označi prekid dominacije Partizana koji je šest sezona u nizu osvajao titule najboljeg u Srbiji. I kada se danas pogleda skor, u ove četiri sezone "pod Vučićem" rezultat je izjednačen: Partizan dve i Zvezda dve titule, tako da se teško može reći da je "Vučićev režim" sve oteo i namestio samo da bi Zvezda dominirala. Pre će biti da se želelo da Zvezda uspostavi neki balans, da bar koliko-toliko parira Partizanu, koji je u poslednjih 25 sezona bio prvak 15 puta, dakle, dominirao je u potpunosti na radost svojih i na žalost navijača Zvezde i samog Vučića, koji nikada nije krio privrženost klubu iz ulice Ljutice Bogdana.

I fudbal, kao i politika koju vodi Vučić u drugim oblastima, jeste zasnovan na kontinuitetu samo je obojen posebnim stilom naprednjačkog režima. To znači, igramo po pravilima koja su već uspostavljena, ali sa promenjenim ishodi-ma i sa drugim inkasantima: ako je Partizan toliko dominirao u poslednjih 25 godina ratova i tranzicije, Vučić je pokušao sa "svojima" da situaciju preokrene, da vrati sjaj Marakani, ali osim što su stadionu dali ime "Rajko Mitić", dodatno se "šlihtajući" navijačima, ništa drugo nisu napravili, ako ne računamo da je Slaviša

Kokeza postao prvi čovek Fudbalskog saveza Srbije kao "Zvezdin kadar".

ULOGA KABINETA NA TERENU

Četiri i po godine od kako je preuzeo klub sa svojim pajtašima i uspostavio kontrolu nad takmičenjem u Srbiji, Vučićeva Zvezda je konačno predala u ruke "navijačima", "vernoj armiji", koji su pored toga dobili mogućnost da više nego ranije učestvuju u podeli različitih poslova u građevinskoj i drugoj industriji u Srbiji. U klubu bukvalno nema nikoga ko je "iz Zvezde", pa ne čudi da oni koji nose dres nemaju pojma o tome ni ko je tu igrao, ni koga se tu pobeđivalo ni kako se tu pobeđivalo. Zvezda danas je samo crveno-bela boja dresova i stadion na lokaciji na kojoj je bio. Sve ostalo je oteto od onih koji su taj klub pravili i učinili velikim u prošlosti i predato huliganskim grupama.

Na drugoj strani, Partizan je iz devedesetih i zlatnog doba Žarka Zečevića, dugogodišnjeg generalnog sekretara kluba, i Mirka Marjanovića, nekadašnjeg predsednika kluba i predsednika Vlade Srbije u doba Slobodana Miloševića, i u "novom dobu" nastavio da dominira, takođe završavajući i zatvarajući prvenstva u ranoj

fazi, ali, činjenica je, sa dominantnom igrom, sa boljim timovima i igračima. Međutim – to je istina koju navijači Partizana ne žele da prihvate – i taj Partizan nije iznedrio bogzna kakve fudbalske vedete, nego je uspevao da talentovane klince bogato proda, a da na drugoj strani dobro kupuje na tržištu i da uvek ima mnogo bolje "strance" nego Crvena zvezda.

Kada se pogleda statistika poslednjih 11 sezona, od kada je Srbija nezavisna, Partizan je samo u sezoni 2008/09. imao prvog strelca lige, na primer, i to je bio sjajni Lamin Dijara, koji je i jedan od najboljih strelaca u kratkoj istoriji fudbalskih prvenstava Srbije. Uzgred, na toj večnoj listi najboljih strelaca, u prvih pet su trojica koji su igrali u Zvezdi i samo Dijara iz Partizana.

U ovoj sezoni, Partizan ima najbolji tim, igra najbolje, nisu izgubili utakmicu još od leta, promovisali su nove talentovane igrače iz svog omladinskog pogona i imaju dvojicu najboljih igrača trenutno u Srbiji – Brazilca Leonarda i Uroša Đurđevića, koji su ujedno i najbolji strelci. U tri derbija Partizan je bio daleko bolji tim, i na poslednjem igrom pre nekoliko nedelja na stadionu "Rajko Mitić" sreća je spasila Zvezdu od

U TUNELU, USRED MRAKA: Sudije sa fudbalerima Zvezde i Vojvodine (arhivska fotografija)

potpune rezultatske katastrofe.

U zbiru, Partizan je bolji tim ove godine i bilo bi očekivano da osvoji titulu, ali, "svi pričaju" i to se nekako uzima "za gotovo" da od toga nema ništa i da će prvak biti Zvezda iako stvarnost govori drugačije. A ta titula neće biti osvojena na terenu, nego "u kabinetu", i neverovatno je da to svi govore, a da niko ništa čak i ne komentariše. Tu i tamo nešto zucne trener Partizana Marko Nikolić, ali i to je "iz daljine" i bilo bi dobro da jednom javno ispriča kako to izgleda objasniti igračima da oni neće biti prvaci iako su pobeđili na svim utakmicama.

A kako tek objasniti deci? Kako im objasniti da je to sport? Da bolji ne pobeđuje jer je "dogovor" drugačiji? Zašto onda niste napravili da onaj koga ste predvideli da pobeđi i igra kao pobednik? Zašto se niste bolje organizovali?

Ili ćemo u poslednja četiri vikenda videti fer igru? Sudije će suditi po pravilima, a ne po zahtevu? Da li je to moguće?

Iz ove perspektive, teško zamislivo. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

Najbolji podrumski

Sad kad živimo u budućnosti koje nema i nije je nikad ni bilo, vredi pogledati unazad na vreme kad je bar sadašnjost postojala. U njoj se još nešto moglo uraditi – makar je napuniti zvucima koji dovode u pitanje nje-nu nepodnošljivost.

Godina 1976. bila je nulta godina za pank, a godina 1977. njegova prva i isto-vremeno i poslednja. Tako je i trebalo da bude.

Nešto malo pre toga, neko je štapom naterao Britaniju da mimo svoje volje uđe u Evropsku uniju, a stari kapitalistički svet, nastao na posleratnom industrijskom uzletu, konačno se raspao pod udarcima naftne krize nakon izraelsko-arapskog rata 1973, da onda dotakne recesiono dno do leta 1975. Čak je i fašistički Nacionalni front u nekim engleskim okruzima postao treća najjača politička snaga na lokalnim izborima. Zapad više nikad neće biti isti i od tad će agresivno zauzeti neoimperijalistički kurs osvajanja resursa širom sveta.

To je kontekst u kome se kretao prvi posthipi naraštaj mladih, od kojih svaki deseti nije imao nikakvu perspektivu da do bilo kakvog posla dođe. U nekim periodima sredinom sedamdesetih, skoro 25 odsto osoba koje su izašle iz britanskih škola nije imalo nikakvu šansu da dođe do zaposlenja. U isto vreme, vlast je činila sve da okri- vi bilo kog drugog za najnoviji talas bede, koju je sa sobom donosio kapitalizam na klizavici, oduvek. Tabloidi i estrada su davali svoj prilog besomučnom aneste- ziranju nacije, čiji je šovinizam dodatno hranjen pumpanjem opasnosti od agresivne politike Sovjetskog Saveza. Što je beznade bilo veće, to su više medijska panika i strah od svega drugačijeg vladali uskim svetom razlupane malograđanske Britanije. Smešno je i pomisliti koliko su stvari danas slične, sa skrivenom rasističkom agendom koja viri iza Brexita, strahom od Rusije, te unutrašnjom ekonomskom krizom koju zemlje Zapada obično ne znaju da razreše osim započinjanjem ratova...

Konačan konflikt među generacijama

izgledao je neizbežan. Ali, kako mislite da je pank drugačije počeo, nego masom nezaposlenih mladih za koje niko nije mario, koja nije radila, ali su svi gledali da je izrade? Kako mislite da je sve počelo, nego omladinom koja se sama za sebe pobunila protiv izvesne budućnosti u kojoj za nju nije bilo mesta, osim u ulozi nekog ko spušta glavu... kako drugačije nego suočavanjem sa neumitnošću i bezimenošću eksploatacije, kako drugačije nego rascepom u kućama, dok su se roditelji spremali da glasaju za Tačerkinе konzer- vativce? Kako mislite da je pank počeo nego mukom od laži, koja nije prestajala?

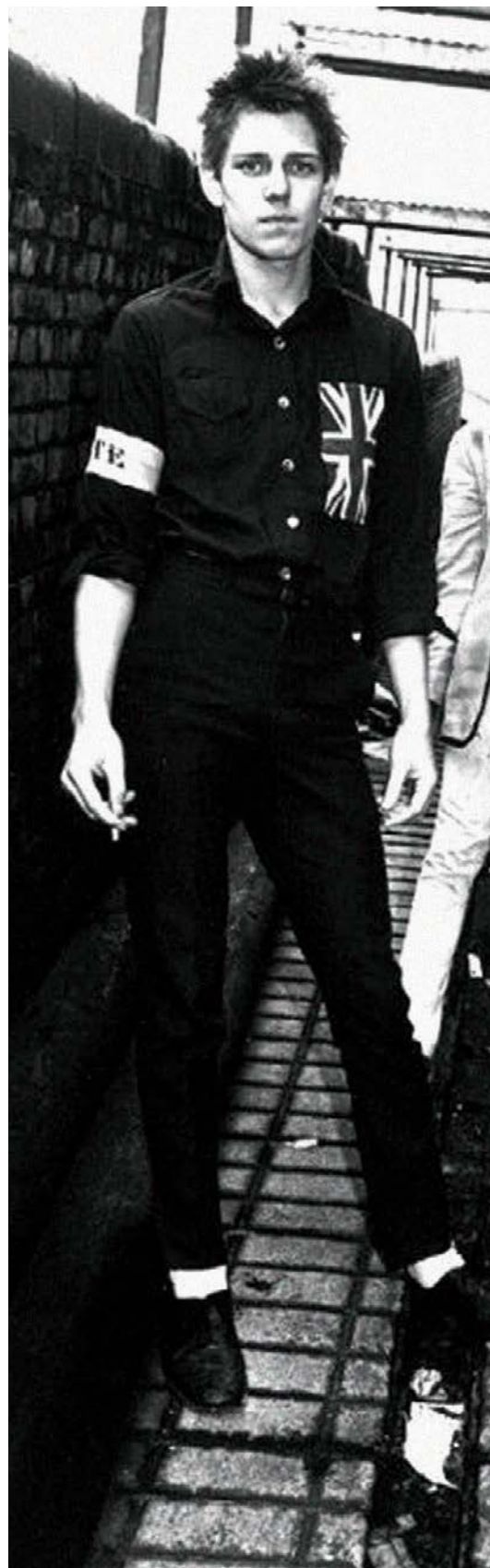
Bio je to dno-svet, kome mladi ljudi nikako nisu pripadali.

Ali su bili vraški spremni da bar nazovu stvari pravim imenima.

PRAVO IME SVAKOM

Na osamnaestom spratu jedne london- ske novogradnje, baba obećavajućeg gitariste Micka Jonesa imala je stan, i tu su se pisale pesme tokom 1976, sa pogledom na panoramu grada. Praćen drugarom na basu Paulom Simononom, on je već neko vreme svirao i kombinovao grupe, sve dok nisu otkrili furioznog pevača Joe Strummera iz pub benda The 101ers – i to na jednoj klupskoj svirci na kojoj su pred- grupa bili, gle čuda, tada još nepoznati Sex Pistols. Svi zajedno više nego impresionirani njima, izdovarali su se da na- prave svoj bend koji bi govorio o onome što se stvarno dešava oko njih i tako su počeli pod imenom The Clash. Prvi koncert im je bio neki mesec kasnije i – sad su oni bili predgrupa Sex Pistolsima.

Februara 1977. The Clash su zahvaljuju- ći zapaljivim demo snimcima dobili šan- su da snime nešto za CBS, velikog izdava- ča očigledno željnog da uhvati malo sve- žeg daha sa ulica, kako već pravila mu- zičke industrije povremeno nalažu. Kao i svaki bend još nedokazanog talenta, snimali su na dotrajaloj opremi koja je iz glavnog studija prebačena u spored- ni. Imali su tačno tri vikenda da urade sve, no srećom, kao snimatelj im je do- deljen Steve Levene, kasnije čuveno ime

bend

“Nemam nikakve iluzije u vezi sa bilo čim.

Ipak, pošto sam to rekao, hoću da budem do kraja jasan: i dalje želim da promenim stvari” (Joe Strummer)

tog posla, u to vreme i sam početnik – ali sa savršenim, starinskim zanatskim umećem kad je u pitanju verno studijsko beleženje električnih gitara i bubnjeva.

Kako je čovek na tonu kasnije posvedočio, Joe Strummer je na početku snimanja tražio da se iz studija izbace tada uobičajene barijere od pleksiglasa koje su razdvajale instrumente, da bi mogao da vidi i čuje ostale i deštuje sa celim bendom u istom trenutku. Već tim činom obnovljeno je rokenrol zajedništvo koje je tokom sedamdesetih nestalo iz muzike. U sledećem naletu promena odnosa u studiju, niko ništa nije snimao od vokala više od dva do tri puta, veoma malo se nasnimavalo i kad su gitare bile u pitanju. Sve je bilo zabeleženo onako kako je bilo. I to je ključni iskaz budućeg prvog albuma The Clash.

DIVLJI NA ULICI

Godina je 1977, ali za bend po imenu The Clash bila je to samo godina od koje počinje odbrojavanje do 1984, koja je inače svejedno već bila stigla.

U dva ili tri meseca se desilo tolika toga. Posle par izvornih pank singlova na prelazu '76/'77, kao što su The Damned *New Rose*, Sex Pistols *Anarchy in the U.K.* i Buzzcocks *Spiral Scratch*, bilo je jasno da se dešava nešto neočekivano nezaboravno, nešto sa pretećom silinom, no još nije bilo nikakvih albuma koji bi to potvrdili i dokazali na planu širem od ekscesnog. Sve ovo se u tom trenutku puštalo na našem nekadašnjem gradskom Studiju B, pa smo mogli uživo da pratimo razvoj ove scene iz meseca u mesec – uz to, zahvaljujući “Džuboks magazinu”, cela zemlja je znala sve glavne grupe iz ove priče. The Damned i *Damned, Damned, Damned*, te The Saints sa *I am Stranded* u februaru su otvorili vrata odličnim izdanjima, ali se čekalo do aprila kad se pojavila prva ploča The Clash, da pank dobije svoj konačan oblik.

Album *The Clash* bio je tačno ono što smo želeli i sve ono što smo mislili da je pank: dva minuta eksplozivnog ogorčenja. Kroz grlo Joe Strummera ono je

dolazilo sa pozitivnom intonacijom, ne ostavljajući nikad mesta sumnji da se nešto po tom pitanju može uraditi. Singl koji ga je najavio, *White Riot*, i sada je pesma na ivici eksplozije, u kojoj se peva o neredima na ulicama – jer su ulice bilo jedino mesto na kojima ste se u to vreme mogli izraziti. Drugi način je bio da napraviš svoj bend. Ovim činom The Clash su ujedinili sudare na ulicama i muziku u jednoj grupi. Za udaljenog slušaoca bila je to prva zvučna definicija pravog panka koju smo ikad čuli, prvi uvid u to šta je pank stav i prvi dokaz da se to može primeniti i ovde – što je bilo izuzetno bitno za smisao cele akcije.

CRVENE I CRNE KOŽNE JAKNE

Omot poljskog umetnika na radu u UK, Rostawa Szayboa, od samog početka nije ostavljao mesta bilo kakvoj nedoumici – krase ga tri momka pretećeg izgleda koja su mogla biti bilo ko, u bojama koje prizivaju maslinaste vojničke tonove, gledajući nas odozgo – bilo je jasno da ovde ne može biti šale. The Clash su svoju grafiku gradili oko borbenosti i konfrontacije, koja je proizlazila iz poruke u tekstu, i bilo je očigledno da je poruka sve do čega im je stalo.

Nije samo legendarni *White Riot* bio takav, već i druge poklič-pesme kao što su *London's Burning* (“London gori – od dosade”). Na vrhunskim *I'm So Bored With U.S.A.* ili *Remote Control*, zatičemo ih kako se bore sa kontrolom biznisa nad stvaranjem i svakodnevnim životom. *Career Opportunities* posvećena je nemogućnosti životnih izbora, a *Janie Jones* nagoveštava da će se sudar između zaposlenog i šefa neumitno desiti, jer zaposleni voli rokenrol i da ide kod stano-vite Janie (inače stvarna ličnost londonske supkulture, vlasnica bordela i kaba-retska pevačica...).

Poseban patent bilo je višeglasje usred frenetičnih gitara – kao i Buzzcocks, njihovi prijatelji – The Clash su radosno udvajali glasove da pojačaju mladičku silinu svojih pesama i dodaju im trodimenzionalnu dubinu. Mišićave i snažne,

jednom oslobođene, više se nisu mogle vratiti u kavez, kao ni neujednačena, ali do tad nezabeležena eksplozivna energija albuma koji stalno pulsira kao razgovor između zadihanih sagovornika, što su upravo pobešli pred policijom posle nekog protesta.

Oduševljavajući trenutak na *The Clash*, svakako je *Police And Thieves*, reggae pesma koja je uvrštena u poslednji trenutak, jer je album po tadašnjim standardima bio prekratak u svom originalnom obliku. Odsvirana na razdraženo nervozan pank način, donela je željenu formu muzičkog izveštaja sa ulice i nežnost proživljenog iskustva, otkrivajući po prvi put toplu stranu The Clash. I mada je autor Junior Marvin zakukao kad je čuo ovu verziju – “To nije ono što je Jah želeo da ta pesma bude!” – ona je ipak bila ono što je bilo neophodno: poruka da je sad na ulicama i neko drugi, ne samo policija.

U crvenim kožnim jaknama, ili – kao u *Rude Boy* filmu, sa crvenom majicom na kojoj su iskombinovane oznake Frakcije Crvene armije i Crvenih brigada (prvi put da smo tako nešto videli kod nas u bioskopima 1981, distributerski naziv *Žestok momak*) – The Clash su od početka jasno prikazali svima do koje mere pripadaju krajnje levičarskim slobodarskim tendencijama. Nikad ih nije napustila potreba da baš u ovoj proročanskoj

oslobodilačkoj tradiciji vide svoj rad, sa svim konfuzijama koje delovanje popularne muzičke grupe unutar tržišnog mehanizma donosi, utirući tako put mnogim drugima grupama sa posebnom misijom, od U2 do Manu Chaoa. Uvek su smatrali da su putevi trgovačke distribucije izuzetno korisni – ako stvarno imaš nešto da kažeš.

The Clash su ujedinjeni pank front održavali u životu još godinu ili dve u Velikoj Britaniji, organizujući o svom trošku turneje i saradnje, a potom su do 1980. postali svetski veliki, posebno kad su sa duplim albumom *London Calling* pretvorili originalnu uličnu poruku u univerzalno razumljivu akcionu rokenrol poeziju, pojačavši tako svoje emitovanje do globalnih razmera. I dok su Sex Pistols bili izgled i zvuk nadolazeće apokalipse, “seksi i preteći”, kao što je neko već rekao, The Clash su bili vernici promene, sa tipično velikim srcem na rukavu, neko koga je bilo moguće voleti usred tog pakla cinizma odraslih i finalni dokaz da nismo sami,

te da neko negde bije bitku i za nas.

Bilo je prosto nemoguće odoleti im, i svako je hteo da bude ili jedno ili drugo. Posle ta dva benda muzika se više nije usudila da se vrati na staro.

PUTEVIMA SLAVE

Čuveni tadašnji kritičar “New Musical Expressa” Nick Kent izjavio je da grupa tako loše svira da bi najbolje bilo da se

vрати u garažu iz koje je došla i nastavi da drži probe. Naravno, promašio je poentu za svetlosnu godinu, ali je još lepše što su mu The Clash odgovorili na albumu, završnom pesmom *Garažland*. Garaža, kao i engleski termin garažni rok, zapravo bi kod nas bili sinonimi podruma ili podrumskog roka, jer su naši bendovi skoro isklju-

■ Album *The Clash* bio je tačno ono što smo želeli i sve ono što smo mislili da je pank: dva minuta eksplozivnog ogorčenja

čivo vežbali u takvim podzemnim prostorijama – ko je ovde, uostalom, pa imao zasebnu garažu, kad u gradovima skoro niko nije imao kuću u svom vlasništvu? Tako su The Clash nazvali pesmu *Podrumska zemlja* i podigli svoj oštar odgovor na ovaj tradicionalistički muzičarski napad – na nivo nacionalne poruke: “Mi smo podrumski bend, jer dolazimo iz podrumske zemlje.”

Iz jedne takve, podrumske zemlje, može se mnogo toga reći. Što si dublje, nekako imaš bolji uvid u stvari, čini se. Čak i danas.

Istorija se nekad ponavlja na veseo način, a razloga za čistu antisistemska pobunu izgleda neće ponestati, mada je sistem ponekad zamalo uspevao da nas uveri da ih više nema. Međutim, uvek ima nekog ko je ispaao iz njega, ne može da se uklopi ili naprosto neće. Njegova muka u nekim trenucima postaje metafora za muku svih onih koji su ispali iz sistema, jer mu nisu više bili potrebni. Danas, kad izgleda kako širom sveta sistemu nisu potrebni ljudi kao takvi, šta nam preostaje?

Bez velike muke, ne bi se nikad ništa desilo, pa je tako i sad.

DRAGAN AMBROZIĆ

Fakturisanje naivnosti

Srednjoškolsko dokoličarenje podrazumevalo je jednu zabavnu društvenu igru, makar je u Srbiji bilo tako. Napišeš dve "svidiš mi se" poruke, jednu ženskim, jednu muškim rukopisom, dakle više je uključenih i podmetneš dvema osobama u razredu. Onda se društvo u tišini zabavlja gledajući razvoj situacije. Dvoje su se tako smuvali, u mom razredu, mada mi je sada žališe što sam bio među piscima.

Ne znam je li takav običaj bio i drugde u svetu, posebno u Americi, u vreme kada su njihovi današnji top menadžeri stasavali. Tek, prošle nedelje saznasmo da su Gugl i Fejsbuk delimično nadrljali nasevši na sličnu priču. Neki Litvanac, Evaldas Rimasauskas (48. mu je godina, zapamtite to ime) slao im je poruke predstavljajući se kao menadžer ili šta god neke tajvanske kompanije sa kojom inače sarađuju. Preko svoje dve firme Rimasauskas im je ispostavljao fakture za obavljene poslove koje su Fejsbuk i Gugl uredno, džentlmenki plaćali i tako im je isisao 100 miliona dolara!

Prevara je otkrivena i dva giganta sada tvrde da su novac uglavnom uspeali da povrate, mada ne kažu koliko je u tom procesu bespovratno nestalo jer je teško poverovati da se Evaldas nije častio nečim skupim ili da neke pare nije sklonio na sigurnije mesto od uobičajenih računa. Što se njega lično tiče, trenutno traje borba da ga Litvanija izruči SAD gde ga čeka "pošteno" suđenje, a FBI istražitelji su mu tokom istrage nežno saopštili da mu ne gine dugogodišnja robija u nekom američkom kazamatu. Moguće je da je to bio razlog zašto je pristao da veći deo novca vrati, ali to je manje bitan deo ove priče iako intrigantan.

Pitanje je kako su kompanije pune pre pametnih glava i spremne da garantuju bezbednost vašim podacima na internetu bile ovako neoprezne sa sopstvenim novcem? I zašto je bilo potrebno dve godine pa da se utvrdi toliki minus?

Ovo drugo je lakše objašnjivo, reč je o firmama koje vrte milijarde dolara na nedeljnom nivou i potrebno je da prođe izvesno vreme da primete da se račun negde ne slaže u tričavim desetinama miliona.

Mnogo je ozbiljnije pitanje kako je Rimasauskas uspeo da ih prevari. Pošlo mu je za rukom da im podmetne lažne i-mejlove i tako krene u ugovaranje poslova u kojima nije bilo ničeg neobičnog. Firma sa Tajvana je njihov stvarni partner, fakture za naručenu opremu nisu iskakale iz uobičajenog poslovanja, ništa nije bilo nelogično ili čudno. Što govori da je najveća bezbednosna opasnost rutina. Vremenom pažnja popusti, a poverenje poraste, kao i poverenje u sistem i njegovu neranjivost.

To nije neobično ni u realnom svetu, ali na internetu često posluje sa osobom koju nikada niste videli niti sreli i sve što jedno o drugome znate je ono što međusobno pišete u mejlovima. Preporuka je da se sa poslovnim partnerima barem jednom lično i fizički sretnete, što je teško ostvarivo ako ste mali i na različitim kontinentima. Što ovde nije bio slučaj.

Ali, ako mislite da je Rimasauskas car i žao vam je što mu ovo nije prošlo jer ne podnosite kompanije koje teže da nas porobe, nemojte da vas to plemenito osećanje mine ako jednoga dana u sopstvenom inbeksu ili na bankovnom računu zateknete "malu dvojku".

¶

PRODAJA PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	1500 RSD
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	2000 RSD
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	2900 RSD
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	3800 RSD
		50,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnog štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Tokom promotivnog perioda za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo). Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Trg Republike 5, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj 160-302538-91.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumi do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i
www.novinarnica.net prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na **prodaja@vreme.com**

LEPENSKI - VIR -

ALEKSANDAR ZOGRAF.

KONSTRUKCIJA BRANE JE ZAHTEVALA POTAPANJE ČITAVE JEDNE OBLASTI NA ĐERDAPU, NAJVEĆOJ EVROPSKOJ KLISURI. TOME SU PRETHODILA ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA, I DA NIJE BILO TE URGENTNE SITUACIJE, MOŽDA NIKADA NE BISMO NI SAZNALI ZA LEPENSKI VIR, VAŽNO NALAZIŠTE NA SRPSKOJ STRANI DUNAVA...

ISPOSTAVILO SE DA JE STANIŠTE NASTALO JOŠ U MEZOLITSKO VREME. VIŠE DESETINA KLESANIH OBLUTAKA, VISINE OD 9 DO 62 CM, BILI SU DRUKČIJI OD BILO KOJE POZNATE PRAISTORIJSKE TRADICIJE. PREDSTAVE HIBRIDA ČOVEKA I RIBE, KOJI BULJE U NAS IZ DUBINE VREMENA, ZAKUĐUJUĆE PODSEĆAJU NA SKULPTURE SAVREMENE UMETNOSTI...

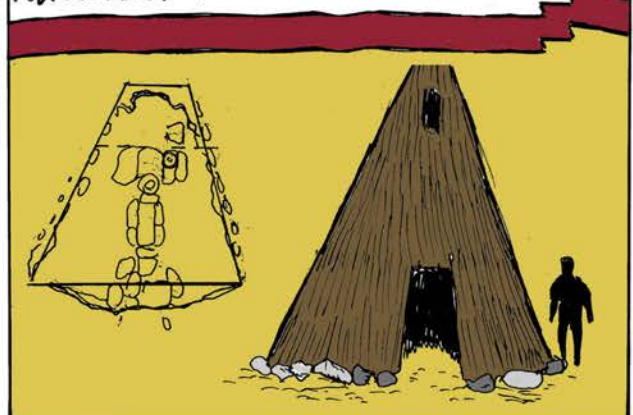
ZAJEDNIČKIM RADOM TADA SOCIJALISTIČKIH ZEMLJA, JUGOSLAVIJE I RUMUNIJE, 1972. GODINE JE ZAVRŠENA IZGRADNJA HIDROELEKTRANE ĐERDAP, U TO VREME JEDNE OD NAJVEĆIH NA SVETU...

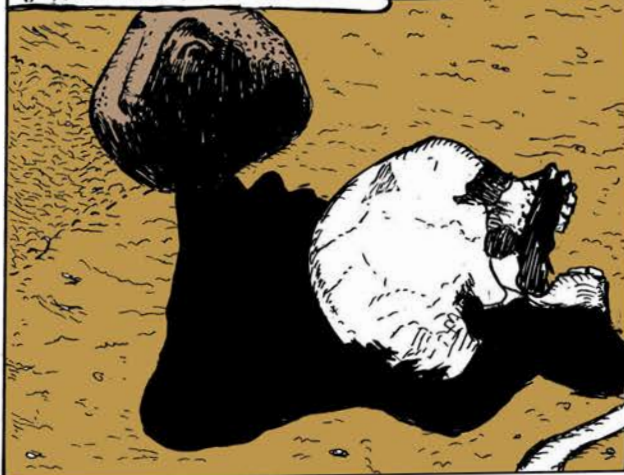
GODINE 1967, TOKOM ISKOPAVANJA ONOG ŠTO SE ČINILO KAO IZOLOVANO I NE MNOGO BITNO NALAZIŠTE RANO-NEOLITSKE STARČEVAČKE KULTURE, VOĐA ISTRAŽIVANJA, DRAGOSLAV SREJJOVIĆ, JE IMAO PREDOSEĆAJ DA TREBA KOPATI DUBLJE. TAKO JE OTKRIVEN JOŠ STARIJI SLOJ, SA NASELJEM U KOJEM SU ZATEČENI OBLUCI ISKLESANI U FORMI LJUDSKIH I APSTRAKTNIH OBLIČJA...

KAKO JE OVA NEUPOREDIVA I ISTANČANA UMETNOST NASTALA U OKVIRU MEZOLITSKOG I RANO-NEOLITSKOG KONTEKSTA, I DANAS JE PREDMET DEBATE. NASELJE SU SAČINJAVALE TAKOĐE JEDINSTVENE PO OBLIKU NASTANBE, SA OSNOVOM U OBLIKU KRUŽNOG I SEČKA, ŠTO JE PODRAZUMEVALO IZVESNO POZNAVANJE MATEMATIKE...

KUĆE SU BILE NASTANJENE U PERIODU 6300-5500. GODINE P.N.E, DOK SU SAHRANJIVANJA - NE SVIH, VEĆ NA NEKI NAČIN ODABRANIH INDIVIDUA - VRŠENA U PROSTORU ISPOD KUĆNOG PRAGA...

ČITAVO NASELJE JE BILO SMJEŠTENO NA STENOVITOJ TERASI IZNAD DUNAVA. MESTO JE POSEDOVALO IZVEŠTAN STRATEŠKI ZNAČAJ, VEĆ I ZATO ŠTO SU SNAŽNI VIROVI U BLIZINI OLAKŠAVALI LOV NA MORUNE, U VREME KADA JE OVAJ KRUPAN UL OV RADI MREŠĆENJA SEZONSKI MIGIRAO IZ CRNOG MORA U VODE DUNAVA.

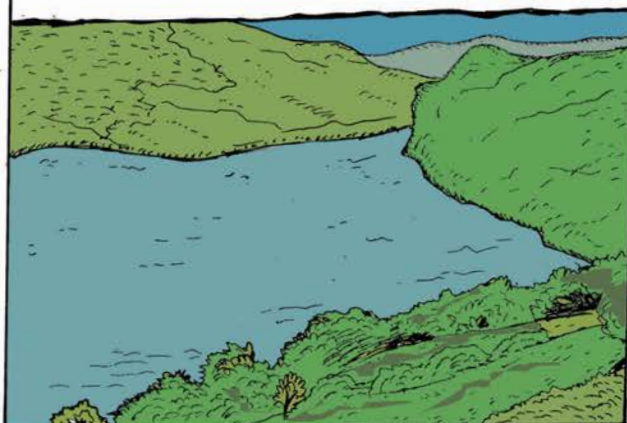
NEKI OD ARTEFAKATA SA LEPENSKOG VIRA POSEDUJU LINIJE I ZNAKOVE UREZANE NA POKRŠINI. DA LI SU LOKALCI BILI NEŠTO KAO PRAISTORIJSKA ELITA, KOJA JE SVOJ PRESTIŽ ZASNIVALA NA EFIKASNIJIM METODAMA LOVA I RIBOLOVA?

OBLUCI SU ZNALAČKI ODABRANI IZ BOLJETINSKE REKE, I PRENETI SA LOKACIJE DESETAK KILOMETARA UDALJE-NE. ISKONSKI KAMENOM OBLIKOVANI SNAGOM REKE, OBLUCI ODRAŽAVAJU SAV LEPENSKI UNIVERZUM, PA NE ČUDI DA SU ONI PRONAŠLI SMISAO U IZRAŽAVANJU KROZ TAJ MATERIJAL.

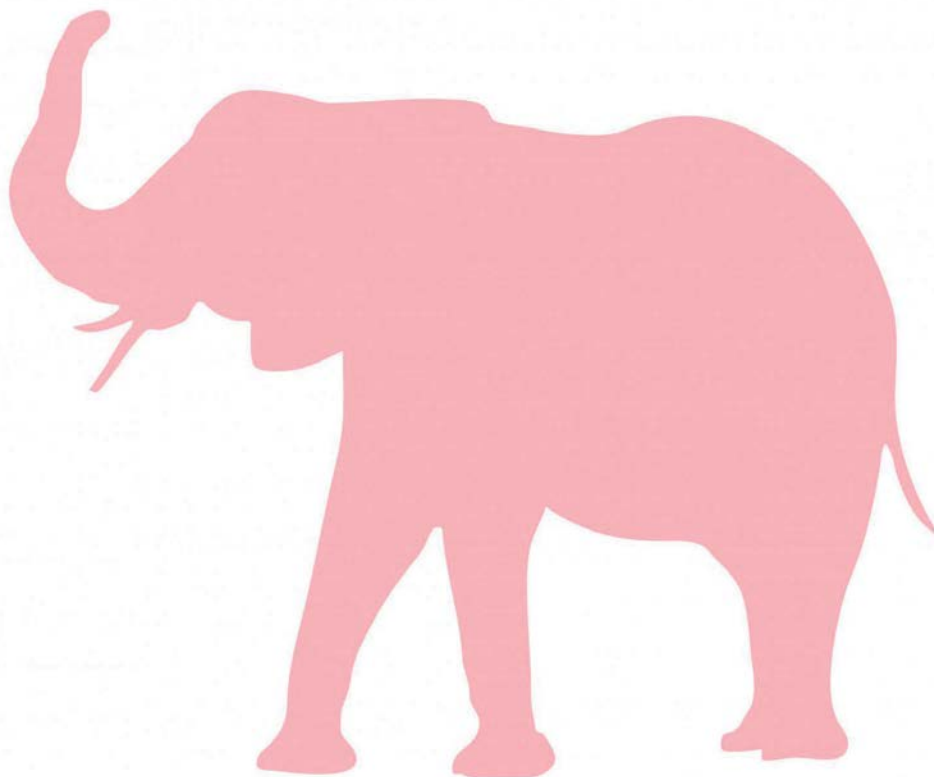
GOTOVO MITSKI MIZANSCEEN ĐERDAPA, ZVANOG I GVOZDE-NA VRATA, SA BEZBROJ MIKROREALNOSTI KOJE OPSTAJU U IZDVOTJENIM NIŠAMA, SAČINJAVAJU DRAMATSKI OKVIR OVE PRAISTORIJSKE KULTURE.

ŠTA, MEĐUTIM, SAMO SAZNAJJE O POSTOJANJU JEDNE TAKO SPECIFIČNE DREVNE KULTURE GOVORI LJUDIMA U SRBIJI, I U SVETU? MOŽDA, DA LJUDSKO ISKUSTVO ČESTO PREVAZILAZI SVA OGRANIČENJA... UMETO DA PRISTANU NA VLOGU AUTSAJDERA NASTANJENIH U IZOLOVANOJ OBLASTI, LJUDI IZ LEPENSKOG VIRA SU IZNASLI SVOJ VLASTITI NAČIN DA ŽIVE U SKLADU SA SVOJOM OKOLINOM...

Tako treba

Ne dao ti dobri bog da bilo šta od navedenog dovedeš u pitanje. Ako slučajno upitaš zašto sve to treba, sledi odgovor: zato što tako treba. I kvit. Mada nipošto nismo kvit jer za sto odsto ovih stvari niko ne zna da objasni zašto tako treba i nemoj da se praviš pametna i da pitaš gde piše da tako treba.

Uhvatila sam sebe kako urlam: "Ne treba tako!" i "Aman, trebalo je da...!" Kad gledam kuvarске emisije, jako se nerviram jer tamo često rade kako ne treba. Mute majonez od celih jaja, pa još u metalnoj činiji. Seku luk na rebarca sa pogrešne strane. Trpaju kuvani krompir u svaku bogovetnu krem-čorbu. Odrala sam grlo i umalo mi nije proradio čir, dok nisam shvatila da me tačno zabole, jer svakako neću jesti ništa od tih njihovih splaćina.

Uživam u autocenzuri. Štaviše, obožavam je. Imam ceo spisak ljudi, pojava i događaja o kojima sam sebi doživotno zabranila da mislim. Svaki prekršaj kažnjava se pranjem zavesa na ruke (u tuš-kabini) ili nekim drugim oblikom fizičkog rada savijene kičme. Takođe, imam i reči, fraze i idiome koje ne smem da koristim.

Prva na mom spisku je "trebalo je". Nemoguće je sastaviti smislenu i pametnu rečenicu koja počinje sa "trebalo je". Trebalo je da nešto uradiš drugačije; trebalo je da prečutiš; trebalo je da kažeš... "Trebalo je" dođe u misli uvek kad nešto nepovratno zajebeš, a nazad nema. "Trebalo je" je uvek naknadna pamet, mada ne znam što se pamet uopšte pominje u takvim situacijama, kad je ekstremno glupo vraćati se na nešto što je nepovratno i neispravljlivo pogrešno.

"Trebalo je", međutim, na vrhu moje liste samo zato što, eto, mene lično najviše nervira. Objektivno, nije najgore. Sto puta je gore "tako treba". Treba da ideš u školu, da držiš nož u desnoj, a viljušku u levoj ruci. Uvek treba da budeš umivena i očešljana. Ne bi trebalo da psuješ. Ne treba da pušiš. Treba da budeš dama. Treba da se udaš. Muž treba da bude stariji od tebe, ali ne mnogo, nego taman. Ne treba nipošto da bude mlađi, ni mesec dana, a kamoli godinu ili više. Treba da rađaš decu i treba da ih dojiš. Treba da se šminkaš. Trebalo bi manje da se šminkaš. Treba da smršaš. Uvek u tašni treba da nosiš rezervne čarape. Treba da radiš, ali treba i da putuješ. Treba da štediš. Do sad je već trebalo da imaš svoj stan. Treba da budeš uspešna u poslu, ali ne treba da budeš ambiciozna. Ako si ambiciozna, onda nisi dama, a to ti ništa ne treba. Znači, treba da budeš dama, mada ovo češće ide u formi naredbe: budi dama! Trebalo bi da razumeš.

Sve to zvuči bezazleno sa tim "tako trebanjem" dok ne dođeš u realnu situaciju u kojoj ti besne hijene piju krv jer si nešto uradila kako ne treba. Slikala si se s cigaretom. Napisa si da je Beli Preletačević debil. Branila si Kseniju Vučić na Tviteru. Šalim se, i ovo je sitnurijsa. Probaj da se udaš za 20 godina mlađeg. Reći će da možeš da mu budeš majka. Reći će da si bolesna. Pričaće kako bi te rastrgli na komade da je to njihov sin. Uday se za 20 godina starijeg. Reći će ti da si sponzorša i kurva. Da ti je sad u redu, ali šta ćeš kad on napuni 60, pa bi samo da sedi kod kuće, a ti bi još uvek da izlaziš. Jer žena treba svuda da ide sa mužem. Muž ne treba svuda da ide sa ženom, ali žena sa mužem treba.

U krajnjoj liniji, možete i da priupitate zašto nešto tako treba, ali ne nadajte se odgovoru. Uz to, nemojte misliti da se ljudi dele na "takotrebače" i njihove žrtve. Svi imamo svoje crvene linije i ružičaste slonove. Do te linije smo izloženi pritisku, preko linije i mi postajemo zvocala koja tvrde da nešto treba tako ili nikako, a ko drugačije radi, taj je, pa ako ne neko koga treba izopštiti iz civilizacije, onda u najmanju ruku ružičasti slon. "Tako treba" vam je nešto poput drekavca: niko ga nije video, ali svako zna da postoji. I ne nadajte se nekakvom spisku na kom piše tačno kako i šta sve treba. Za razliku od "tako treba", to zaista ne postoji. Nikom nije u interesu da postoji, jer kad bi spiska bilo, možda bi neko ispunio sve kriterijume i postao "tačno onako kako treba osoba". To bi bio mali smak sveta. Mnogi bi ostali bez materijala za zvocanje, popovanje, zanovetanje, prigovarjanje, ogovarjanje... I još bitnije – ostali bi bez petsto i jednog načina da drugima prave pakao od života.

EMA LABUDOVIĆ

NE PROPUSTITE NOVU EPIZODU "ZUMIRANJA"

POLITIČKA EMISIJA U PRODUKCIJI NEDELNIKA VREME

ČETVRTKOM U 18H UŽIVO NA
WWW.VREME.COM

I NA YOUTUBE I FACEBOOK
KANALIMA "VREMENA"

TAKOĐE, EMITUJE SE
I NA SLEDEĆIM
LOKALNIM

TV STANICAMA:

- TV ŠABAC
- TV SANDŽAK
- TV KULA
- T1 ZAJEČAR
- TELEMARČAK
- TELEVIZIJA VALJEVO PLUS
- KRALJEVAČKA TELEVIZIJA KATV
- FORUM TELEVIZIJA PRIJEPOLJE
- NA PORTALU JUŽNE VESTI

100% DURUM

Najbolje od pšenice!

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec